HERSHELE OSTROPOLER

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

הערשעלע אסטראָפּאָלער

דער וועלט בעריהמטער וויטצלינג.

בעשריבען זיינע אַנעקדאָטען, סצענעס און שטוקעס.

אין דריי טייל

וועך עס וויל גוט לאַכען און זיך פרעליך מאַכען
זאָל טאַקע גלייך לויפען דעם בוך קויפען.

Printed in U.S.A.

היברו פּאַבלישינג קאָמפּאַני
77-79 דילענסי סטריט, ניו יאָרק

HEBREW PUBLISHING CO.
77-79 DELANCEY STREET
NEW YORK

1.

דיא נשמה יתירה.

ביים ר׳ ברוכ׳ל איז הערשעל אמאל געווען אויף שלש סעודות. עטליכע מנינים מענשען זיינען געזעסען אויסגעזעצט ביי לאנגע טישען וועלכע זיינען גע־וועזען געגרייט מיט פיעל מאכלים און משקאות. דער רבי האט אבגעזאגט תורה און דער עולם האט גענומען עסען מיט גרויס אפעטיט. וויא דער שטיינער איז פון חסידים וועי זייא זיטצען ביים רבינ׳ס טיש. אין דעם איז אהין אריינגעקומען חייקעל־חקרן, וועלכען מען האט געהאלטען פאר א שטיקעל אפיקורוס.

— עסט און טרינקט מיינע ליעבע יודעלעך — האט ער זיי א זאג געטהאן אויף חוזק — ווארום ביי דער נשמה יתרה איז היינט א עת רצון.

— פאר וואס זשע זאלסט דוא ניט מיט עסען מיט אונז? האט איהם הערשעל א פרעג געטאהן, דיא האסט דאך אויך אזא נשמה יתרה וויא מיר!

— חלילה! האט חייקעל א חאפ געטאה מיט פייער — איך האב נאר איין נשמה.

— אבער דיא איינע איז דאך אויך א נשמה יתרה ביי דיר! האט איהם הער־שעל גלייך געענטפערט.

דער עולם האט זיך צולאכט און דער חקרן איז פא־שעמט געווארען.

2.

הערשיל אין מארק.

עס איז ווינטער. דער פראסט ברענט אין א שנעע שיט, וויא קליינע פעדערן, פון דעם גרויען הימעל. דיא קרעמערליך לויפען אום אין דרויסען פאר זייערע קלייטליך און קלאפען א פוס אין א פוס און דיא ווייבער דיא קרעמערקעס און פיינע בריה׳ס זיטצען בייא דיא טהירען פון זייערע קראמען איבער דיא פייערטעפ און עס רינט זייא פון דיא נאז. אין גאס איז פוסט, ניטא קיין קונים. הערשעל וועלכער איז נאר וואס אנטלאפען פון דער שטוב איבער דער ווייבס געשרייא וואס זיא האט איהם געמאהנט ברויט פאר דיא קינדער, לויפט גלייך אין בית המדרש אריין און לויפט אויף פארביי דיא קרעמערקעס. א נייע קרעמערקע וועלכע האט איהם ניט געקאנט, מיינט אז ער איז א קונה און שטעלט איהם א־:

— זייט זשע מוחל, פעטער, וואס קויפט איהר עפעס?

הערשעל שטעלט זיך אב, בעטראַכט דיא קרעמערקע וויא עס רינט איהר פון דער נאז און פרעגט איהר:

— וואס האט איהר דען צו פאר קויפען?

— שטייטש איך האב אַלצדינג, וואס נאר איהר ווילט!

— נאָזטיכליך האט איהר אויך?

— אודאי! ענטפערט דיא קרעמערקע מיט גרויסקייט.

— נעהמט זעה א נאזטיכעל און ווישט אייך אב, זייט מוחל, דיא נאָז.

3.

ניט געטראכט און גוט געמאכט.

הערשעל איז געגאנגען פארבייא קירזנער וועלכער איז געזעסען אהן דעם היטעל אין קלייט. דער קירזנער רופט איהם אריין און זאגט: נוא, הערשיל, זאגסטו א גלייך ווארט ניט געטראכט, האפסטו שוין אויף א טרונק בראנפען פון מיר.

— אז איך בין געווען א קינד, ענטפערט הערשיל, האב איך קיין מאל ניט פערשטאנען וויא עס איז מעגליך מען זאל שטעהן ביי א וואסער און מען זאל זיך ניט אָנטרינקען. היינט אָבער זעה איך אז עס איז גאר קיין וואונדער ניט: אט זיצט איהר אין א פולע קלייט מיט היטלען און אליין געהט איהר אהן א היטעל.

4.

הערשיל דרעהט זיך אוים.

הערשיל קומט אריין א מאל אין בית המדרש אין ווענט-קליידער מיט א טארבע אויף דיא פלייצעס און מיט א גרויסען שטעקין אין דער האנד.

— וואס בעדייט עס, ר׳ הערשיל? וואוהין פאהרט איהר עס? פרעגט מען איהם.

— איך פאהר קיין אויסלאנד — ענטפערט ער קורץ.

— אין אויסלאנד גאר? איהר קענט דען דיא אויסלענדישע לשונות?

— נישט קשה, ענטפערט הערשיל, איך וועל זיך איין עצה געבען: א שטייגער אז איך וועל קומען צו קירען, איז ביז איך וועל מיך אויסלערנען זיין לשון וועל איך זיך פארשטעלען פאר א שטימען.

5

איבער א קדיש.

הערשיל נעהט א מאל אין א ווינטער־אבענד צום טייך זעהט ער ייז איינער וויל זיך דערטרינקען. ער לויפט צו צו איהם און חאפט איהם ביים דער האנד.

— שטעהט, ר׳ יוד וואס ווילט איהר טאהן? פרעגט איהם הערשיל.

— איך וויל זיך אין טייך אריינווארפען.

— אין טייך נאר? פאר וואס איז?

— מיינע צרות זיינען זעהר גרויס: נישט גענוג וואס איך האב א שלאק א ווייב, בין איך נאך אהן קינדער אויך געבליבען, און צו שטארבען אהן א א קדיש איז שוין גלייכער אז איך זאל זיך אין טייך אריינווארפען.

— איהר זענט געבעך אודאי גערעכט זאגט הערשיל מיט א זיפץ—מען קאן גאר אנדערש ניט זאגען. נאר ווען איהר זאלט מיר וועלען פאלגען, וואלט איך אייך געראטען אז איידער איהר ווארפט זיך אין טייך אריין, זאלט איהר זיך פריהער אויסטאהן דיא מלבושים און ווען איך וועל נאר דערזעהן דעם ערשטען פוזיר אויף דעם וואסער, וועלכעס וועט זיין א סימן אז איהר זייט שוין טויט, וועל איך זיך צו־נעהמען דיא קליידער פאר א זכרון און וועל נאך אייך קדיש זאגען.

דעם יודען איז געפעלען דיא עצה. ער האט זיך אויסגעטאהן נאקעט און איז אריינגעשפרונגען אין טייך. הערשיל האט אבער ניט געווארט ווארטען לאנג, ער האט געחאפט דאס פעקעל קליידער און האט עס אריינגעטראגען אין א נאהענטען שיינק און האט עס דארט פארזעצט פאר א גוטען ביסען. דער יוד אבער, אלס ער האט נאר דערפיהלט די קאלטע וואסער אויף דעם נאקעטען לייב, האט שוין חרטה געהאט אויף דער גאנצער מעשה. ער איז געשווינד ארויסגעשפרונגען פון דעם טייך און ניט געפינענדיג מעהר זיינע קליידער האט ער געמאכט א געוואלד. מען איז זיך באלד צונויפגעלאפען אויף זיין געשריי. ער האט איטליכען דערצעהלט זיין גע־שיכטע דער עולם האט איהם באלד אריינגענומען אין דעם נאהענטען שיינק וואו ער האט נאך אליין געמוזט אויסלייזען זיינע אייגענע מלבושים.

6.

הערשיל געווינט.

הערשיל האט זיך פארוועט מיט חברה, אז איהם וועט געראָטען אויסצוריי־סען

פיין קארגען גביר פון זיין שטאט א גאנץ קערביל א נדבה. ער איז אריינגעגאנגען צו איהם אין שטוב און בעט איהם א נדבה. ער נעהמט ארויס א גראשען און גיט איהם.

— גיט זשע מיר שוין אייער בייטעלע אייך, אז איך זאל האבען וואו צו בעהאלטען דעם גראשען.

דער גביר זאגט איהם מסתמא אָב.

— נא, גיט זשע מיר חאטש א שוועבעלע צו פעררויכערין א פאפיראס — בעט איהם הערשיל.

דער גביר גיט איהם א שוועבעלע.

— אז איהר ווילט נאָך זיין אזוי גיט, זאגט הערשיל ווייטער, גיט זשע מיר שוין א פאפיראָס אויך.

דער גביר גיט איהם מיט כעס א וואַרף א פאפיראס גלייך אין שטערין.

— פאר דעם בעליידיגונג — זאגט הערשיל — וואָס איהר האט מיר געוואר־פען דעם פאפיראס אין שטערין אריין, קאן איך אייך ניט מוחל זיין, אדער בעט מיך איבער מיט א קערביל, אדער קומט מיט מיר צום רב.

— צו ביזטו משוגע? שרייט דער גביר — וואס האסטו זיך צו געצער־פעט צו מיר?

— צום רב זאלט איהר געהן מיט מיר! שרייט הערשיל אויפ׳ן קול און אויף דעם געשריי זיינען זיך צונויפגעלאפען פון דער גאס — איהר האט מיך מבייש געשטעלט! איך קען דאס אייך ניט מוחל זיין, ניין, ניין, מיין שטערין וויל דאס אייך ניט מוחל זיין!

דער גביר האט זיך געשעמט פאר די פרעמדע מענשען האט ער גע־מוזט ארויסנעהמען א רובל און געגעבען הערשעלין.

7.

וויא אזוי הערשעל מאכט התונה א ארעמע בתולה.

אום עשרה בטבת האט זיך א מאל פערגלוסט הערשעלין ניט צו פאסטין. ער איז אריינגעגאנגען אין א שיינק און האט גענומען א ביסעל בראנפין און האט פארביסען מיט א בייגעל. אויף זיין אונגליק איז מען דעמאלט אומגעגאנגען זוכען

חטאים אין שטאדט, ווייל א געווינערין איז שווער געגאנגען צו קינד. מסתמא האפט מען אונזער הערשלען אין שיינק און מען שלעפט איהם צום רב.

— וויא אזוי עסט עס א ייד אין א תענית? פרעגט איהם דער רב.

— זאגט מיר, רבי, ענטפערט הערשיל, א שטיינער אז איך האב געגעבען שויזענד רובל א ארעמע בתולה זיא זאל קענען חתונה האבען, מעג איך שוין עסען?

— יא, זאגט דער רב, נאר וויא אזוי איז דאס געשעהן?

— איך בין געגאנגען צום טייך, זיינען געשטאנען צוויא מיידליך און האבען געוואשען וועש, הער איך וויא איינע זאגט: „איך גלויב, אז היינט פאסט בייא אונז דיא גאנצע שטאדט". ענטפערט דיא אנדערע: פון דעסטוועגען וואלט איך געוואלט האבען אזוי פיעל טויזענדער וויפיעל מענשען עס וועלען היינט ניט פאסטען". נא, האב איך דעם-פאר אויך ניט געפאסט, כדי דאס מיידעל זאל האבען מעהר מיט טויזענד רובל.

דער רב מיט די מענשען האבען זיך צולאכט און הערשיל איז זיך אוועקגעגאנגען.

8.

גלויב ניט וואס מען זאגט.

הערשיל קומט א מאל אריין אין בית המדרש דאוונען, לויפט צו צו איהם א יונג איידימיל און זאגט איהם מיט א שמייכעל אז אלע זאלען הערען!

— ר' הערשיל! מען זאגט אויף איך אז איהר זייט א נאר!

— גלויבט ניט וואס מען זאגט — ענטפערט הערשיל — אט זאגט מען אויף דיר אז דוא ביזט א קלוגער — נא, ווער זשע וועט דאס גלויבען?

9.

וויפיעל נאראנים זיינען דא אויף דער וועלט.

איינער מיט א נאקעטען קאפ פרעגט א מאל הערשלין:

— וויפיעל נאראנים זיינען דא אויף דער וועלט אזעלכע וויא איהר זייט?

– אזוי פיעל. ענטפערט הערשיל. וויפיעל האר עס איז דא אויף דיין קלונע קאפ.

10.

דיא יארמילקע.

ר׳ ברוכיל׳ס גבאי האט קיין מאל ניט געהויזט מיט הערשלין. ער האט הערשלין פיינד געהאט פאר זיינע שטעכווערטליך. איין מאהל ארויסגעהענדיג פון דיא כלים איבער פנים א שטאכווארט. זאגט ער צו הערשלין, „ווארט אויס. אז דוא וועסט שטארבען וועל איך דיר אפילו אין קבר אויך ניט רוהען לאזען״.

אויף מארגען קימט הערשיל אריין צום רבין מיט א פערקנייטשט פנים.

– וואס איז דיר הערשיל? פרעגט דער רבי ר׳ ברוכיל, ביזט ניט געזונט?

– אט וואס מיר איז. ענטפערט הערשיל. איך קען ניט לעבען אהן אייער יארמילקע. שיינקט זיא מיר אוועק.

– צו וואס דארפסט דוא מיין יארמילקע?

– אייער גבאי האט מיך פערסטראשעט. אז אפילו אין קבר וועט ער מיך אייך ניט לאזען רוהען. דארום וויל איך מיך לאזען מקבר זיין מיט אייער יארמילקע פאר וועלכע ער ציטערט זעהר (ווייל מיט דער יארמילקע פלעגט דער רבי אפט פאטשען זיין גבאי.)

דער רבי האט זיך צולאכט און האט דערצעהלט הערשילס בקשה אלע זיינע חסידים.

פון דאמאלט אן איז דער גבאי שלום געווארען מיט הערשלין.

11.

הערשעל גיט זיך איין עצה.

דער רבי ר׳ ברוכיל האט זיך א מאל שטארק צייבייזערט אויף הערשלען און האט איהם פערזאגט מיט דעם הארבען ווארט. ער זאל מעהר ניט בעטרעטען דיא ערד פון זיין הויף.

עס איז אוועק עטליכע טעג און הערשלען האט מען מעהר ניט געזעהן אין

דעם רבינם הויף. אַ מאל שטעהט דער רבי ביים פענסטער און קוקט ארויס אין הויף, זעהט ער הערשעלען אומגעהן דארט. איז ער ארויסגעלאפען צו איהם און פרעגט איהם:

— שטייטש, איך האב דאך דיר אנגעזאגט אז דוא זאלסט מעהר ניט בעטרעטען דיא ערד פון מיין הויף?

— שאט, רבי — ענטפערט הערשיל — בייזערט אייך ניט. איך האב מיר גע־קויפט א ביסעל ארץ ישראל־ערד ביי א ירושלמי און האב עס ארייגעשיט אין מיינע שיך, טרעט איך אצונד ניט דיא ערד פון אייער הויף, נאר דיא ארץ ישראל ערד. טאמער ווילט איהר מיר ניט גלויבען, לייהענט זשע איבער דעם שטר מכירה וואס דער ירושלמי האט מיר ארויסגעגעבען ווען ער האט מיר פערקויפט זיין ערד.

און הערשיל האט ארויסגענומען פון'ם בוזעם א שטר מכירה און האט עס דערלאנגט דעם רבין דער רבי האט עס איבערגעלייהענט און האט זיך שטארק צולאכט פון דעם איינפאל.

פון דעמאלט אן איז הערשעל ווידער א חשוב געווארען ביי'ם רבין

12.

וואס פאר א לשון איז דא ביי דיא רויטע יודליך.

איין מאל אין א ווינטערנאכט, ווען הערשיל איז געזעסען מיט א סך בטלנים אין קלויז ביי דער רובע, האט זיך דער עולם שטארק מפלפל געווען וועגען דער פאליטיק, פון דעם טוגר מיט דער ענגלישער מלכה און ענדליך האט מען זיך צו שמועסט פון די רויטע יודליך וואס זיטצען פון יענער זייט סמבטיון. איינער פון דיא בטלנים טוהט אַ פרעג: וואס פאר א לשון קען זיין ביא דיא רויטע יודליך? א טהייל זאגען: לשון קודש, אנדערע מיינען: אז תרגום לשון.

— איהר ווייסט ניט קיינער אויף ריכטיג, האט הערשיל זיך ארייגעמישט.

— און דוא ווייסט הערשיל? האט איינער פון זייא איהם א פרעג גע־טאָהן אויף חוזק.

— יא, איך וויים בעשטימט!

— נאָ, לאם מיר הערען וואס פאר א לשון איז דא בייא דיא רויטע יודלעך?

— אזא לשון וויא ביי אלע. א רויטע. אלע האבען זיך צולאכט פון דעם אנטווארט.

ווען דער לעזער וועט זיך דערמאָהנען אז לשון איז אויך דיא טייטש, צונג וועט ער פערשטעהן דעם וויץ).

13.

א פאטש פאר א פאטש.

איינער פון דעם רבינס גבאים האט געהאט זעהר א בייז ווייב, וועלכע פלעגט אפטמאל אונטער פאטשען דעם מאן. איין מאל זאגט דער דאזיגער גבאי אין א ווערטיל צו הערשלין:

— איך האב געהערט, אז נעכטען ביי נאכט האט אויף דיר געגאסען א רעגען פון דער פאמוניצע וואס דיין ווייב האט אויסגעגאסען אויף דיין קאפ.

— דאס איז אמת!—ענטפערט הערשיל—נאר פריהער אבער האט זיך געהערט א דונער, וואס דיין ווייב האט געמאכט, ווען זיא האט איסגעפאצט דיינע באקען און פון דעם דונער האט זיך נאכדעם גענומען דער רעגען.

אלע האבען זיך צולאכט און דער אונגליקליכער גבאי איז פאר בושה אנטלאפען געווארען.

14.

דער חילוק פון א עזעל ביז דעם נאר.

אויף א ברית מילה, אויף וועלכען עס האט זיך פערזאמעלט א גרויסער עולם, האט הערשיל מסתמא אויך ניט געפעהלט און האט אונטערגעהאלטען דעם עולם מיט זיינא קלוגע וויטצען.

איינער פון דעם עולם, וועלכען מען האט גערופען חייקעל חקרן האט ניט געקאנט ליידען זיינע נארעשקייטען. צום אונגליק איז איהם נאך איינגעקומען צו זיטצען פונקט אנטקעגען הערשעלין. דא האט ער זיך מישב געווען צו געבען איהם א שטאכווארט. אפשר וועט ער שוין דעמאלט קלוג ווערען און וועט אויפהערען צו פיהרען נארישקייט.

און ער טהוט א פרעג הערשלען:

— זאג מיר, הערשעל: וויא ווייט איז פון דיר ביז דאס נארישע עזעל?

— גאר ניט ווייט! — ענטפערט הערשיל — נאר דער טיש אליין שייד־דעט אונז אב איינס פינ׳ס אנדערן.

דער חקרן האט פערשטאנען דאס שטאך־ווארט און האט פערביסען מיט די ליפען.

15.

גריבעס מיט טאראקאנעס.

דאס ווייב פון דעם פרנס־חדש פון הערשילס שטאדט האט שטארק ליעב געהאט צו עסען גריבעס און כאטשי דאס האט איהר פערשארעט און איז אלע מאל קראנק געווארען, דאך האט זי זיך ניט געקאנט אבגעוואוינען פון דעם זיסען מאכל. איהר מאן האט דער פון גרויסע יסורים געהאט, ווייל ער האט שטארק ליעב געהאט דאס ווייב. ער האט הערשלין דערצעהלט זיינע צרות און הערשיל האט זיך אונטער־גענומען אב געוואוינען דאס ווייב פון די גריבעס. און אט וואס ער האט געטאהן.

דאס ווייב פון דעם פרנס־חדש האט שרעקליך ניט געקאנט קיקען אויף שווארצע טאראקאנעס. הערשיל האט דאס געוואוסט און האט עס בענוצט פאר א מיטעל אויסצופיהרען זיין פלאן. ער האט געקויפט אין מארק ווייסע גריבעס, האט זייא צושפאלטען און אנגעפיהלט זייא מיט א סך לעבעדיגע טאראקאנעס און נאכדעם ווי ער האט צוריק גאנץ געמאכט די גריבעס האט ער עס אונטערגעטראגען פאר א משלוח מנות צום ווייב פון דעם פרנס־חודש, דאס ווייב האט גערן צוגענומען ביי איהם די טהייערע מתנה און האט געהייסען איהר קעכען זיא זאל זייא אריין נעהמען אין קיך און אב בראטען זייא.

הערשיל האט זיך אונטערגעבאפט ער זאל זייא אליין אריין טראגען אין קיך און זאל אכטונג געבען אויף דער קעכין זי זאל ניט ענטדעקען זיין חיטרען איינפאל.

באלד זיינען די גריבעס פארטיג געווארען און הערשיל איז צוריק אריינגעגאנגען אין שטוב. די בעל הבית׳טע האט מכבד געווען הערשלין מיט א פולען טעלער מיט גריבעס. הערשיל האט זיך ניט אבגעזאגט פון דעם כבוד און די בעל הבית׳טע האט דערווייל שוין אויפגעגעסען עטליכע גריבעס.

פלוצים הויבט זיך אן הערשיל צו קרימען, חאפט אוים ביי דער בעל־הבית׳טע די גריבעס און נאכדעם ווי ער האט אוועקגעווארפען זיין טעלער מיט גריבעס,

לויפט ער ארוים פון דעם טיש און הייבט אן צו שרייען, מען האט מיך אבגענארט! אבגענארט! טאראקאנעס! טאראקאנעס״!

די בעל־הבית׳טע איז אויפגעשפרונגען פון איהר ארט, האט גענומען בעטראכ־טען די רויהע גריבעס; זיא האט אויפגעשפאלטען איינע פון זיי, איז ארויסגעקראכען א לעבעדיגער שווארצער טאראקאן, דעם צווייטען, דעם דריטען — אויך דיא אייגע־נע מעשה! דיא בעל הבית׳טע איז חלשות געפאלען און פון דעמאלט אן האט זיא שוין מעהר ניט געקאנט קוקען אויף דיא גריבעס.

הערשיל האט אפילו געלייזט שיינע עטליכע שטעקינס אויף זיין פלייצע פון דעם פרנס־חדש פאר די שרעק וואס ער האט פערשאפט זיין ווייב, נאר נאכדעם האט ער איהם איבערגעבעטען און האט איהם אוועקגעשענקט זיין שבת׳דיגע קאפאטע.

16.

פאר מיין פרייז פערקויף איך.

דיא קאפאטע וואס הערשיל האט בעקומען פאר א מתנה פונ׳ם פרנס־חדש איז נאך געווען א גאנץ נייע און א טהייערע. איין מאהל אין א יום טוב ווען הערשיל האט זיך אויסגעפראנטעט אין דער דאזיגער קאפאטע, געהט ער זיך שפאצירען אי־בער דער שטאדט מיט דעם שטעקין אין דער האנד. עס קומט איהם אנטקעגען דער משרת פון דעם פרנס חדש און פרעגט איהם, אויב ער וואלט א בעקן געווען איהם פערקויפען דיא קאפאטע.

— אך! פאר וואס דען נישט! ענטפערט הערשיל — איך קען זיא דיר אפילו פערקויפען פאר דעם פרייז וואס זיא קאסט מיך אליין.

און מיט דיא ווערטער האט ער געכאפט דעם שטעקען און האט מיט איהם אנגעהויבען צו שלאגען דעם משרת, צעהלענדיג די קלעפ: איינס, צוויי, דריי, א. ז. וו.

דער משרת איז מיט׳ן גרעסטען כעס אנטלאפען געווארען צום פרנס־חדש און האט איהם דערצעהלט וואס הערשיל האט איהם געטאהן.

דער פרנס־חדש האט געשיקט נאך הערשלין און פרעגט איהם, העכסט אויפ־געבראכט:

— וויא אזוי האסט דיא זיך אינטערגעשטעלט צו שלאגען מיין משרת אין מיטען גאס, ווען ער האט דיך גאר ניט בעריהרט?

— ניין, ענטפערט הערשיל, איך האב איהם ניט געשלאגען, נאר פערקויפט האב איך איהם דיא קאפאטע פאר דעם זעלבען פרייז וואס זיא קאסט מיך אליין.

— איך פערשטעה דיך ניט, רייד דייטליכער!

— די מעשה דערפון איז אזוי — זאגט הערשיל — דיא דאזיגע קאפאטע האב איך בעקומען פון אייך א מתנה, נאר איידער איהר האט זיא מיר געגעבען, האט איהר פריהער אבגעצעהלט צוואנציג שטעקענס אויף מיין פלייצע און אזוי ווי אייער משרת איז מרוצה געווארען צו קויפען ביי מיר דיא קאפאטע פאר דער פרייז וואס איך האב באצאהלט, האב איך אנגעהויבען איהם צוצעהלען מיין פרייז.

דער פרנס־חדש האט זיך צולאכט. נאר פאר דעם קנס וואס הערשיל האט מביש געשטעלט דעם משרת, האט ער איהם געהייסען ער זאל דעם משרת אוועקגעבען דיא קאפאטע,

הערשיל איז געווארען א ציקאכטער.

— שטייטש, שרייט ער, וואו איז דאס געהערט געווארען אין דער וועלט אזא אומרעכט?

— וואס איז דאס פאר אזא אומרעכט? פרעגט איהם דער פרנס־חדש.

— אודאי! שרייט הערשיל — מיך קאסט דיא קאפאטע צוואנציג שטעקינס אויף מיין ארעמער פלייצע און אייער משרת האט נאר זעקס שטעקינס פון מיר בעקומען! הייסט זשע איהם ער זאל פון מיר בעקומען די איבעריגע 14 שטעקינס און לאם איך ניט ליידען קיין היזק!...

נאך דער משרת האט זיך איבערגעשראקען פאר הערשילס שטעקינס און האט זיך אפגעזאגט פון דער קאפאטע.

17.

הערשיל בעשטראפט זיין ווייב.

הערשילס ווייב — א יודענע אהן חכמות, פלעגט קיין מאל ניט פאלגען דעם מאן, שטענדיג האט זי געמאהן קאפויר וואס ער האט געזאגט. דאס האט הערשלין

פערדראָסען און ער האט זיך בעשלאסען ער זאָל זיא בעשטראפען אזוי וויא איהם פאסט.

ער איז געוועזן אַ חשוב ביים פריץ פון דער שטאדט, וועלכער איז אויך געוועזן אַ געריהמטער צאָהנארצט.

איין מאל קימט הערשיל אריין צו איהם מיט אַ פערזארגט פנים.

— וואס איז, הערשיל? וואס ביזט דוא אַזוי פערזאָרגט? פרעגט איהם דער פריץ.

— אך, פריץ! דאס ווייב מיינס גיט מיר גאר קיין מנוחה ניט: חאטש נעהם און אנטלויף אין דער וויטער וועלט אריין! וויפיעל מאל איך האב זיא שוין געבעטען זיא זאל זיך לאָזען ארויסנעהמען דעם שלאפען צאָהן, איז זיא אָבער איין עקשן און וויל דאָס אפילו ניט הערען. סיידען דוא אליין זאלסט זיך נעהמען צוא איהר...

— שוין! — האט געענטפערט דער פריץ. — איך וועל איהר בעפרייען פון דעם קראַנקען צאָהן, דעמאלט וועט איהר ביידע בעפרייט ווערען פון די שמערצען.

און נעהמענדיג אַ קליין צוואַנגעל האָט דער פריץ זיך אריינגעזעצט מיט הערשלען אין זיין קאַרעטע און זיינע צוויי בעדינטע — געזונטע פויערן — האט ער געהייסען נאכגעהן און זיינען אָנגעקומען צו הערשילס וואָהנונג.

דער פריץ פרעגט הערשילס ווייב וועלכער צאהן עס טוהט איהר וועה און גיט איהר איין עצה זיא זאל זיך לאזען אויסרייסען דעם צאָהן. הערשילס ווייב שווערט זיך נעביך מיט כל השבועות אז איהר טהוט גאַר קיין מאָהל ניט וועה קיין צאָהן, נאָר הערשיל שטעהט אונטער דעם פריץ און רוימט איהם איין אַ סוד אז דאס ווייב פארשטעלט זיך, זיא נאַרט אָב.

דער פריץ הייסט זיינע צוויי בעדינטע זיי זאָלען זי אנידערזעצען אויף אַ באַנק און פעסט צוהאלטען זיא. ער פרעגט הערשלין וועלכער צאָהן איז אַ שלאַפער ביי'א איהר און הערשיל ווייזט איהם אויף דעם געזונדעסטען צאָהן און וויא אַזוי דיא אָרעמע פרוי האָט ניט געשריען פון וועהטיג, האָט דער פריץ אַרויסגעשלעפט דעם שטאַרקסטען צאָהן פון איהר מויל.

שפעטער איז דער פריץ געוואהר געווארען פון הערשילס איינפאל און האט אַ לאַנגע צייט געלאַכט. נאָר הערשילס ווייב האָט פון דעמאָלט אָן שוין תמיד געפאָלגט דעם מאַן.

18.

הערשעלס שטוקעס.

דער רבי ר׳ ברוכ׳ל איז איין מאָל אריינגעפאַלען אין אַזאַ גרויסער מרה שחורה, אַז ער האט זיך פערמאַכט אין זיין צימער און האָט קיינעם ניט גע־הייסען אַריינקומען צו זיך, אפילו קיין עסען האָט ער זיך ניט געהייסען אריינטראָגען.

דיא רביצין האָט געבעטען הערשלען ער זאָל זעהן מיט עפּעס צו פערטרייבען פונ׳ם רבין דיא מרה שחורה. נאר וואס קען מען דאָ טאָהן, אַז דער רבי האָט פערזאָגט קיינער זאָל זיך ניט וויאַגען צו איהם אריינקומען?

דאָך אונזער הערשיל איז ביי זיך ניט אראב געפאַלען.

אַזוי וויא צום רבין אין שטיבעל האָט ער ניט געטאָרט אריינקומען, האט ער זיך אַראָבגעלאָזט אין קוימען, און פון דאָרט אין רובע, וועלכע איז אריינגעגאַנגען גלייך צום רבין אין שטיבעל.

אויסשמירענדיג זיך דאָס פנים מיט סאַזשע האָט הערשעל געזעהן, וויא דער רבי זיצט אָנגעשפּאַרט מיט ביידע הענד דעם קאָפּ ביים טיש געגען דעם שפּיגעל און דאס איז פּונקט אויסגעקומען געגען דער רובע.

הערשעל האָט אַרויסגעשטעלט דאָס שוואַרצע פּנים זיינס און דער רבי האָט פּלוצים דערזעהן אין שפּיגעל דאָס פערשמירטע און פער׳חושכ׳טע צורה. ער האָט אַקוק געטאָהן צו דער טהיר—צו זעהן ווער עס איז אריינגעגאַנגען צו איהם, נאָר הערשיל האָט זיך דערווייל בעהאַלטען אין דער רובע. דער רבי האָט זיך ווידער פערטיפט אין זיינע געדאַנקען. נאָר אין עטליכע מינוט שפּעטער האָט זיך ווידער בעוויזען אין שפּיגעל דאָס פערשמירטע פּנים. דער רבי האָט זיך ווידער אומגיקעהרט און הערשיל איז ווידער פערשוואונדען. דער רבי האָט אַריינגע־רופען דעם גבאי און האָט איהם געהייסען אויסזוכען אין אַלע ווינקעלעך נאָר ער האָט קיינעם ניט געפונען. דער גבאי איז ארויסגעגאנגען און דער רבי האָט זיך ווידער פערטיעפט אין זיינע פערזאָרגטע געדאַנקען.

פּלוצים דערזעהט ער וויא פון דעם קוימען פון דער רובע קומט אַרויס אַ שוואַרצע צורה פון אַ מענשען. מיינענדיג אַז דאָס איז עפּעס אַ גנב, האָט דער רבי געחאַפּט זיין שווערען שטעקען און צולויפענדיג מיט איהם צו דער רובע האָט ער אַ געשריי געטאָהן:

— אַרויס פון דאַנען אַז ניט צושפּאַלט איך דיר דאָרט דעם קאָפּ!

נאָך קיין אַנטוואָרט איז ניט געקומען.

דער רבי האָט איבער געחזרעט זיין באַפעהל.

קיין אנטייארט איז אלץ ניט געקומען.

דאָן האט דער רבי אנגעהויבען מיט כעס צו שלאָגען מיט דעם שטעקען אין קיימען און באַלד דעריוף האָט זיך געהערט פון דעם קיימען א געבי־עריי פון הינד און נאָכדעם אַ מיוקעריי פון קעץ. אויפ'ן סוף איז הערשעל ארויסגעקראָכען פון דעם קיימען שוואַרץ ווי אַ רוח און האָט איבערגעבעטען דעם רבין און געזאָגט צו איהם:

— זייט מיר מוחל, רבי, וואָס איך האב אייך אַ ביסעל דאַקוטשעט. וואס זשע דען האָב איך געזאָלט טאָהן: אַז צו אייך אין שטוב האב איך ניט געטאָרט ארייננקומען, האָב איך מיר געפונען איין אָרט דורך דעם קוימען.

— וואו זשע ביזטו געווען דיא גאַנצע צייט ווען איך האָב געשלאָגען מיט דעם שטעקען אין קוימען?

— שומר פתאים ד׳, שטעהט אין תהלים—האָט הערשעל געענטפערט— איך בין אין דער גאַנצער צייט געשלאפען אין קוימען.

און דא האט הערשיל גענומען גענעצען און אויסציהען זיך, פונקט וויא ער איז ערשט פון דעם שלאָף אויפגעשטאַנען. דאס איז אויסגעקומען אַזוי קאָמיש, אַז דער רבי האָט זיך געמוזט צולאַכען. ער האָט אַריינגערופען דיא רביצין און ווייזענדיג איהר אויף הערשעלען האָבען זייביידע לאַנג געלאַכט.

19.

פאַרזעטצונג פון הערשעלעס שטוקעס.

דער פריץ, ביי וועמען הערשעל איז געווען חשיב, האָט זיך אַמאָל צו־בייזערט אויף דעם אַרענדאַר זיינעם און האָט איהם געהייסען אָפּלאָזען דיא ארענדאָ. דער אַרענדאַר האָט געבעטען הערשלען ער זאָל איהם דאָ זעהען אַ אַ טיבה טאָהן ביים פריץ. הערשעל איז זונטיג אין דער פריה אַוועקגעגאַנגען צים איספּראַווניק אין האָט איהם געזאָגט, אַז דער פריץ האָט געהייסען ער זאָל ביז אַ זייגער 12 צונייפזאַמלען אַלע מענשען פון דער שטאָט וואָס האָבען ליי־סע קעפּ און זאָל אויסשטעלען זייא אין צוויי שורות נעבען דער קירכע.

— צו וואָס דאַרף ער דאָס?

—ווער קאָן וויסען וואָס אַ פריץ פערגלוסט זיך! האט הערשעל געענטפערט.

דער איספּראַווניק האָט מיט גרוים מיהע קוים אָבגעזוכט 96 מענער מיט ליסע קעפּ אין האט זיי אויסגעשטעלט אין דרויסען נעבען דער קירכע.

פונקט זייגער 12, ווען עס האָט זיך געענדיגט דאס גיבעט אין דער קירכע איז דער פריץ פון דאָרט ארייסגעגאנגען. דער טאָג איז געוועזען א שיינער, די זון האט

געשיינט. פלוצים האבען אלע 96 מענער אויף איין מאל אראבגעחאפט דיא היטלען פון דיא קעפ און דיא זון האט בעלויכטען זייערע נאקעטע קעפ.

— וואס זאל דאס בעדייטען? — האט דער פריץ געפרעגט דעם איספראווניק.

— אייער דורכלויכט! — האט זיך פארענטפערט דער איספראווניק — האט דאך דאס בעפוילען דורך הערשלען און איך האב ריכטיג ערפיהלט אייער באפעהל.

דער פריץ האט זיך צולאכט אויף הערשעלס שטוקע.

אין דעם האט זיך הערשעל בעוויזען פאר דעם פריץ.

— זייט מיר מוחל, פאן! האט ער געזאגט, וואס אין דער גאנצער שטאדט האבען זיך נאר געפונען 96 ליסע קעפ, דען פון דיא איבעריגע קעפ האט נאך ניט אוספייעט דיא האר אויסצוקריכען.

דער פריץ האט ווייטער געלאכט און הערשעל האט בענוצט די אויפגעלעגטע צייט אויסצובעטען ביי דעם פריץ ער זאל צוריק אבגעבען דעם ארענדאר זיין ארענדע.

20.

הערשעל ווערט א דאקטאר.

איין אלטע מויד, שוין אריבער דרייסיג יאהר, האט אפט געליטען פון קאפשמערצען. אין דעם האט זי געהערט אז א נייער דאקטאר איז אראבגעקומען אין שטעדטעל און האט געשיקט איהם רופען.

דער נייער דאקטאר איז געווען טאקע אונזער הערשעל. איהם האבען זיך שוין אויסגעלאזט אלע שטוקעס, האט ער זיך מישב געווען און האט זיך אויסגעגעבען פאר א דאקטאר.

הערשעל בעטראכט דעם חולה און געפינט די סבה פון איהר שלאפקייט.

— איהר מוזט חתונה האבען — זאגט ער איהר קורץ — וועט איהר פאלקאם געזונד ווערען.

— עס קען זיין אז איהר זייט גערעכט, איך גלויב אייך הער דאקטאר. איך וועל פאלגען אייער עצה, זעהט, געפינט מיר א חתן.

— איך בין ניט קיין שדכן און קען ניט זיין קיין שדכן.

— אז איהר קענט ניט זיין קיין שדכן, זייט זעה מיין חתן.

— ניין, זאגט הערשעל, מיר דאקטוירים פערשרייבען נאר רעצעפטען, אבער מיר נעהמען זיי ניט אוים.

21.

פארטזעטצונג.

איין אנדערס מאל קומט צו איהם א בויער און בעט איהם ער זאָל איהם געבען אַ רפואה.

— וואָס טהוט דיר וועה? פרעגט הערשיל.

— אָט דא אין דער זייט טהוט מיר זעהר וועה.

— הויב אויף די הענד ארויף און ציה דעם אָטהעם.

דער בויער מהוט ווי הערשיל הייסט איהם.

— נו, וואָס הערט זיך?... דו אטהעמסט שווער?

— נישט־קשה... ענטפערט דער בויער, נאר קוים ריהר איך זיך נאָר צו, צו דער זייט, טהוט מיר שוין וועה.

— ווייכטו זשע וואָס, זאגט הערשיל, ריהר זיך קיין מאל ניט צו, צו דער זייט, וועט דיר מעהר ניט וועה טהאָן.

— טאקע?! שרייט אוים מיט פרייד דער בויער. — לאנג לעבען זאָלט איהר פאַר דער עצה.

22.

פארטזעטצונג.

איין מאל קימט אריין צו הערשלען אַ אַלטע יודענע מיט אַ געוויין:

— העלפט מיר, רבי דאקטאר! ראטעוועט אַ נפש.

— וואָס פעהלט אייך?

— דער קאפ ברעכט אַזוי, אַז עס שטעכט אַזש אין די זייטען.

— מען דארף לייגען אַ פלאסטער אויף דער פאטילניצע. גיט אַהער 20 קאָפיקעס.

די יודענע גיט איהם דאָס געלד און הערשיל מאַכט אַ פלאסטער און לייגט עס איהר אַרויף אויף דער פאַטילניצע.

— אין צוויי שעה אַרום זאָלט איהר דא ווידער זיין, וועל איך זעהן ווי אַזוי עס האט אָנגעריסען און דערווייל געהט אַ היים.

— סטייטש! זאָגט די יודינע פערוואונדערט, ווי אַזוי זשע זאָל איך אַ היים געהן?

— וואָס הייסט, ווי אזוי? אַזוי ווי אַלע מענשען געהען.

— אפשר האָט איהר, רבי דאקטאר, נאָך אַ פלאַסטער?

— צו וואס איז?

— זוי הייסט צו וואָס? פאַר מיין שנור! איך בין דאָך ניט קראַנק, נאָר די שנור איז קראַנק!

— צו וואס זשע האָט איהר זיך געלאָזט לייגען דעם פלאַסטער?

— ווייל איך האָב ניט געקענט דערווידער זיין אייערע רייד.

הערשיל האט זיך שטאַרק צילאַכט.

מיט פיעל מיהע האט ער אָבגעריסען דעם פלאַסטער פון איהר פאטיל־ניצע און זי האָט דאָס אוועקגעטראָגען דער שנור.

23.

פאַרטזיעטצונג.

ווידער האָט זיך געטראָפען אַ מעשה אין הערשילס פראַקטיקע.

מען האָט איהם גערופען צו אַ חולה. הייסט ער דעם חולה ער זאָל איהם ווייזען די האַנד. הערשיל זעהט אַז די האַנד איז בעדעקט מיט רויטע פלעקען, זאגט ער:

— דער חולה האָט אַ היציג שלאַפקייט מיט פלעקען, מוז ער שטאַרבען, ווייל ער האָט זיך זאַראַזעט פון פער׳עיפוש׳טע בהמות.

— וואָס זאָגט איהר, הערר דאקטאר! — ענטפערט דעם קראַנקענס ווייב, מיין מאַן איז אַ פאַרבער און פון די פאַרב איז איהם רויט די האַנד.

— אויב אַזוי — זאָגט הערשיל — איז ער גליקליך וואָס ער איז אַ פאַרבער, אַז ניט וואָלט איך איהם שוין אָבגעזאָגט דאָס לעבען.

24.

די לעצטע פראַקטיקע פון הערשילס דאקטאריי.

הערשיל האָט געהאַט אויסגעצייכענט פונ׳ם ספר רפואות אַלע רעצעפטען, האָט ער עס איבערגעשריבען אויף קליינע קוויטעליך און ווען מען האָט איהם גערופען צו אַ חולה, האָט ער איהם געהייסען אַרויסציהען אויף גליק אַ קוויטעלע און וואָס פאַר אַ רפואה עס איז געווען פערשריבען אין דעם קוויטעלע, האָט ער עס געהייסען טאָהן.

איין מאָהל רופט מען איהם צו אַ ווייבעל, וועלכע עס האָט געהאַט

אַנגעריסען אַ מכּה אין האַלז. הערשיל האָט איהר געהייסען אַרויסשלעפּען אַ קוויטעלע פון זיין טאַש און האָט עס איהר איבערגעלייענט איז געשטאַנען דאָרט אַז מען זאָל מאַכען אַ קאַנע.

דאָס ווייבעל האָט זיך שטאַרק צולאַכט און פון דעם גרויס געלעכטער איז צוזעצט געוואָרען איהר מכּה אין האַלז און זי איז געהאָלפען געוואָרען.

25.

הערשיל ווערט א שדכן.

אַז הערשלען איז ניט געראָטען די דאָקטאָריי איז ער אַ שדכן געוואָרען.

איין מאָל קומט ער אַריין צו איין אויפגעקומענעם גביר, וועלכער איז פריהער געווען אַ בעל עגלה און וועלכער האָט געהאַט אַ טאָכטער חתונה צו מאַכען. נאַטירליך האָט אונזער גביר געוואָלט טאָהן אַ גרויסען שידוך, ווי דער שטייגער איז פון די אויפגעקומענע גבירים.

פלוצים לייגט איהם הערשיל גאר פאָר אַ שידוך מיט אַ שוסטערס אַ זיהן.

— דו פאַרך! צובייזערט זיך אויף איהם דער גביר — ווי אַזוי שטעלסטו זיך אונטער מיר פאָרצולייגען אַזא שידוך? אַרויס פון מיין שטוב!

און הערשיל איז מיט חרפּה אוועקגעגאנגען פון איהם.

אין עטליכע וואכען שפּעטער קומט ער ווידער צו איהם.

— שוין? ביזט ווידער געקומען — פרעגט איהם דער גביר מיט כּעס — איך האב דאָך דיר שוין איין מאָל אַרויסגעטריבען פון דאַנען!

— איך האָב אַצונד אַ גרויסאַרטיגען שידוך פאַר אייך — ענטפערט הערשיל.

— מיט וועמען איז? — פרעגט נייגעריג דער גביר.

— מיט דעם האצעלער רב'ס אַ זוהן.

— אָט דאָס איז אַ פיינער שידוך! האָט איהר שוין דאָרט גערעדט?

— אודאי האָב איך גערעדט.

— וואָס זשע האָט מען אייך געענטפערט?

— דאָס אייגענע יואָס איהר האָט מיר געענטפערט ווען איך בין צו אייך געקומען דאָס ערשטע מאָל.

דער גביר איז פערשעהמט געוואָרען.

26.

אין בית המדר"ש.

אין די גרויסע ווינטערדיגע נעכט פלעגט הערשיל ליעב האבען צו זיטצען אין בית־המדרש ביי דער ווארעמער חרובע מיט א חברה בטלנים און עוסק זיין אין שאלות־ותשובות.

מען פרעגט הערשלין:

— וואס האט ער בעסער ליעב: א רייכען ברית אדער א רייכע לויה?

— א רייכען ברית — ענטפערט הערשיל.

— פאר וואס איז עס?

— ווייל פון דעם רייכען ברית וועט שפעטער ווערען א רייכע לויה.

— מען פרעגט ווייטער הערשלין:

— וואס וויל ער בעסער: א שיסעל בארשט צו צוויי שיסלען רויהע בוריקעס?

— די צוויי שיסלען רויהע בוריקעס, ענטפערט הערשיל.

— וואס קענסטו דען טאהן מיט זיי?

— פון זיי קען איך האבען א וואוילע שיסעל בארשט און זאל נאך בערבלייבען מיט די בוריקעס.

מען פרעגט ווייטער הערשלין;

— ווער איז געוועזען דער ערשטער אפטייקער אין דער וועלט?

— די ציג — ענטפערט הערשיל. ווייל זי האט אויפגעזוכט קרייטער און פילען געמאכט.

מען פרעגט ווייטער הערשלין:

— וואס איז ניצליכער אויף דער וועלט: די זון צו די לבנה?

— אודאי די לבנה — ענטפערט הערשיל — ווארום די זון שיינט דאך נאר בייטאג, ווען עס איז אזוי אייך געגוג ליכטיג.

— פאר וואס האט מען אדם הראשון ארויסגעטריבען פונ'ם גן עדן?

— מסתמא האט ער ניט געצאה"לט קיין דירה־געלד.

— פאר וואס קימט ניט משיח אזוי לאנג?

— כדי דער יין המשומר זאל אלט ווערען, וועט ער בעסער זיין צום טרינקען.

— קאן זיין אויף דער וועלט א צווייטער מבול?

— ער איז שוין פון לאנג דא, ענטפערט הערשיל. ווען נח איז לעבען געבליבען פון'עם ערשטען מבול, האט ער געפלאנצט א וויינגארטען און האט

אויסגעטראכט דעם ייין, איז אָט פון דעם דאזיגען מבול פון וויין זיינען שוין אַ סך מעהר מענשען אומגעקומען ווי פון דעם ערשטען מבול.

— וואס איז דאס ערגסטע אין דער תולדות הטבע (נאטור געשיכטע)?

— וואַנצען מיט צוויי פיסינע עולע.

— וואס וואלסטו טאהן, הערשיל, ווען די זאלסט פלוצים רייך ווערען?

— איך וואלט אָנשטאָפּען די אלע לעבער פון מיינע קליידער מיט אַסיגנאציעס.

— פון וועלכער צייט האבען די מענשען אָנגעהויבען צי שטארבען?

— זינט די מענער האבען אָנגעהויבען צו פאָלגען די ווייבער.

— וואָס איז דער חלוק פון אַ חסיד ביז אַ מתנגד?

— דער חסיד זאגט, אז דער רבי איז אַ צדיק און דער מתנגד זאָגט, אז אַ צדיק איז גאָט.

— וועלכע נאציע איז די חשוב'סטע אין דער וועלט?

— די אסיג־נאציע.

— ווי קומט עס וואָס פון ראש חודש אלול הויבט שוין אָן קיהל צו ווערען.

— מחמת מען בלאָזט שופר דעם גאנצען חודש, איז די ווינדען וואס געהען ארויס פון די שופרות קיהלען זיי אָפּ דעם הייסען אויר ווערט קאלט.

— פאר וואס פאלט א שכור פון די פיס און ניט פונ'ם קאָפּ?

— ווייל עס שטעהט: שקר אין לו רגלים און שקר מיט „שכור" גרייכט זיך כמעט אוים ביים ריידען.

— נאָך וואס טויג דעם מענשען די אויערען?

— כדי דאָס היטעל זאָל ניט אראפפאלען איבער די אויגען.

— עס איז אמת, הערשיל, מען זאָגט אז אָפט שלאגסטו דיין ווייב מיט'ן שטעקען און זי דיך מיט דער קאטשערע?

— עט! — ענטפערט הערשיל — עס טרעפט ביי אונז אמאל פארקעהרט אויך...

27.

הערשיל איז זיך נוקם.

הערשיל איז אמאל אָנגעקומען ווינטער ביי נאכט צו איין אכסניה ווען זי איז שוין געווען פערמאכט און אין דרויסען איז געווען א שרעקליכער פראָסט. הערשיל קלאפט אָן אין דער טהיר מען זאָל איהם עפענען. דער בעל אכסניה וועלכער איז שוין געלעגען אין בעט זאגט צו זיין ווייב: „א רחמנות, חלעבען, אויף דעם ייד'ען וואס שטעהט אויפ'ן גאס" נאר די טהיר עפענט ער איהם ניט.

הערשיל קלאפט ווייטער אָן און בעט: „האט רחמנות! לאזט מיך אריין אין שטוב. ווארום איך ווער פארפרוירען!“

און דער בעל אכסניה זאגט ווייטער צו די ווייב:

— „אַ רחמנות אויף דעם יודען וואס שטעהט אין דרויסען!“

— סטייטש, זאָגט דאָס ווייב, אז דו האסט יא רחמנות אויף איהם, פאר וואס זשע לאזט דו איהם ניט אריין אין שטוב?

— נארעלע! — ענטפערט ער — אז איך וועל איהם אריינעהמען אין שטוב, וועט דאך שוין ניט זיין קיין רחמנות אויף איהם!

הערשיל האט דעם ענטפער גוט געהערט און טראכט זיך: „ווארט, איך וועל דיר שוין אָפּטהאן אַ גוט שפּיצעל!“

אין א פּאר טעג שפּעטער קומט הערשיל אריין אין דער זעלבער אכסניה, לייטעש אָנגעטהאן און פרעגט דעם בעל אכסניה צו קאן ער ביי איהם האל-טען סטאנציע אויף ניט קיין בעשטימטער צייט.

— אך מיט'ן גרעסטען כבוד! — ענטפערט דער בעל אכסניה — איהר דארפט אודאי אַ בעזונדער חדר מיט מעבעל?

— יא, און מיט עסען אויך.

— גוט, גוט! זאגט דער בעל אכסניה, נאר געלד מוזט איהר מיר בעצאהלען פאר א חודש פאראויס.

— פאראויס צאהל איך קיין מאל ניט, ווייל דער שווער מיינער שיקט מיר צו געלד נאכ'ן חודש, דאקוּם קאן איך ביי אייך קיין אורח ניט זיין... נאר וויפיעל, למשל, נעהמט איהר פאר דעם חדר?

— פינף רובל א חודש.

— איך בין אומשטאנדע צו צאהלען זעקס רובל פאר דעם חדר, ווייל ער איז מיר געפעלען. און וויפיעל נעהמט איהר פאר קעסט?

— פופצעהן רובל א חודש, וועט שוין זיין דריי געריכטען א טאג מיט צוויי מאל טהיי.

— איך קאן אייך געבען 20 רובל אַ חודש, זאגט הערשיל, אבי עס זאל זיין גוטע עסען.

— אויב אזוי זאגט דער בעל אכסניה, בין איך מרוצה צו ווארטען מיט דעם געלד אויף נאך דעם חודש, אבי איהר זאלט נאר האלטען וואָרט און מיך ניט אָבּנארען.

— איך האָב נאָך קיינעם ניט אָבגענארט, ענטפערט הערשיל. מיר קומט אפט אויס איינצושטעהן אין אכסניות אין שטענדיג ווען איך ציה זיך ארויס בעגלייט מיך דער בעל אכסניה מיט טרערען.

אין הערשיל איז געבליבען אין דער אכסניה.

עס איז אַוועק אַ חודש און צוויי, הערשיל דערמאהנט זיך ניט געלד צו צאהלען, נאר ער עסט און טרינקט און קומט צו זיך.

דעם בעל אכסניה איז דאס אריין טיעף אין דער נאז.

— וואס זאָל דאס בעדייטען, ר' הערש? פרעגט ער איהם ענדליך. איהר האט דאך געזאגט, אז איהר צאהלט נאכ'ן חודש, צום סוף איז שוין אוועק צוויי חדשים און איך זעה נאך אלץ ניט פון אייך קיין געלד!

— וואס פאר אַ שוטה איהר זייט! ענטפערט הערשיל. צו מיינט איהר אין אמת'ן, אז ווען איך זאל זיין אַ גוטער צאהלער וואלט איך בעשטאנען צו וואָהנען אין אזא קבר? אדער צו עסען אזא שלעכט עסען ווי ביי אייך איז?... היינט פערגעסט ניט אז איך האב אייך צוגעזאגט צו געבען 26 רובל א חודש, ווען איך פארדין ניט אפילו קיין 26 קאפיקעס א חודש און מיין שווער פון יענער וועלט זאגט, אז פון דארט איז זעהר שווער איבער צו שיקען געלד...

— פאר וואס זשע האט איהר מיך אָבגענארט?

— איך האב אייך ניט גענארט, מיין ליעבער יוד, איך האב זיך גאר בעריהמט פאר אייך.

— ווי אזוי האט איהר זיך דאס אונטערגעשטעלט דאס צו טהאן?

בייזערט אייך נאר ניט, פעטער! ענטפערט הערשיל. פאר אזא פינסטערען און נאסען חדר און פאר אזא שלעכט עסען ווי איך האב ביי אייך געהאט, איז פשוט איין עבירה אייך צו בעצאהלען. פארקעהרט. איהר דארפט מיר נאך צו צאהלען וואס איך האב אזוי לאנג געליטען ביי אייך.

דער בעל אכסניה האט פון פערדראס זיך צו וויינט.

— וואס איז דאס פאר אַיין אונגליק? שרייט הערשיל. שטענדיג ווען איך דארף זיך אַרויסציהען פון איין אכסניה, בעגלייטעט מיך דער בעל-הבית אדער די בעל-הבית'טע מיט טרערען, זיי בעוויזען מיך ווי אַ געשטארבענעם. הערט אויף, איך בעט אייך, צו וויינען. עס קען זיין אז מיר וועלען זיך נאך זעהן.

— ניין, ניין, לאז גאט אָפּהיטען! האט דער בעל אכסניה איהם נאכגעשריען.

28.

די קאפאטע.

הערשיל האט אמאל אומגערען פארפלעקט איינעם זיין נייע קאפאטע. האט יענער איהם געשלעפט צום רב. דער רב האט גע'פסק'נט. אז הערשיל זאל דעם יודען

בעצאָהלען דריי רובל פאַר דער קאַפּאָטע. הערשיל האט גראדע ביי זיך גע־
האַט געלד, נעהמט ער אַרוים דריי רובל און בעצאהלט. דער יוד איז געוועזן
זייער צופריעדען און וויל שוין אַוועקגעהן, נאר הערשיל לאָזט איהם ניט געהן.

— שטעה, זאָגט ער, איך האָב דאָך דיר בעצאָהלט פאַר דער גאנצער
קאַפּאָטע איז זי דאך שוין מיינע, טוה זשע זי אוים און גיב מיר זי אָב.

— קום מיט מיר אַ היים, זאָגט יענער, וועל איך זי דיר געבען.

— ניין! שרייט הערשיל, איך וויל דיר ניט לאָזען געהן מעהר אין מיין
קאַפּאָטע שוין טוה זי אוים און גיב מיר זי אָב!

דער יוד פרובט זיך בעטען ביי איהם: סטייטש, ווי אַזוי געהט מען עס
אין גאַס אהן אַ קאַפּאָטע? דערצו טראגט ער נאָך תחתונים אהן הויזען.

נאָר הערשיל וויל ניט נאכגעבען, דער יוד האט זיך געמוזט אָבזאגען
פון די דריי רובל און דאס האט טאַקי הערשיל געמיינט.

29.

אַ תירוץ.

מען פרעגט אַמאָל הערשלין, פאר וואס טראגט ער אזא צוריסענע קאפאטע?
נישט־קשה, ענטפערט ער, זארגט אייך ניט, איך האב אין קאסטען אַ
נייע קאפאטע.

פאר וואס זשע נעהמסט דו זי ניט ארוים?
ווייל דער קאסטען איז פערשלאסען.
נו, שליסט מען אויף?
דאס שליסעלע ליגט אבער אויך אין קאסטען, ענטפערט הערשיל.

30.

אין מארק.

קויפט, ר' הערשיל, די שאפע ביי מיר איך פערקויף זי אין גלייכען געלד!
וואס זשע וועל איך אריינלעגען אין איהר?
סטייטש? אייערע מלבושים!
און אליין זאל איך נאקעט געהן? פרעגט איהם הערשיל מיט אַ ברוגז'דיגען טאן.

31.

הערשיל עסט פאר זיין געלד.

הערשיל קומט אַמאָל אין אַ קרעטשמע הונגעריג ווי אַ וואלף און פרעגט
דעם קרעטשמער אויב מען גיט דא אומזיסט עסען.

— ניין, ענטפערט דער קרעטשמער. דא עסט איטליכער פאר זיין געלד.

— זייט עדות ליעבע יודען, ווענדעט זיך הערשיל צו די איבעריגע אורחים

פון קרעטשמע, דער קרעטשמער זאָגט מיר צו אַז נאָר פאַר מיין געלד קאָן איך דא עסען. נו, בעל־הבית! גיט נאָר אַהער אַביסעל בראנפען מיט אַ גוטען בארשטש מיט קאַשע.

דער קרעטשמער האט איהם דערלאַנגט וואס ער האט געהייסען.

הערשיל האט אריינגעשטעלט דעם בארשט מיט קאשע, האט נאכדעם זיך געהייסען דערלאנגען אַ שטיקעל גענזינס, נאכדעם האט ער זיך געהייסען מאכען ווארעניקעס און האט פערטרונקען מיט אַ גוט גלעזיל וויין.

נאכדעם אלעס נעהמט הערשיל ארויס אַ גרויסען פיאטאק (3 גראָשען) פון זיין קעשענע און דערלאנגט עס דעם קרעטשמער.

דער קרעטשמער קוקט איהם אָן גאנץ פערוויאונדערט.

— וואס גיט איהר מיר עפעס אַ פיאטאק? פרעגט ער ענדליך.

— דאָס בעצאָהל איך אייך, זאגט הערשיל, פאר דעם בראנפען, פאר דעם באָרשטש מיט קאשע, פאר דעם גענזינס, פאר די ווארעניקעס און פאר דעם וויין.

— וואס זשע איהר מאכט חוזק פון מיר? דאס איז דאך אַ פיאטאק?!

— איך וויים אויך וואס דאס איז, ענטפערט הערשיל. נאָר איהר אַליין האט דאך פאר עדות מיר געזאָגט, אז דא עסט איטליכער פאר זיין געלד און איך שוואָר אייך ביי מיין הן, אַז מעהר ווי די דריי גראשען מיין אייגענס האב איך ניט. אַ גוטען טאג!

און ער איז אַ וועקגעגאנגען.

32.

ביים עסען קלייבט מען ניט איבער.

הערשיל זיצט אַמאָל אין אַכסניה זעהר פערשמאכט. אין דעם זיינען אהין אָנגעקומען אַ חברה מחותנים פון נאָך אַ חתונה און האבען געהייסען דער בעל־הבית׳טע זי זאָל מאכען אַ גוטע וועטשערע פאר זיי.

דאס עסען איז פארטיג געווארען און דער עולם האט זיך איסגעזעצט ביי די טישען און האט אייך אָן הערש׳ען ניט פארגעסען.

— אין מיטען דעם עסען רופט זיך הערשיל אָן צו זיי:

— רבותי! ווער קאָן זיך מיט מיר פארוועטען אין עסען? איך נעהם זיך אונטער מיט נאָך איינעם אייפצועסען אַ גאנצען זאק קארטאפלעס מיט שמאַלץ!

ער נארט אָב! שרייען אַלע, דאס איז ניט מעגליך.

ווער? איך נאר אָב? פרעגט הערשיל, שטעלט איין 10 ר. וועט איהר זעהן וי איך מיט נאך איינעם עסען מיר אויף אַ זעקיל אָבגעקאכטע קארטאפלעס מיט שמאַלץ.

— מיר שבעלען אין! זאָגט דער עולם נאָר אויב די מיינסט אז איי־
נער פון אונז ויעט צו דיר צושטעהן פאר א שותף צום עסען, האסטו א טעות.

— נישט־קשה, איך יועל שוין געפינען א שותף.

דער עולם האט איינגעלייגט 10 רובל ביים בעל אכסניה און האבען
איהם געהייסען צוגרייטען א זעקיל אָבגעקאכטע קארטאפלעס מיט שמאַלץ.

אין אַ פּאָר שעה איז דער מאכל פארטיג געווארען און דער בעל אכסניה
האָט עס הערשלען דערלאַנגט אין אַ גרויסען קעסעל אויף דעם טיש.

הערשיל האט געוואַרט ביז די קאַרטאָפ־עס האבען זיך אויסגעקיהלט.
נאכדעם איז ער אַרויסגעגאנגען אין הויף און האט זיך באלד צוריק אומגע־
קעהרט מיט אַ גרויסען חזיר אויף די הענד.

— אַט איז מיין שותף וואס וועט מיר העלפען עסען, זאגט ער צום
עולם. ווייזענדיג אויף דעם חזיר וועלכער דערשמעקענדיג נאָר דעם ריח פון
די קאַרטאפלעס, האט ער זיך שוין געריסען צום קעסעל.

דער עולם איז ערשטוינט געווארען פון הערשילס איינפאל.

— מיר גלויבען דיר, האבען די מענשען געזאגט. ביי אונז איז מעהר קיין
ספק ניט, אַז פאר אייך ביידע וועט נאָך וועניג זיין דער קעסעל מיט די קארטאפעל.

— הייסט עס, האב איך געוואונען די 10 רובל.

— ניין, הערשיל, אַ חזיר קאָן דען זיין אַ שותף צו דיר?

— ביים עסען קלייבט מען ניט איבער, ענטפערט הערשיל און ווידער: איך
האב דאך אייך ניט געזאָגט ווער עס וועט זיין מיין שותף, דארום האב איך געוואונען.

דער עולם האט איהם אָבגעגעבען די 10 רובל און הערשיל איז אַרויס
פון דער אכסניה זאט און נאך מיט 10 רובל אין קעשענע.

33.

הערשעל ביי אגוסס.

מען האָט הערשלען אַמאָל געריפען צו אַ קארגען גביר וועלכער האט
שוין געהאלטען ביי דער גסיסה און הערשעל איז געקומען וידוי זאָגען מיט
איהם. זעהט ער ווי דער חולה קרעכצט זעהר ביטער און לאזט אַלע מאָל
אַרויס שיוערע זיפצען.

— וואס קרעכצט איהר אזוי פרעגט איהם הערשיל, שטארבען מוז דאך
יעדער מענש און אייביג לעבט ניט קיינער.

— אך, מיין ליעבער יוד; ענטפערט דער חולה. איך קרעכץ ניט

דערויף וואָס איך דארף שטאַרבען, נאָר מיר איז אַ גרויסער וועהטאג וואָס איך געה אין דער ערד אַריין אז מיין גאלד און זילבער בלייבט דא איבער.

— גלויבט זשע מיר, זאָגט הערשיל, אַז פאר אייער גאלד און זילבער איז אַסך גלייכער וואס עס בלייבט דא איבער, ווארום דארט וואוהין איהר געהט באַלד אַוועק, איז אַזוי שטאַרק היים, אַז דאס גאלד וואלט באַלד צושמאָלצען געווארען...

34.

הערשיל פערליהרט זיך ניט.

הערשיל קומט אַמאָל אַריין אין קלויז מיט אַ צודראפּעטען נאָז. ער האָט זיך אין דער היים געקריגט מיט דער וויבּ, האָט זי איהם מסתמא די נאָז צודראַפּעט.

— ווי קומט עס, הערשיל, פרעגט מען איהם וואָס דיין נאָז איז צודראַפּעט?

— איך האָב זיך אַליין אַ ביס געטהאָן אין דער נאָז ענטפערט ער.

— סטייטש! ווי אַזוי האסטו געקענט דערלאַנגען?

— איך האָב מיך אַרויפגעשטעלט אויף אַ ביינקעל, ענטפערט ער קורץ.

35.

הערשיל פסק׳נט שאלות.

I.

הערשיל קומט אַמאָל אַריין צום רב אין שטוב, טרעפט ער איהם שלאָפען אין דעם צווייטען חדר און אין דעם ערשטען חדר איז אויף דער קאַנאַפּע געלעגען דעם רב׳ס חאלאט מיט דער יאַרמילקע. הערשיל טראַכט ניט לאַנג און טהוט זיך אָן אין דעם רב׳ס קליידער זעצט זיך ביים טיש און פערטיעפט זיך אין אַ ספר...

עס עפענט זיך די טהיר, עס קומט אַריין אַ בעל-עגלה מיט דער בייטש אין דער האַנד און ווענדעט זיך צו איהם:

— רבי! אַז איך האָב שבת אָבגעזאָגט גאַנץ תהילים, האָב איך נאָך געדאַרפט זאָגען ברכי נפשי אויך?

— באַרעבען זיך נאָר, ענטפערט דער פארשטעלטער רב, דו ביזט שוין, דאַכט זיך, דרייסיג יאָהר אַ בעל-עגלה און דו ביזט נאָך אַלץ אַ פּריץ! אַז דו פיהרסט אַ שטייגער אַ גאַנצען וואגען מיט סמאָלע, דאַרפסט דו דען ניט שמירען די רעדער?

II.

א יורענע קומט נאָכדעם אריין צו איהם מיט א הילצערנעם לעפעל אין דער האַנד.

— רבי, זאָגט זי, אַט דער לעפעל איז אַ מילכיגער און איך האב שיער ניט אויסגעמישט מיט איהם אַ פליישיגען בארשט, איז שוין טריפה דער לע־פעל צו ניין?

— אָבער האסט נאָך ניט אויסגעמישט?

— ניין, איך האָב נאָר געוואלט דאס טאהן אין האב זיך פערחאפּט

— דאס ערשטע מאָל בין איך דיר מוחל — ענטפערט הערשעל — נאָר אז עס וועט זיך מיט דיר טרעפען נאך אמאל אזא מעשה, וועל איך שוין טריפה מאכען דעם לעפעל מיט דעם עסען.

— ניין, ניין, רבי׳ניו! שרייט דאס ווייבעל, איך וועל עס שוין מעהר ניט טהון.

III.

א פערפלאמטער חסיד לויפט אריין אין שטוב און שרייט:

— רבי, געציל דער חקרן לאכט פון אונזער רבין!

— טרייב איהם ארויס! ענטפערט הערשיל.

— ער שטעהט דאך אבער אין דרויסען?

— נו, נעהם איהם אריין אין שטוב און טרייב איהם ארויס.

37.

הערשיל לויבט א חתן.

מען האט אמאל זיך אָנגעפרעגט ביי הערשל׳ען אויף א קארגען חתן, יעלבער האט זיך געהייסען געבען זעהר פיעל נדן. האט הערשיל געענטפערט: אז איהם קומט טאקע א סך נדן איבער פיעל מעלות, אמאל האט א פערד גע־פלעגט קאסטען 20 רובל קאסט היינט איבער 100 רובל, א חזיר וואס פלעגט קאסטען 5 רובל קאסט היינט 20 רובל און א בחור וואס פלעגט נעהמען 200 גילדען נדן נעהמט היינט 2000 רובל נדן, היינט אז ער איז א חזיר איינער אין דער מדינה און א פערד איז זיין גלייכען ניטא און דערצו א חתן אויך, טא וויפיעל איז ער היינט ווערט צו נעהמען נדן?

37.

הערשיל דערקענט מענשען.

הערשיל געהט אין גאס פערטראכט, פלוצים לויפט ער צו צו א מענ־שען פון דער גאס שטופט איהם אריין די האנד אין שרייט אויס מיט שמחה:

— א! וואס מאכט איהר ר׳ טאָדרעס? שוין א צייט אז איך האב אייך ניט געזעהן! איהר האט זיך אזוי איבערגעביטען אין דער צייט אז איך האב אייך קיים דערקענט.

— איהר האט א טעות, מיין ליעבער יוד, איך הייס גאר יאנקעל, ניט טאָדרעס.

— אך! — וואונדערט זיך הערשיל ווייטער — ווי אזוי א מענש בייט זיך דאס איבער! אפילו דער נאמען אייערער האט זיך שוין אויך פערביטען.

38.

הערשיל און חייקעל חקרן.

חייקעל חקרן: זאג מיר הערשיל, יוען כדומה, למשל, א שטיינער, עס זאל ווערען אזא מין שינוי (ענדערונג) אין דער נאטור, אז די זון זאָל אָנ־הויבען שיינען ביינאכט, וואס וואָלסטו דערויף געזאָגט?

הערשיל: איך וואָלט געזאגט אז דאס איז די לבנה.

חייקעל: ווען מען זאל דיר אבער אויפקלעהרען אז דאס איז נאר די זון?

הערשיל: וואלט איך יענעם זאגען אז ער איז א ליגנער!

חייקעל: נאר מין קעסט דו דאך ניט פאר קיין ליגנער און אז איך אליין וואָלט דיר זאָגען אז דאָס איז די זון, וואָס וואָלסטו מיר דע־רויף געענטפערט?

הערשיל: איך וואָלט געענטפערט, אז דו ביזט משוגע!

39.

פארטזעטצונג.

הערשיל טרעפט אמאָל זיין חבר חייקלען ווי ער וואשט זיך מיט בראנ־פען דעם קאפ.

— וואָס איז דאס פאר א שגעון — פרעגט ער איהם — וואס מיט בראנפען וואשט דו זיך דעם קאפ?

— איך האב דערקלערט מיט מיין חקירה, ענטפערט חייקעל חקרן, אז דאס איז א סגולה די האר זאל וואקסען.

— עט, גלויב דאס ניט! זאגט הערשיל, ווען דאס זאל טאקע אייז אמת זיין, וואלט אין גארגעל ביי מיר שוין לאנג אויסגעוואקסען א באָרד אויף עטליכע ארשין.

40.

הערשיל דערצעהלט די וואונדער פון אויסלאנד.

ווען הערשיל איז א צייט ניט געווען אין אָסטראָפאָליע און נאכדעם האט ער זיך ווירער בעוויזען, פרעגט מען איהם וואו איז ער דאס אזוי לאנג געווען?

— איך בין געווען עט וייט אין אויס־אנד. אזש אין לאנדאן.

— אזוי? אין לאנדאן ביזטו געווען? פרעגט איהם איבער חייקער חקרן — זאג זשע מיר. איך בעט דיך, איז עס אמת וואס מען דערצעהלט, אז אין לאנדאן איז שטענדיג טומאנען?

— אָט הער אויס וואס מיט מיר האט זיך געטראפען! ענטפערט הערשיל, שבת בייטאָג געה איך מיר שפאצירען אין די לאנדאנער גאסען און מיר איז שטארק פינסטער אין די אויגען פון די טומאנען, אז איך מוז טאפען דעם וועג. דערווייל דארף איך זיך אָפּוויישען די נאָז נאר פון גרויס פינסטערניש האב איך נישט געקאָנט טרעפען צו מיין אייגענער נאָז און האב א פרעמדען מענשען אָבגעווישט דעם שטערען.

41.

הערשיל פאַר דעם טוידט.

קיין מענש לעבט ניט אייביג, שטארבען מוז יעדער, אויף איטליכען קומט זיין צייט, און אויף אינזער הערשלען איז געקומען די צייט צו שטארבען.

ער ליגט אין בעט, ווידוי האט ער שוין לאנג אָבגעזאגט, יעצט ווארט ער נאר אויף דעם מלאך־המות. ער זאל ארייננעהמען דעם חלף פון דער שייד און זאל איהם קוילען. נעבען הערשלען זיצט דאס ווייב און וויינט. צי וויינט זי דערפאר וואס ער שטארבט אצינד, אָדער ווייל ער איז שוין לאנג ניט געשטארבען, ווייס איך ניט.

פלוצים ריפט זיך הערשיל צו דער ווייב.

— מיין ליעב ווייב! טיה מיר מיין בקשה אין דער לעצטער מינוט פון מיין לעבען, וואש זיך ארום און פוטץ זיך אויס אין דיינע יום־טוב'דיגע קליידער.

די בקשה פון אַ גוסס איז הייליג ביי יעדען מענשען, דארום האט הערשילס ווייב ניט איבערגערעדט דאס אנדערע וואר טאון, האט תיכף ערפילט דעם מאנס בקשה.

ווי הערשיל האט זי דערזעהן שעהן אויסגעפוצט, נעהמט ער זי אָן ביי דער האנד און רופט זיך ווי צו אימיצען אָפּ: „נו זאג מלאך המות! איז דען מיין ווייב ניט שעהנער פון מיר? צו וואס זשע דארפסטו מיך? נעהם בעסער איהר צו!...

42.

הערשיל ביי א קארגען גביר.

הערשלען איז אַמאָל אויסגעקומען צו עסען שבת ביי א קארגען גביר, וועלבער האט געמוזט נעהמען א אורח צו זיך פשוט פאר בושה, ווייל דער גבאי פון שיל איז אליין צוגעשטאנען צו איהם. מען דערלאנגט פיש נעהמט דער גביר דאס קלענסטע פישיל און גיט עס הערשלען אויף א טעלער און אליין מיט זיין פאמיליע עסט ער די בעסטע פיש. הערשיל לייגט צו דעם אויער צום פישיל.

— אנטקעגען וואס טהוט איהר עס? פרעגט איהם דער גביר.

— איך הער זיך צו, וואס דאס פישיל זאגט מיר, ענטפערט הערשיל.

— וואס זשע זאגט עס אייך?

— עס דערצעהלט מיר, ענטפערט הערשיל, אז עס איז שוין זעהר לאַנג פון טייך.

דער גביר שמייכעלט צו און גיט שיין הערשלען אַ גרעסער שטיקעל פיש. מען דערלאנגט די יויך. דער גביר נעהמט זיך אַראָפּ אין אַ טעלער די אויבערשטע יויך און זאָגט דערביי אַ פסוק: אדם קרוב לעצמו; נאכדעם נעהמט ער אַראָפּ פון דער שיסעל פאר דער ווייב און זאגט ווידער א פסוק: אהבתי את אשתי; נאכדעם גיסט ער אָפּ יוך פאר די קינדער און זאגט ווידער אפסוק: אהבתי את בני; אז אין שיסעל האט זיך אָפּגעשטעלט נאר אביסעל אונטערשטע וואסער, גיט ער עס אַוועק הערשלען און הייסט איהם אויך זאגען אַ פסוק. הערשיל שטעלט זיך אויף, נעהמט די שיסער מיטביידע הענד און זאגענדיג אין דער הויך דעם פסוק: וזרקתי עליכם מים טהורים גיסט ער זיי אַלע אָפּ און אַנטלויפט.

43.

הערשיל אסטראפאליער שרעקט איבער דעם רבין.

אין אַ ווינטערדיגע נאכט ווען אין קלויז איז שוין געווען אויסגעלאשען אלע ליכט איז הערשיל געשלאפען אויף דער באנק. דערווייל איז אַהין אריינגעקומען דער רבי ר' ברוך'ל. נאָר אַזוי ווי עס איז געווען פינסטער האט ער פינקט נעטראפען צו הערשלען. — ווער איז דא? פרעגט דער רבי — איך, הערשיל אָסטראָפּאָליער! — ענטפערט הערשיל און געהט אַוועק פון דער באנק צום בארעמער. דער רבי איז דערווייל צוגעקומען צום בארעמער און טרעפט ווידער גלייך צו הערשלען.

— ווער איז דא? — פרעגט ער ווייטער — איך, הערשיל אָסטראָפּאָליער! — ענטפערט הערשיל און טראגט זיך אָפּ צום עמוד. דער רבי געהט ווייטער און קומט גלייך צו צום עמוד און שלאָגט זיך ווידער אָן אין הערשלען. און ווער איז דא? פרעגט ווייטער דער רבי. איך, הערשיל אָסטראָפּאָליער בין עס, ענטפערט הערשיל ווייטער. דער רבי הויבט אויף ביידע הענד אין דער הויך און שרייט אויס פערוואונדערט. רבונו־של־עולם! עפעס אַ פולער קלויז מיט הערשיל אָסטראָפּאָליערס

44.

הערשיל ווינטשעוועט.

הערשיל האט אַמאָל צוגעווינטשעוועט אַ אָרעמען ישיבה־בחור אַז גאָט זאָל איהם צו שיקען אַ כלה מיט דריי מעלות, זי זאָל זיין שעהן, רייך און משוגע.

צו וואָס זשע ר' הערש זאָל זי נאר זיין משוגע? פרעגט איהם דער ישיבה־בחור.

שוטה איינער! ענטפערט איהם הערשיל, אַז זי וועט זיין שעהן און רייך און וועט דיך נעהמן איז זי דאך משוגע.

ע נ ד ע.

צווייטער טייל

45.

איין מאָל איז דער פריה איז שוין געווען צייט חמץ צו פאַרברענען און דער רב ר' ברוכ'ל האָט זיך זעהר פאַרטראַכט וועגן אָרימע לייט וואָס עס איז דאָ וויניג מעות חיטים און די חסידים האָבען ניט געהאַט דעם עזות צו זאָגען רבי עס איז שוין צייט צו דאַוונען.

דערווייל איז אָנגעקומען דער גבאי ר' הערשיל האָבען זיי איהם דערצעהלט, אַז דער רבי האָט זיך פאַר'דבקה'ט און נאָך ניט געדאַוועגט און עס איז שוין אַזוי שפּעט.

האָט ער זיי געזאָגט, אַז עס וועט זיין רעכט.

ער איז גלייך אַריין צום רבי'ן און געזאָגט:

— רבי, איך האָב איבערגעלייגט דעם קאַסטען און האָב געפונען די כתובה פאַר'חתמ'עט מיט זויערטייג, פרעג איך אייך צי מעג איך וואוינען מיט מיין ווייב צי ניין. פּילייכט ניט, האָב איך קיין מלכה ניט און עס איז שוין אַזוי שפּעט, עס איז שוין צייט דאָס חמץ צו פאַרברענען און דאַוונען געווים. דאַמאַלס האָט זיך דער רבי דערמאָנט.

ווען ניט הערשעלע, ווער ווייסט צו וואָס עס וואָלט געקומען.

46.

איין מאָל איז געקומען ערב פּסח און ער האָט ניט געהאַט אפילו על מזון סעודה אחת. פרעגען איהם אַלע חסידים, ר' הערשעלע, איהר האָט שוין אויף פּסח? זאָגט ער איין האַלבען פּסח האָב איך שוין אין שטוב און דאָס איבריגע וועט גאָט באַשערען.

זיי האָבען דאָך אָבער געוואוסט, אַז ער איז אַ גרויסער קבצן, איז דאָס ביי זיי געווען אַ וואונדער — וואו האָט ער דאָס גענומען?

האָט ער זיי געענטפערט: עס זאָל אייך ניט זיין קיין וואונדער, וואָרים אין וואָס באַשטעהט דער פּסח, אויסראַמען חמץ און אַריינגעהמען מצה, האָב איך שוין דעם חמץ לאַנג אויסגעראַמט און מצה וועט גאָט באַשערען.

.47

איין מאָל ערב פּסח איז הערשעל אַוועקגעגאַנגען צו דער חברה קדישא און האָט אַנגעהויבען צו וויינען, אַז די ווייב איז איהם געשטאָרבען און ער האָט ניט אויף תכריכים.

די חברה קדישא האָט איהם געגעבען אַ פּאָר רובעל ער זאָל געהן נעהמען תכריכים און האָבען איהם צוגעזאָגט, אַז שפּעטער מיט צוויי שעה וועלען זיי קומען איהר צונעהמען.

ר׳ הערשעל האָט צוגענומען די פּאָר רובעל און איז געגאַנגען און האָט געקויפט מצות.

אין אַ פּאָר שעה אַרום זיינען אָנגעקומען די חברה קדישא איהר צונעהמען. זעהען זיי ווי זי געהט אַרום און שמירט אויס די שטוב אויף פּסח.

פרעגען זיי: הערשעל, וואָס איז דאָס?

ענטפערט ער: איך האָב דאָס נאָר גענומען האַנד געלט ביי אייך און האָב פאַרביטען פון תכריכים אויף מצות, נאָר איך זאָג אייך צו אויף מיין וואָרט, אַז זי איז אייערע און איך וועל זי שוין אין ערגעץ ניט אַוועקפיהרען. אויב איהר האָט נאָך אַ פּאָר גילדען, מעגט איהר נאָך געבען וועל איך אויך זיין אייערער, וואָרים אַז אַרימאַן און אַ מת איז גלייך.

.48

דער רבי ר׳ ברוכ׳ל איז אַמאָל אַוועק געגאַנגען און האָט זיך פאַרזאַמט. דערווייל זעהט הערשעלע דורך דעם פענצטער ווי אַ אידענע לויפט און שרייט פריהער גאָט און דערנאָך דער רבי וועט ראַטעווען מיין קינד. ער האָט גיך געכאַפּט דעם רבינס שטריימעל מיט אַ חאַלאַט און האָט זיך אָנגעטאָן און האָט גענומען אַ ספר אין דער האַנד און האָט זיך אַנידערגעזעצט אויף דעם רבינס שטוהל.

די אידענע קומט אַריין פאַרוויינט און שרייט: רבי, ראַטעוועט מיין טאָכ־טער, זי געהט שוין צוויי טעג צו קינד!

הערשיל האָט זיך קיין סך ניט געלאָזט טענה׳ן, ער האָט גענומען אַ קאָפּיקע פון קעשענע און זאָגט: דאָס זאָלט איהר צולייגען אייער טאָכטער צום נאָפּעל וועט זי באַלד מוליד זיין.

מיט א טאג שפעטער קומט די אידענע און ברענגט דעם רבין א פדיון א פאר הינער, ווייל זי האט געהאנדעלט מיט הענער און הינער.

דער רבי האט געמאכט א שוויג.

ווען די אידענע איז ארויסגעגאנגען, פרעגט דער רבי: הערשעלע, זאג מיר דעם אמת, וואס פאר א סגולה האסטו געטאן צו דעם? זאגט ער: איך האב איהר געגעבען א קאפיקע זי זאל דאס צולייגען צום נאפעל און נאך א קאפיקע לויפט יעדער ארימאן, איז ער אויך געלאפען נאך דער קאפיקע.

ווען ער איז געגאנגען איבער דער וועלט, איז ער אמאל געקומען אין א קרעטשמע. קאלט איז איהם געווען און הונגעריג איז ער אויך געווען און דער בעה"ב איז ניט געווען אין דער היים, בעט ער עפעס עסען.

זאגט צו איהם די בעל הבית'טע: גלויבט מיר איך האב אייך ניט וואס צו געבען. ער האט פארשטאנען, אז מען האט יא געקאכט וועטשערע. בעט ער זיך ביי איהר זי זאל איהם כאטש לאזען לייגען זיך שלאפען אויף דעם אויווען, ווייל עס איז איהם זעהר קאלט.

די בעל הבית'טע האט איהם געלאזען, ווייל זי האט געזעהן, אז זי וועט זיך פון איהם ניט אפטשעפען, גם האט זי געוואלט אז ער זאל גיך אנטשלאפען ווערען.

אז ער איז געווען אויף דעם אויווען האט איהם פארשמעקט, גלייך ווי ער וואלט געטראפען אז אינעווייניג שטעהט א טאפ מיט קרעפליך.

זאגט ער: איך בעט אייך, וואס איז דאס דער אויווען אזוי הייס? אפנים אז איהר האט געמוזט עפעס קאכען.

די בעל הבית'טע שווערט זיך אויף איהרע נאמנות, אז זי האט גאר ניט געקאכט, נאר זי וואשט גרעט, האט זי אריינגעשטעלט אין אויווען עס זאל זיך אויספארען. פון א סימן ווענען האט זי זיך כלומר'שט געלייגט שלאפען מיט די קינדער און האט פארלאשען דעם לאמפ און האט צוגעמאכט די ספאלנע.

ער איז אראפ פון דעם אויווען און האט ארויסגענומען דעם טאפ מיט קרעפלעך, האט איהם אויסגעליידיגט און האט אויסגעטאן זיינע א פאר שווארצע גאטקעס און האט אריינגעלייגט אין טאפ. אום ניט צו דערקענען האט ער פון אויבען אנידערגעלייגט פינף קרעפלעך און האט צוגעמאכט דעם אויווען גלייך ווי עס וואלט גאר ניט געווען.

דערווייל איז געקומען דער בעל הבית פון דעם פריץ וואס ער האלט פון איהם די ארענדע, און קלאפט אן אין טיר.

זי איז גיך געלאפען און האט איהם געעפענט, און זאגט צו איהם: מאך ניט קיין קולות, עפעס אן ארימאן א שלעפער האט זיך איינגעבעטען שלאפען אויף דעם אויווען.

זאגט דער מאן: אלעס איז רעכט, עס איז שוין שפעט, גיב מיר עפעס עסען און איך וועל זיך לייגען אפרוהען.

זי האט איהם געגרייט צום טיש און טראגט אריין דעם טעפעל מיט די קרעפלעך און קעהרט דאס איבער אין שיסעל, איז ארייגעפאלען א פאר גאטקעס אין שיסעל.

— וואס קען דאס זיין? — האט דער מאן אנגעהויבען צו שרייען.

אלע זיינען גלייך אויפגעשטאנען. הערשיל איז אויך אראפ זעהן וואס דאס איז. אין דעם האט ער דערקענט, אז דאס זיינען זיינע גאטקעס. פרעגט מען איהם: צי וואס האט איהר דאס געטאן?

זאגט ער: איך וויים, די בעל הבית׳טע האט געזאגט, אז זי וואשט גרעט וויל איך זי זאל מיינע גאטקעס אויך אויסוואשען, זי זאל נאך זיין א גוטע, וואלט איך איהר געגעבען א העמד אויך אויסצוואשען.

אויף מארגען זיינען אנגעקומען א סך מענשען און האבען דערקענט הער־שעלען, פרעגען זיי איהם: וואס טהוט איהר דא? האט ער דערצעהלט אלעמען די מעשה. אלע האבען געלאכט און חוזק געמאכט.

.50

איין מאל זאגט צו איהם אן עושר: הערשעל, זאג מיר א ליגען ניט גע־טראכט, גיב איך דיר א רובעל. זאגט הערשעל: איהר האט דאך געזאגט, אז איהר גיט מיר צוויי רובעל.

.51

איין מאל איז ער אריין אין א געוועלב און הייסט מען זאל איהם אפרייסען ריפם אויף א קאפאטע. ער כאפט דעם ריפס און לויפט אוועק. מען יאגט איהם נאך און ער לויפט. ביז ער איז געקומען צווישען א סך באקאנטע. פרעגט מען איהם: ר׳ הערשעל, וואס האט איהר דאס געטאן? זאגט ער: איהר זעהט דאך, איך געה נאקעט און וואס מען רייסט ניט אפ מיט געוואלד דאס האט מען ניט.

די מענשען האבען געמאכט צווישען זיך א נדבה און האבען באצאהלט פאר'ן ריפס.

.52

איין מאל זיינען ביינאכט אריין גנבים צו איהם אין שטוב. זיי זוכען אויף דער ערד, זיי טאפען אויף די ווענט טאמער הענגען מלבושים אדער לייכטער. עס איז אבער גאר ניט צו געפינען.

זיין ווייב האט דערהערט, וועקט זי איהם שטילערהייד: הערשעל, דו הערסט, גנבים זיינען דא. זאגט הערשעל: שווייג שטיל, אויף מיר פלאמט דער פנים, זיי האבען נעבעך ניט וואס צו נעהמען און דו שרייסט נאך און עס ארט דיך גאר ניט!

.53

איין מאל איז ער געקומען לבארדיטשעוו, האט ער געהערט, אז א גרויסער גביר מאכט חתונה א זוהן קיין זיטאמיר, זיינען מיט איהם מיטגעפאהרען א סך נגידים. הערשיל איז געקומען און בעט זיך אויך פאהרען אויף דער חתונה, ווייל עס זיינען דארט געווען א סך נגידים וואס האבען געקענט הערשלען פאר א פרעהליכען מענשען, נאר דער מחותן האט בשום אופן ניט געוואלט איהם מיט־נעהמען. טראכט ער ביי זיך, איך דארף עפעס מאכען, אז דער מחותן זאל מיך האבען צו געדענקען. איך הייס דאך עפעס הערשעל פון אסטראפאליע!

די מחותנים זיינען אוועקגעפאהרען און ער האט זיך געלאזט געהן מיט די דערפער אויף דעם וועג ווי מען געהט נאך זיטאמיר. דערווייל איז ער גע־קומען אין א דארף צו א איד א שניידער. דער שניידער איז ניט געווען אין דער היים. אז ער איז אריין אין שטוב, האט ער געטראפען דעם שניידערס ווייב זיצט און וויינט, ביי איהר איז לא עלינו א קינד געשטארבען און זי וויים ניט וואס צו טאן מיט דעם און קען זיך קיין עצה ניט געבען.

זאגט הערשיל צו איהר: איך וועל אייך אן עצה געבען. איהר גיט מיר דאס קינד, דא ניט ווייט איז דא א שטעדטעל קאטניע, איך וועל דאס דארטען אוועקטראגען וועט מען דעם קינד מקבר זיין כדת משה וישראל.

זי האט איהם געדאנקט און געגעבען אויף הוצאות.

ער איז געקומען אין א דארף וואס דארט געהט דער וועג פון זיטאמיר קיין

קאַטניע, אין דעם דאַרף האָט ער געוואוסט, אַז זיי מוזען דורכפאָהרען, ווייל ער האָט געהערט אויפ׳ן וועג, אַז זיי זיינען שוין אַרויסגעפאָהרען פון זיטאָמיר.

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט אין אַ קרעטשמע וואַרטען ביז זיי וועלען דורכ־פאָהרען.

אין אַ קליינער צייט אַרום זעהט ער ווי זיי פאָהרען. ער איז אַרויס אַנט־קעגען זיי און געהט צו גלייך צום מחותן און בעט זיך ביי איהם ער זאָל איהם מיטנעהמען זיין קלומיקעל אונטערפיהרען קיין באַרדיטשעוו.

דער מחותן האָט שוין ניט געוואָלט זיין אַזוי שלעכט, אָפּזאָגען איהם אַזאַ קלייניגקייט. נאָר דאָס איינע בעט איך פון אייך, זאָגט הערשעלע, מען זאָל זיך ניט זעצען אויף דעם קלומיקעל, וואָרים איך בין געווען דאָ ניט ווייט אויף אַ חתונה האָט מען מיר געגעבען צוויי עופות געבראָטענע מיט אַ סך לעקאַך, פיהר איך דאָס מיין ווייב אַ מתנה.

דער מחותן האָט דאָס איהם צוגעזאָגט און זיי זיינען אַוועקגעפאָהרען. געוואוסט האָט ער, אַז זיי דאַרפען זיך שטעלען אין באַרדניע פּאַסען די פערד. ער האָט געכאַפּט אַ פוהרעל און איז אויך אַנגעקומען קיין באַרדניע און האָט געזעהן ווי זייערע פוהרען שטעהען אין דרויסען און די פערד פּאַסען זיך. אַלע קלומקעס האָט מען אַריינגענומען און מען פרעגט עפּעס עסען.

זאָגט די בעל הבית׳טע זי וועט ערשט צושטעלען קאָכען. זיי האָבען גע־נומען צו בּוסלעך בראַנפען און צו פאַרבייסען איז ניט געווען וואָס. איז געבלי־בען ביי אַלעמען אַ הסכם מ׳זאָל געהן צו הערשעל׳ס קלומיקעל, מ׳זאָל איהם אָנ...

מען עפענט דאָס קלומיקעל, מען האָט אויפגעוויקעלט, אויף דעם אָרט וואָס זיי האָבען גערעכענט צו געפינען צוויי עופות געבראָטענע, האָבען זיי געפונען אַ טויט קינד.

זיי זיינען אַלע שטאַרק דערשראָקען געוואָרען און האָבען מורא געהאַט פאַר אַ בלבול, האָבען זיי געשיקט דעם משרת ער זאָל רופען חברה קדישא מען זאָל צונעהמען דאָס קינד.

הערשעלע האָט דאָס אָבער פריהער בעוואָרענט און ער איז געקומען צו חברה קדישא און האָט זיי געזאָגט: איהר זאָלט וויסען, אַז דאָ פאָהרען גרויסע גבירים פון אַ חתונה און זיי פיהרען מיט אַ טויט קינד, עס איז אַ סברא, אַז עס איז אַ ממזר. טאָמער וועט מען קומען צו אייך, זאָלט איהר וויסען וואָס איהר האָט

צו טאָן. בקיצור די מעשה איז אַזוי געווען: די חברה קדישא האָבען גענומען צוויי הונדערט רובעל און האָבען מקבר געווען דאָס קינד און די מחותנים זיינען זיך אוועקגעפאָהרען.

אַז הערשיל איז געקומען קיין באַרדיטשעוו האָט ער פאַר אַלעמען דערצעהלט די מעשה און האָט געזאָגט, אַז מען וויל ניט געבען יעקב'ן מוז מען געבען עשו'ן.

54.

איין מאָל איז געקומען צו איהם אַ בעל חוב וואָס ער האָט געליהען ביי איהם מזומן געלד פופציג רובעל, ווען ער האָט געדאַרפט אַ קינד חתונה מאַכען און האָט איהם ניט געהאַט אָפּצוגעבען. זאָגט ער צום בעל חוב:

— ווען דו גיסט מיר נאָך צוויי רובעל, האָב איך אַ פּלאַן ווי איך קען דיר דעם חוב אָפּגעבען און מיר זאָל נאָך אויך עפּעס בלייבען.

האָט ער איהם געגעבען צוויי רובעל, ווייל ער האָט געוואָלט זעהן וואָס פאַר אַ פּלאַן ער האָט און ער האָט איהם געשוואָרען, אַז ער וועט זיי אין קעשענע ניט אַריינלייגען.

— הכלל, לאָמיך שוין זעהן, זאָגט דער בעל חוב, וואָס דו וועסט טאָן מיט די צוויי רובעל?

זאָגט ער צו איהם: קומט מיט מיר.

ער איז מיט איהם געגאַנגען אויף דעם מאַרק טאָרג און האָט געקויפט פינף הינער. זעהסטו די פינף הינער וועלען לייגען אייער, יעדער הון צו דרייסיג, בס"ה הונדערט פופציג אייער. די הינער וועל איך איבערזעצען אויף די אייער וועלען זיי אויספיהרען הינדלעך. אַזוי לאַנג וועט עס געהן ביז איך וועל אויסהאָדעווען אַ סך הינער, וועל איך פאַרקויפען די הינער און וועל דיר באַצאָהלען דיין חוב. דער בעל הבית האָט אָנגעהויבען שטאַרק צו לאַכען.

זאָגט הערשעלע: איאַ דו לאַכסט שוין ווייל איך האָב דיר געסיליקט, וואָס וועלען טאָן די איבעריגע בעלי חובות?

55

פון ראש חודש אויף יום טוב

איין מאָל פאָהרט ער מיט חסידים אויף אַ חתונה. זיי זיינען געקומען אין אַ קרעטשמע זעהר פרעהליך און האָבען געמאַכט אַ מנין און האָבען געשטעלט הערשעלען פאַר אַ בעל תפלה. עס איז געקומען אין דער הויכער שמונה עשרה

נאך רצה האבען זיי געגעבען א קלאפּ אין טיש ער זאל זאגען יעלה ויבא. גע־וואוסט האט ער, אז היינט איז ערב ראש חודש, נאר פיליכט האט ער א טעות. אז אלע שרייען ראש חודש האט ער געזאגט יעלה ויבא. נאך דעם האט ער געוואלט זאגען „הלל“, האבען זיי איהם ניט געלאזען, זיי האבען זיך זעהר צו־לאכט פון איהם. איז געבליבען, אז נאך דעם דאווענען זאל ער געבען תיקון.

ער טראכט: עס וועט אייך טייערער קאסטען, איך הייס דאך עפּעס הערשיל.

זיי זיינען אוועקגעפאהרען און זיינען געקומען זייגער צוויי נאך האלב־טאג צו א קרעטשמע, זאגט דער בעל עגלה, מען דארף געבען די פערד א פּאפּאס. הערשיל האט דערקלערט א פלאן, ווי אזוי מען זאל זיי אנלערנען און זאגט: איהר ווייסט, אז אין דער קרעטשמע טאר איך מיך ניט שטעלען, איך בין דא שולדיג א גמילת חסד און איך האב ניט אפּצוגעבען.

זאגען זיי: ווייסט איהר וואס, געהט אייך דורך אביסעל און מיר וועלען אייך אניאגען.

ער איז אוועקגעגאנגען ווייטער פון זיי מיט עטליכע ווארסט. געוואוסט האט ער, אז דער בעל עגלה בעריל שטעלט זיך תמיד אין דער קרעטשמע אפּ־פּאסען די פערד. ער האט זיך אנגעטאן די שבת'דיגע קאפּאטע און נאך עפּעס און געהט אריין פרעהליך און פרעגט:

— ר' זיידיל איז דא?

זאגט די בעל הבית'טע, ער איז דא.

זאגט הערשיל: איהר זאלט וויסען, אז ר' בער דער בעל עגלה פאהרט מיט זיבען פארשוינען, אלע נגידים, אויף א חתונה, ווילען זיי ביי אייך נעכ־טיגען, נאר בזה האופן האבען זיי מיך געשיקט פאראויס, אז איהר זאלט אנ־גרייטען גוטע פיש מיט גוטע פליישען און געבראטענס מיט א גלעזעל וויין, אז עס זאל זיין אלעס כיד המלך און וועגען געלד וועט מען זיך מיט אייך ניט דינגען, נאר געזאגט און געטאן, ווייל עס איז שוין נאכט און זיי ווילען פארברענגען די גאנצע נאכט פרעהליך, ווייל מיט צוויי טעג פריהער זיינען זיי באפאלען געווארען פון גזלנים און זיי זיינען ניצול געווארען, דארום מאכען זיי א סעודה און זיי ווייסען, אז ביי אייך קריגט מען אלעס.

דער בעל הבית האט זיך געשטעלט קאכען און די בעל הבית'טע מיט הער־שעלען האבען גענומען צוקלייבען איז שטוב, גלייך ווי מחותנים דארפען קו־מען. הערשעלע האט געהייסען אנצינדען אין אלע לייכטער ליכט און געגרייט

צום טיש מיט בולקעס און בראָנפּין און אַליין איז ער אוועק אַנטקעגען די אורחים.

זיי האָבען איהם געפרעגט: נאָך וואָס זייט איהר אונז געגאַנגען אַנטקעגען? דערצעהלט ער זיי אַ גאַנצע מעשה, אַז ר׳ זיידיל מאַכט אַ סעודה, מען הולעט שוין פון דריי טעג און ווער עס פאָהרט דורך לאָזט ער ניט אוועק און מען גיט עסען און טרינקען און ער נעהמט ניט אַ גראָשען. אַז איך בין אָנגעקומען אין קרעטשמע זיינען אוועקגעפאָהרען אַ בויד מיט פאַרשוינען און מען האָט ביי זיי אַ קאָפּיקע ניט גענומען ניט פאַר עסען און ניט פאַר טרינקען. איהר זאָלט זעהן ווי אין שטוב איז צוגעקליבען און דער טיש איז גרייט פאַר יעדען.

דערווייל זיינען זיי צוגעפאָהרען צו דער קרעטשמע און זעהען עס איז אמת, זיינען זיי אַריין און האָבען זיך געזעצט אַלע צום טיש און מען האָט גאָר ניט געמאַכט קיין טענות און מען האָט גענומען קערען די כוסות.

דער בעל הבית האָט געהייסען זיך געהן וואַשען און מען האָט דערלאַנגט צום טיש פון אַלעם בעסטען, עסען און טרינקען, און פרעגט אַלע מאָל די אורחים, אויב זיי זיינען צופרידען פון דעם וויין, ווייל ער האָט אין קעלער נאָך בעסערע.

מען האָט דערלאַנגט גוטען ווישניק און מען איז געוואָרען פרעהליך ביז שפּעט אין דער נאַכט, ביז דער בעל עגלה איז געקומען און זאָגט: איהר ווייסט עס איז שוין שפּעט און מיר האָבען נאָך אַ סך צו פאָהרען.

ווי הערשעל האָט דערהערט פאָהרען, האָט ער געמאַכט אַ ויברח.

זיי זיצען שוין אַלע אויפ׳ן פוהר, דערלאַנגט זיי דער בעל הבית אַ חשבון, עס קומט פופציג רובעל.

עס איז געוואָרען אַ געשריי: וואו איז הערשיל? שריי היינט שריי מאָרגען הערשיל איז ניטאָ.

זאָגט דער בעל הבית: אַז איהר האָט זיך געוואָלט מאַכען פרעהליך, ווער איז אייך שולדיג?

זאָגען זיי: איהר מאַכט דאָך אַ סעודה, ווייל איהר זייט ניצול געוואָרען פון גזלנים, לסוף ווילט איהר געלד? מיר זאָלען וויסען, וואָלטען מיר זיך גאָר ניט געשטעלט. קוים זיינען זיי געוואָהר געוואָרען, אַז זיי האָבען זיך ביידע גענאַרט און שולדיג איז אין דעם הערשיל, האָבען זיי באַצאָהלט און זיינען אוועקגעפאָהרען און זאָגען אַזוי: ווען מיר קריגען הערשלען וועלען מיר איהם צורייסען אויף שטיקער.

הערשיל איז געקומען אין דער אנדער קרעטשמע ווייטער מיט עטליכע וויארסט און געהט אריין און געהט צו צום אויוועז און וויל זיך לייגען שלאפען. אויף דעם אויוועז האט געשלאפען די שענקערין אז אלטע גויע וואס דער בעל הבית האט איהר געהאלטען צום שענק.

זאגט הערשיל צו איהר: זיי אזוי גוט און לאז מיך אויף דעם אויוועז זיך אנווארימען און דו געה לייג זיך אויף דעם טיש. איך גיב דיר פאר דאס צעהן קאפיקעס און מיין פלאשץ גיב איך דיר אויך צו צודעקען זיך.

די מחותנים זיינען געקומען צו דער קרעטשמע אויף דעם אופן זיי זאלען זעהן פיליכט איז דא הערשיל. גלייך ווי זיי זיינען אריינגעקומען, האבען זיי געגעבען א געשריי: אט ליגט ער אויפ׳ן טיש!

זיי האבען געכאפט איינער פאר די הענד און איינער פאר די פיס און א דריטער האט אויפגעהויבען דעם פלאשץ און אלע האבען זיך גענומען צום שמייסען.

די שענקערין שרייט: שטא ווי מייעטע דא מניע?

זאגט איינער: דו הערסט שמיליק, ער מאכט זיך כלומרשט, אז דאס איז ניט ער און רעדט רוסיש. און דא דערווייל פאטשט מען מיט די פאנטאפעל און מיט די הענד, מיט וואס מען קען.

דער שענקער האט זיך אויפגעכאפט, עס איז געווארען א געשריי און ער האט זיי געגעבען צו פארשטעהן, אז זיי שמייסען איהר אומזיסט.

רופט זיך אפ הערשעלע פון אויוועז: פאר וואס אומזיסט? איך האב איהר פריהער באצאהלט צעהן קאפיקעס. גיט איהר א צוויי שמיץ פון מיינעט־וועגען אויך.

זיי האבען דערהערט הערשיל׳ס קול, האבען זיי אנגעהויבען שרייען: איבער דיר, אלעם איבער דיר, האבען מיר געמוזט באצאהלען פופציג רובעל זיידלען אין יענער קרעטשמע.

זאגט הערשעלע: אז איהר האט מיר געמאכט א ראש חודש, האב איך איך געמאכט א יום טוב.

.56

איין מאל האט ער זיך געלאזט געהן קיין באלטא אויף דעם יריד. געהענדיג מיט׳ן וועג, זאגט ער צו זיך. איך בין דאך שטענדיג א מזל׳דיגער, מיט

א פוהר האב איך קיין מאָל קיין דאגה, ווען איך געה פאַהרט מען מיר אנטקעגען, אפשר וועל איך מיר דעם האַלבען רובעל איינברענגען.

ווי ער איז געקומען אין באַלטאַ, האָט ער אָנגעהויבען צו זוכען דעם האַלבען רובעל אין קעשענע. אַזוי ווי ער געהט, זעהט ער אין גאַס שטעהען אַ סך מענשען און מען רעדט, רופט איהם צו אַ באַקאַנטער און זאָגט אַזוי: איהר קריגט פינף און צוואַנציג רובעל, נאָר אויף דעם אופן איהר זאָלט דאַ מיט איינעם לערנען בלק, נאָר מיט שכל.

די מענשען האָבען געוואוסט, אַז הערשיל קען אַזעלכע זאַכען, האָבען זיי איהם גענומען אַן אַ זייט און האָבען איהם דערצעהלט וואָס דאָ איז פאַר אַ מעשה. עס איז געקומען איינער פון סטאַמביל און האָט מיטגעבראַכט אַ סך סחורה און מאַכט אונז קאַליע דעם יריד מיט זיינע מקחים. עס איז געקומען, אַז מיר מוזען פאַרשליסען אונזערע געוועלבען. איבערהויפט האָט ער פינף מינים צו אַ סך פון אַ מין.

זאָגט הערשיל: עס וועט רעכט זיין, נאָר איהר מוזט מיר געבען הונדערט רובעל אין קעשענע מיט שיינע מלבושים איך זאָל מיך האָבען מיט עפּעס אָנצור־טאָן און די הונדערט רובעל דאַרף איך האָבען אויף האַנד געלד און זיי וועלען ח"ו ניט פאַרפאַלען ווערען.

די אַלע סוחרים זיינען באַשטאַנען אויף דעם. מען האָט איהם אַלעם געגעבען וואָס ער האָט באַדאַרפט. צום ערשטען האָט ער זיך אַרומגעוואַשען און אָנגעטאָן געפּוצטע שטיוועל און מיט אַ שעהנעם זאַנטיק אין איין האַנד און אין דער אַנדער האַנד אַ שעהנעם ליולקע ציבוק מיט גוטען טאַבאַק, אַז ווער עס האָט אויף איהם אַ קוק געטאָן, האָט געמיינט, אַז ער איז דער גרעסטער סוחר.

ער איז אַוועקגעגאַנגען צום סוחר אין געוועלב אַריין. דאָס איז געווען זאַנטאָג דעם פינף און צוואַנציגסטען מאַי, ווען דער יריד הייבט זיך אָן.

געוואוכט האָט ער, אַז דער סוחר רעדט, היקעט ער צו. אַז ער איז אַריינ־געגאַנגען אין געוועלב, איז ער צוגעגאַנגען צו אַ משרת און פרעגט איהם ווע... ווער אי... איז דע... דער בע... בע... בעל הבית, ווייזט איהם דער משרת אויף דעם בעל הבית.

דער בעל הבית גיט איהם שלום און ער פרעגט דעם בעל הבית אי... איהר האָט פון מאַ... מאַ... מיינעטוועגען סחו... סחו... סחורה?

זאָגט דער בעל הבית אי... איך האָב גי... גיבראַכט סחו... סחו... סחורה

א סך, אי—אי—אין קעסקע. איהר קענט קוי—קוי—קויפען נא—נאר ווי—ווי—ווילט.

זאגט הערשעלע: אי—אי—איבערהויפט דא—דא—דארף אי—אי—איך הא—הא—האבען פי—פי—פינעף מי—מי—מינים או—או—און דאס זיי—זיי—זיינען זיי פע—פע—פעפער און ני—ני—ני—נים און רי—רי—רי—רייז, רא—רא—ראזינקעס, פא—פא—פא—פייגין.

ער האט ביי איהם אויסגעדונגען איין מין רייז און האט איהם באצאהלט, ווייל ער האט געזעהן, אז מעהר ווי פאר הונדערט רובעל וועט ער קיין רייז ניט האבען, איבער דעם האט ער דאס ביי איהם אוועקגעהאנדעלט אין גאנצען. גערעכענט האט הערשיל, אז אפילו נאך דעם ירידּ איז דאס אויך א סחורה, האט ער געהייסען מען זאל פארפאקען די סחורה און אפוועגען און האט איהם באצאהלט ווי פיעל עס איז איהם געקומען.

אבער ביז וואנען די צוויי לייט האבען זיך אויסגעדונגען און צורעכענט און צוצאהלט איז אוועק געגאנגען דער גאנצער טאג, אז צוליב הערשלען האט מען שוין ניט אין זינען געהאט קיין שום סוחר און געזעהן האבען אלע משרתים לויט ווי דער סוחר שטעלט זיך קויפען, דארפען זיי ניט האבען קיין אנדער סוחר ווארים ער וויל צונעהמען די אלע מינים צוזאמען. עס איז אפילו נמאס געווארען ווארטענדיג ווי די צוויי סוחריםריידען, ווייל ביז וואנען דער בעל הבית האט עפעס אויסגערעדט און דער סוחר האט עפעס אויסגערעדט איז אוועק געגאנגען א צייט, נאר זיי האבען זיך מיישב געווען, אז פאר דעם בעה״ב איז רעכט איז פאר זיי אויך רעכט, און דער סוחר האט מיט קיינעם ניט געוואלט ריידען נאר מיט דעם בעה״ב אליין.

ביינאכט האבען ביידע סוחרים געגעבען וויין און האבען געטרונקען כיד המלך און די משרתים זיינען אויך געווען און האט צוגעזאגט אז אין דער פריה וועט ער קומען און וועט געבען צו לייזען א סך געלד, עטליכע טויזענד רובעל.

אויף מארגען ווער עס איז גקומען קויפען אביסעל סחורה האט מען קיינעם ניט געענטפערט, זיי האבען זיך גערעכענט: וואס טויג זיי האבען צו טאן מיט א סך קונים.

אויף מארגען איז הערשיל געקומען מיט א גרויסען און א לאנגען גוט מארגען, דער גוט מארגען האט געדויערט א גאנצע שעה, ווייל ער האט זיך אויף דעם אנדערען טאג מעהר פארהיקעט ווי דעם ערשטען טאג און האט זיך געהייסען

ווייזען די אַלע מינים סחורות און האָט זיך ביי יעדען מין גוט געדונגען און האָט געזעהן אַנידערע צו שטעלען אין צעטעל כמעט אין גאַנצע פון דעם מין, ביז וואַנען ער האָט אויסגעדונגען אַלע מינים און איבערגעוואויגען און איבער גערעכענט איז אוועק געגאַנגען דער גאַנצער טאָג.

דער בעל־הבית און די משרתים זיינען געבליבען אָהן כחות מיט איהם רייד־דענדיג, נאָר ביי דעם בעה"ב איז געוועזן אַלעס רעכט, ווייל ער האָט געהאַט אַ סוחר אויף די גאַנצע סחורות און באַטראַפען האָט דאָס שעהנע עטליכע טויזענד רובעל. נאָך אַזאַ געשעפט האָט דער בעל הבית געשיקט און מען האָט געבראַכט אַביסעל משקה מיט פאַרבייסען און קיין זאַך איז ניט געווען צו טייער. ביז עס איז נאַכט געוואָרען.

יעדערער איז זיך געגאַנגען אויף זיין קוואַרטיר שלאָפען, מיט דעם באַדינ־גונג אַז מאָרגען זאָל מען איהם זעהן עקספעדירען, ווייל ער האָט קיין צייט ניט און מען האָט זיך געזאָגט אַ גוטע נאַכט.

דער בעל הבית איז געווען צופרידען, ווייל ער האָט גערעכענט, אַז אויף מאָרגען זעהט ער זיך מיט דער מטבע און וועט זיך זעהן מאַכען פאַרטיג צו פאָהרען אַהיים.

עס איז געקומען אויפ'ן דריטען טאָג זיינען ווייטער געקומען סוחרים און ווילען קויפען פון די מינים און מען ענטפערט זיי גאָר ניט. זיי זאָגען, אַז מיר וועלען אייך צאָהלען טייערער, ווייל מיר ווילען שוין אוועקפאָהרען, זאָגט דער בעל הבית, אַז ער האָט איין מאָל פאַרקויפט די גאַנצע סחורה זיינע. זיינען זיי געגאַנגען צו יענע סוחרים און האָבען געצאָהלט פיעל מען האָט ביי זיי געבעטען.

די סוחרים האָבען געוואוסט, אַז דאָס וואַקסט פון הערשלען און האָבען דערוועיל אַנגעלייזט פאַר זייער סחורה.

צעהן אַזייגער אין דער פריה הערשיל איז שוין דאָ אין געוועלב און הייסט פאַקען. מען האָט אָנגעהויבען צו פאַקען איז דאָס אוועקגעגאַנגען ביז פאַרנאַכט. מען האָט געהייסען שיקען אַ משרת, ער זאָל ברענגען פוהרען און מען זאָל אָפּ־פיהרען די סחורה צום באָהן.

דער בעל הבית האָט געמיינט, אַז אָט נעהמט ער אַרויס געלד און באַצאָהלט. די פוהרען שטעהען און וואַרטען נאָר אַרויפצולייגען אויפ'ן וואָגען די סחורה.

דער בעל הבית האָט זיך שוין ניט געקענט איינהאַלטען און זאָגט:

ר—ר—רב ק—ק—קרוב, געלד.

זאגט הערשיל דא... דא... דאס וועטגיי... ג... גיין או... או... אויף אנא... אנא... אנאכנאכמע.

זאגט דער בעה״ב צו איהם גי... גי...גיט מי... מיר נא... נאך עפע..עפעב האנ... האנד גע... גע... געלד.

זאגט הערשיל, אז מע.. מע.. מעהרקיי... קי. קיין געלד הא... האב אי... איך ניט, נא... נאר דיא ריי... רייז ווע.. וועטזיין האנ.. האנד גע.. געלד

דער סוחר האט זיך בעטראכט, אזדאס איז א שלעכטער עוסק, ווייל דיא סחורה בעטרעפט ביז דריי טויזענד רובעלאון האבען האט ער אויף דעם הונדערט רובעל אט דיא רייז וואס ער האט גע־קויפט און דא שטעהען דיא בעלי עגלות און שרייען זיי האבען קיין צייט ניט צושטעהען עס איז ביי זיי א יריד.

דער בעל הבית שרייט, ער האטאיהם געשטערט פון יריד.

הערשיל שרייט, וואס האט איהר צומיר? ביז זיי האבען זיך גוט צוקריגט און הערשעלע זאגט צום בעה״ב אי.. אי..איהר זיי.. זיינט א פא.. פא.. פארד, איך וויל איי.. איי.. אייך ניט קע.. קע.. קענעי.מי.. מי.. מיט איי.. איי.. אייער סחו. סחו.. סחורה, ווי.. ווייל ווא.. ווא.. וואכאי.. אי.. איך ריי.. ריי.. רייד קע.. קערוויט אי.. אי.. איהר מי.. מי.. מיר נא.. נאך.

עס איז געווארען א געשריי ביז וואַ־נען א סך מענשען זיינען זיך צונויף גע־לאפען און האבען אויסגעהערט ביידענסטענות

דער בעה״ב שרייט, פאר וואס ער גיטאיהם קיין געלד ניט.

דער קונה שרייט, ער וויל איהם ניטקענען דערפאר, אז וואס ער רעדט קרימט מען איהם נאך.

דיא מענשען האבען זיך גוט אויס־געלאכט און האבען גענעבען איין עצה אז מארגען מוזען זיי געהן צו א דיןתורה.

אויף מארגען זיינען זיי געגאנגען צוא דין תורה און מען איז זיי נאכגעלאפען אויפן וואונדער, ערשטענס, עס איז גע־ווען שעהן צו הערען וויא דיא צוויי האַ־בען זיך געקריגט און צווייטענס איז יע־דען געפעלען דער מסחר, אזא אזא מעשה זאל פארקומען ביי א דין תורה.

דער רב האט געזעהען, אז ער וועטמיט זיי ניט קומען צו א טאלק, האט מען געמאכט פשרה, אז דיא רייז דארף דערבעל הבית אפגעבען און דיא איבריגע סחוריה מעג ער פערקויפען וועמען ערוויל.

אזוי איז געבליעבען. הערשיל האטצוגענומען דיא רייי און איז זיך אוועק

אויף זיין קוואַרטיר, דאָס הייסט צו דעם סוחר וואָס ער האָט איהם געגעבען די הונדערט רובעל.

די סוחרים האָבען אַרויסגענומען פינף און צוואַנציג רובעל און האָבען איהם באַצאָהלט און ער האָט זיי אָפּגעגעבען אַלע זייערע חפצים און האָט זיך אָנגעטאָן צוריק זיינע מלבושים און איז געגאַנגען זעהן ווי זיינע סוחרים האָבען אָפּגעקויפט די אַלע סחורות ביי דעם סטאַמבילער פאַר העלפט געלד, ווייל עס איז שוין געווען נאָכ'ן יריד און ער האָט שוין ניט געהאַט קיין אַנדערע קונים.

.57

איין מאָל געהט הערשיל אַרוים אויף דעם מאַרק טאָג, שטעהט אַ פויער מיט אייער און אַ סך מענשען שטעהען אַרום איהם און דינגען. עס האָט דאָן געהאַלטען דרייסיג קאָפּיקעס אַ שאָק און ער וויל זעכציג קאָפּיקעס אַ שאָק. ער זאָגט אַז זיינע אייער זיינען טייערער ווי אַן אַנדערענס. אַלע האָבען פון איהם גוט געלאַכט. נאָר ווי באַלד זיי האָבען דערזעהן הערשלען האָבען זיי אַ וואונק געטאָן צו איהם, אַז ער זאָל מיט איהם עפּעס מאַכען אַ שפּיעל.

הערשיל האָט זיי צוגעזאָגט נאָר אויף דעם אופן, אַז שפּעטער מיט אַ שעה זאָלען זיי קומען צוגעהן און זאָלען איהם זאָגען אויף רוסיש — הערשיל, די מאַמע דיינע איז געשטאָרבען.

זיי האָבען איהם צוגעזאָגט און זיינען אָוועקגעגאַנגען.

הערשיל האָט זיך אָנגעהויבען צו דינגען מיט דעם פויער, ער גיט איהם דרייסיג קאָפּיקעס ביז פינף און דרייסיג און פערציג און געהט אַוועק. אין אַ האַלבע שעה ער איז דאָ ווייטער און דינגט ווידער און דער פויער וויל ניט אַנדערש נאָר ווי זעכציג קאָפּיקעס. ער גיט איהם פינף און פערציג ביז פופציג קאָפּיקעס און ער וויל ניט. די ווייב פון דעם פויער שרייט גיב איהם אָפּ און ער וויל ניט. ער גיט איהם פינף און פופציג קאָפּיקעס ביז ער האָט איהם געמוזט געבען די זעכציג קאָפּיקעס.

דערווייל האָט ער דערזעהן פון דערווייטענס ווי די מענשען געהען שוין, האָט ער אָנגעשטעלט די פּאַלע און האָט איהם געהייסען צעהלען.

דער פויער האָט איהם אָפּגעצעהלט אין גאַנצען. דערווייל זיינען אָנגעקומען די מענשען און האָבען געגעבען אַלע איין געשריי:

— הערשקאַ, סקאָרעי, טוואָיאַ מאַטערי פּאָמערלאַ! דאָס הייסט, הערשיל,

געשווינד, דיין מוטער איז געשטאָרבען. ווי הערשיל האָט דאָס דערהערט האָט ער אַראָפּגעלאָזען די פּאָלעס, זיינען אַראָפּגעפאַלען די אייער און האָבען זיך צובראָכען. אַליין האָט ער געטאָן אַ פּאַטש מיט די הענט און האָט געגעבען אַ געשריי: גוואַלד, עס איז מיר ניט גוט! און דער פויער האָט גאָרניט גע־וואוסט וואָס צו טאָן. פאַר צרות האָט ער אָנגעהויבען צו וויינען.

הערשיל האָט געכאַפּט די פיס אויף די פּלייצעס און איז אַנטלאָפען. לויי־פענדיג, שרייט ער, פּלאַטש גוי פּאַ צוזאָי מאַטערי — איך וויין נאָך אַ פרעמ־דער מוטער.

די מענשען וואָס זיינען געשטאַנען לעבען איהם האָבען געטרייסט דעם פויער, ווייל זיי האָבען געזעהן ווי ער שטעהט לעבען די אייער און זאָגט אַלע מאָל, אַ גדיע מאַיאַ פּראַצאַ?

די מענשען האָבען איהם געזאָגט: דאָס האָט דיך גאָט געשטראָפט, ווייל דו האָסט ביי אונז גערואַלט צוויי מאָל אַזוי פיעל ווי פיעל עס איז ווערטה געוועזען.

58.

איין מאָל איז ער געקומען אין קלויז אַריין צו די חסידים און זאָגט, אַז ער דאַרף בענשען גומל. האָבען זיך אַלע אַ כאַפּ געטאָן און זאָגען, אַז דאָ מוז זיין עפּעס אַ נייע זאַך.

זיי האָבען גוט פאַרשטאַנען, אַז דאָ וועט זיין עפּעס נייעס, ווייל זיי האָבען איהם שוין גוט געקענט מיט זיינע וואונדערליכע שטוקעס. פרעגען זיי איהם, הערשיל, וואָס פאַר אַ געפעהרליכע זאַך האָט זיך דיר געטראָפען?

ענטפערט ער, איך וועל אייך דערצעהלען וואָס פאַר אַ נס עס האָט זיך מיר געטראָפען.

איך בין געגאַנגען איבער אַ בריק פון טייך, האָב איך געהערט שטאַרק קלאַפּען, האָב איך געטאָן אַ קוק אויף דעם וואַסער, האָב איך געזעהן ווי די ווע־שעריין האָט געקלאַפּט מיין העמד. אַז איך וואָלט געוועזען אין העמד וואָלט פון מיר קיין זכר ניט געבליבען.

59.

ווען ער איז נאָך געוועזען ביי דעם רבין אַ שמש, פּלעגט זיין זיין אַרבייט

פרעהליך צו מאַכען דעם רבין. דער רבי פלעגט שטענדיג זאָגען, אז ער איז נאָר באַשאַפען געוואָרען פון זיינעט וועגען. דער רבי פלעגט שטענדיג זיין אין מרה שחורה, איבערהויפּט האָט ער געקלאָגט אויף דעם חורבן בית המקדש.

איינמאָל האָט דער רבי געמאַכט אַ סעודה פאַר אנשים מקובלים, דאָס מיינט מען פאַר די מענשען וואָס לערנען קבלה און הערשיל איז אויך געווען אויף דער סעודה.

דער רבי האָט געזעהן, ווי הערשיל זיצט ביים טיש, אַלע זיינען געזעסען און האָבען געגעסען און ער איז געזעסען און האָט ניט געגעסען, ווייל ער האָט ניט געהאַט קיין לעפעל. האָט דער רבי געזאָגט צו איהם, הערשיל, גיב אַ הוסט, וועט מען דיר דערלאַנגען אַ לעפעל.

מיט עטליכע טעג שפּעטער איז דער רבי געגאַנגען אויף נקיות און הרשיל איז געשטאַנען אין דרויסען, האָט ער דערהערט ווי דער רבי האָט געגעבען אַ הוסט. זאָגט ער, וואָס הוסט איהר, זאָל איך אייך געבען אַ לעפעל?

דער רבי איז געוואָרען אויף איהם אין גרויס צאָרן און האָט איהם אָפּגעשאַפּט.

.60

איין מאָל איז הערשיל געגאַנגען צו אַ גביר און האָט געזעהן די דירות זיינען זעהר שעהן אויסגעמאָלט. זאָגט ער צום גביר, עס איז טאַקע זעהר שעהן אויסגעמאָלט ביי אייך, נאָר ביי מיר איז שעהנער געמאָלט. דעם גביר האָט דאָס זעהר פאַרדראָסען. ער ווייזט איהם נאָך אַנדערע דירות מיט שעהנערע געמעהלען. זאָגט איהם הערשיל, יאָ עס איז זעהר שעהן געמאָלט, נאָר ביי מיר איז פיעל שעהנער געמאָלט.

פרעגט איהם דער גביר, וואָס איז דאָס ביי אייך אַזוי שעהן געמאָלט?

ענטפערט איהם הערשיל, פאַרשטעהט איהר, ביי מיר איז געמאָלט, אַז איך האָב קיין ברויט ניט אין שטוב.

דער גביר האָט זיך זעהר צולאַכט און האָט איהם געגעבען אַ גאַנץ פיינע נדבה.

.61

איין מאָל געהט הערשיל פרייטאָג אין מרחץ אריין, איז געקומען אַ גרויסער

גביר און האָט געזאָגט, ער וויל אַ שמייסער זאָל איהם אויספּאַרען און אויס־שמייסען, אַזוי ווי דער סדר איז.

הערשיל איז צוגעגאַנגען צו איהם און זאָגט איהם, אַז ער איז אַ גוטער שמייסער, נאָר ער וויל, ער זאָל איהם פריהער באַצאָהלען.

דער מענש האָט איהם ניט געקענט און האָט געמיינט אין אמת, אַז ער איז אַ שמייסער. האָט ער איהם פריהער באַצאָהלט און האָט זיך אויסגעטאָן.

הערשיל האָט איהם אָרומגעוואַשען און אויסגעזייפט און האָט איהם גע־הייסען זיך לייגען אויף דעם אויבערשטען באַנק און האָט איהם געלאָזט ליגען אַן ערך פון אַ האַלבע שעה.

דער גביר זעהט, אַז ער קומט ניט צו געהן צו איהם, איז ער אַראָפּ פון באַנק און זוכט איהם אויף און זאָגט צו איהם: זאָגט מיר, פעטער, איך בעט אייך, פאַר וואָס געהט איהר מיך ניט שמייסען?

ענטפערט איהם הערשיל: פאַרשטעהט איהר, דערפאַר וואָס איהר האָט זיך אַליין געלייגט, האָב איך אייך דאָס ערשטע מאָל געשענקט די שמיץ און איהר זייט שוין פּטור, עס קומט אייך שוין ניט צו שמייסען.

.64

איין מאָל איז הערשיל געגאַנגען אויף דער וועלט, איז ער געקומען אין אַ שטוב וואו עס זיצען אפשר צעהן יונגע לייט מיט אַ נקבה און שפּילען אין קאָרטען. שטעהט ער ביי דער טיר און שאָקעלט מיט'ן קאָפּ און וואונדערט זיך. זאָגען זיי צו איהם, וואָס וואונדערט איהר זיך אַזוי? זיי האָבען אין איהם דערקענט, אַז דאָס דאַרף זיין הערשיל.

דערנאָך זאָגען זיי צו איהם, וועט איהר עפּעס זאָגען אַ גלייכע זאַך, וועלען מיר אייך געבען אַ שעהנע נדבה און אַז ניט...

זאָגט הערשיל, איך וועל אייך זאָגען די וואָהרהייט, אַז היינט איז אַ וועלט זעהר אַן עהרליכע און שווערע צייטען. אַמאָל מיט פיעל יאָהר צוריק איז געווען בעסערע צייטען ווי היינט, אַ איד האָט געהאַט צעהן ווייבער, היינט נעבעך, זעה איך, צעהן יונגע לייט באַגעהען זיך מיט איינע...

זיי איז די זאַך שטאַרק געפעלען געוואָרען און האָבען איהם געגעבען אַ שעהנע נדבה.

.65

איין מאָל געהט הערשיל לעבען אַ גרויסע קלייט וואָס איז געווען פול מיט טייערע סחורות, געהט ער אריין אין קלייט און טוט אַ קוק און געהט אַוועק. אַזוי האָט ער געטאָן אפשר צעהן מאָל. ביי יעדער מאָל האָט ער געגעבען אַ שאָקעל מיט'ן קאָפּ און איז אַוועקגעגאַנגען.

דער בעל הבית מיט זיינע משרתים האָבען פון אָנפאַנג געמיינט, אַז דאָס איז אַ משוגענער. האָבען זיי זיך מיישב געווען, זיי וועלען איהם פרעגען וואָס ער וויל. רופען זיי איהם אריין און זאָגען איהם, ר' קרוב אפשר ווילט איהר עפּעס קויפען וועלען מיר ביי אייך לייזען גאָר וואָלוויל.

זאָגט הערשיל, קויפען דאַרף איך גאָר ניט, נאָר איך וואונדער מיך אויף אַזאַ גרויסע קלייט מיט אַזוי פיעל סחורה אָהן עין הרע.

זאָגען זיי צו איהם, איהר מוזט זיין פון אַ קליין שטעדטעל איז ביי אייך דאָ קליינע קלייטלעך. אין אַ גרעסערע שטאָדט איז דאָ נאָך גרעסערע קלייטען ווי אונזערע.

זאָגט הערשיל, דאָס האָט איהר געטראָפען — איך בין טאַקע פון אַ קליין שטעדטעל און האָב אַ קליין קלייטעלע אפשר פון פופציג רובעל און שולדיג בין איך אויף איהר אפשר הונדערט רובעל, הייגט וויפיעל קענט איהר זיין שולדיג אויף אַזאַ גרויסע קלייט.

.66

הערשיל איז אמאָל געשטאַנען פאַרטראַכט, איז צו איהם צוגעגאַנגען דעם רבינ'ס גבאי און האָט איהם אָנגעהויבען צו דערקוטשען ער זאָל איהם עפּעס דערצעהלען. האָט דאָס הערשלען זעהר פאַרדראָסען אויף דעם גבאי.

זאָגט הערשיל צו איהם, איך וועל אייך עפּעס דערצעהלען. איהר זאָלט וויסען, אַז אַ קאַטשקע איז ביי איהר דער בויך פעט און דער רוקען איז מאָגער, ווייל פון אונטען, אַז זי שווימט אויפ'ן טייך האָט זי קיין מורא ניט, נאָר פון אויבען האָט זי מורא פיליכט שיסט מען איהר, איבער דעם איז זי אונטען פעט און אויבען איז זי מאָגער. דער אָדלער איז אונטען מאָגער און אויבען פעט, ווייל פון אונטען האָט ער מורא טאָמער וועט מען איהם שיסען, אָבער העכער פון איהם איז דאָך קיין מענש ניטאָ ער זאָל איהם שיסען. דארום לאָמיר זעהן, דער

אַדלער האָט מורא פאַר דעם אונטערשטען און די קאַטשקע האָט מורא פאַר דעם אויבערשטען און איהר אפנים האָט קיין מורא ניט פאַר דעם אונטערשטען און ניט פאַר דעם אויבערשטען, איבער דעם זייט איהר גראָב און פעט פוןביידע זייטען ווי א דבר אחר (דאָס רוב גבאים האָבען גרויסע בייכער מיט גראָבע קאַרגען).

.67

איין מאָל האָט זיך איינער געקלאָגט פאַר איהם, אז ביי איהם אין דער דירה איז דאָ פיעל עכברים.

זאָגט הערשיל צו איהם, איהר זאָלט אַנידערלייגען צו שטיקלעך אפיקומן ביי יעדער נאָרע, ווייל נאָך דעם אפיקומן טאָר מען שוין ניט עסען, דארום אז זיי וועלען אויפעסען די שטיקלעך אפיקומן וועלען זיי שוין מעהר ניט עסען.

פרעגט איהם יענער, סטייטש, ר׳ הערש, פון וואַנען ווייסען די עכברים, אז נאָך דעם אפיקומן טאָר מען שוין ניט עסען?

ענטפערט איהם הערשיל, זיי האָבען ביי מיר אַליין אויפגעגעסען א שולחן ערוך האָבען זיי דאָך שוין געזעהן דעם דין, אז נאָך דעם אפיקומן טאָר מען ניט עסען.

.68

הערשיל האָט אמאָל גענומען א שטיקעל ברויט און האָט זיך צוגעבונדען צו דער קאַפּאָטע און איז אַזוי אומגעגאַנגען אין גאַס.

פרעגט איהם איינער, וואָס מאַכט איהר ר׳ הערשיל, ווי געהט דאָס אייך אין דער פרנסה?

ענטפערט איהם הערשיל: אָה, זעהט א דאַנק גאָט, דאָס שטיקעל ברויט שלעפּט זיך.

.69

איין מאָל איז געווען א גרויסער פייער אין מעזביז, דאָס גאַנצע שטעדטעל האָט געברענט און הערשילס דירה אויך. דאָס גאַנצע שטעדטעל איז נעבעך אומגעגאַנגען מיט גרויס צרות און הערשיל איז געשטאַנען און האָט געלאַכט און איז געווען ביי זיך פרעהליך.

פרעגט איהם איינער: ר׳ הערשיל, וואָס זייט איהר איצט אַזוי פרעהליך, אייער דירה ברענט דאָך?

ענטפערט הערשיל, עס טהוט מיר הנאה וואס זיא ברענט, איך האב א נקמה אויף דיא וואנצען, זיי וועלען איצט פערברענט ווערן אין גאנצען

70

איין מאל איז הערשלען זעהר שלעכט געווארען דיא צייט. ער האט ניט געהאט קיין סעודה אחת, איז הערשיל געגאנגען צו א מענשען, וועלכער האט געהאלטען א בראנפען געשעפט און האט איהם דערצעהלט, אז עס איז איהם שלעכט, ער איז א מחוסר פרנסה, בכן בעט ער איהם אז ער זאל איהם געבען א פעסיל בראנ־פען און ער וועט דאס פערקויפען ביס־לעכוויין, וועט איהם השי"ת העלפען ער וועט זיך דערפון פערדיענען זיין ברויט

דער מאן האט איהם צוליעב געטאן און האט געגעבען איין ערך פון דריי עמער בראנפען און האט איהם אנגע־זאגט, זעהט ר' הערשיל, אז איהר וועט פערקויפען דיא בראנפען זאלט איהר מיר אפגעבען דיא געלד, וועל איך אייך נאך אמאהל געבען בראנפען.

הערשיל האט ביי איהם גענומען דאס פעסיל מיט דיא בראנפען און איז געגאנ־גען גלייך אהיים.

הערשיל איז געקומען צו זיין ווייב זעהר פרעהליך, נא דיר מיין ווייב דיא פעסיל מיט דיא בראנפען זאלסט פער־קויפען און למע"ה ניט געבען קיינעם אהן געלד. ער אליין איז אוועק געגאנגען איז שוהל דאווענען.

ווען ער איז געקומען פון דאווענען, זאגט ער צו דיא ווייב נא דיר א דרייער און גיב מיר א טרונק בראנפען, זיא האט ביי איהם גענומען דעם דרייער און האט איהם געגעבען א טרונק בראנפען. זיא אליין אבער האט אויך געוואלט נעהמען אביסעל בראנפען, זאגט זיא צו איהם נא דיר הערשיל א דרייער און גיב מיר א טרונק בראנפען, אזוי האבען זיי זיך געצאהלט כסדר, ווען ער האט געוואלט אביסעל בראנפען האט ער איהר געגע־בען דעם דרייער און ווען זיא האט גע־וואלט אביסעל בראנפען האט זיא איהם בעצאהלט דעם דרייער, ביז גאט האט גע־האלפען זיי האבען אויסגעליידיגט דיא פעסיל.

הערשיל נעהמט דעם דרייער מיט די פעסיל און געהט גלייך אוועק צום בעל הבית פון דעם בראנפען געשעפט און גיט איהם דעם דרייער מיט דיא ליידיגע פע־סיל ער זאל איהם געבען אנדערע בראנ־פען.

זאגט דער בעל הבית, שטייטש פארא גאנץ פעסיל בראנפען גיט איהר מיר א דרייער און קוקט איהם אן.

זאָגט הערשיל צו איהם, איך שוועד אייך בנאמנות, אז איך האָב ניט גע־נומען איין ביסעל בראנפען ביז איך האָב ניט באַצאָהלט מיין ווייב א דרייער און מיין ווייב אויך דאָס גלייכען, ווען זי האָט גענומען א ביסעל בראנפען האָט זי מיר באַצאָהלט א דרייער.

דער בעל הבית האָט גוט געלאַכט און האָט איהם געגעבען אַן אנדער פעסעל בראנפען.

.71

איין מאָל האָט זיך הערשיל אָנגע׳שכור׳ט און איז געלעגען אין דרויסען און שילט אין טאַטען און אין טאַטענס טאַטען.

די חסידים געהען אַרוים און פרעגען איהם, הערשיל, וועמען שילט איהר?

ענטפערט הערשיל, איך שילט דעם בעל הבית פון דער דירה, נאָך וואָס האָט ער געמאַכט די פריזבע אין דרויסען, אַז איך ליג שכור זאָל יעדער זעהן. ער האָט געדאַרפט מאַכען די פריזבע אינעווייניג אין שטוב. איך זאָל זיך אנידער־לייגען שכור, וואָלט דאָך מיט קיינער ניט געזעהן שכור.

.72

איין מאָל איז הערשיל אָנגעקומען אין א קרעטשמע אויף נאַכט־לעגער און האָט דאָרטען קיין אורח ניט געטראָפען און דער בעל הבית איז אויך ניט געוועזן. עס איז דאָרט מעהר ניט געוועזן נאָר די קרעטשמערקע מיט די קינדערלעך. הערשיל בעט די קרעטשמערקע זי זאָל איהם געבען עפּעס עסען.

די קרעטשמערקע גיט איהם ניט קיין עסען און ענטפערט: איך האָב אייך ניט וואָס צו געבען, אַזוי ווי דער סדר איז פון די וואָס ווילען ניט געבען קיין נדבה אַן אָרימאַן אָדער אַמאָל געבען יענעם עפּעס עסען.

הערשיל האָט אָבער מיט איהר קיין טענה ניט געמאַכט און ענטפערט איהר כהאי לישנא: נישט קשה, איהר ווילט מיר קיין עסען ניט געבען, אָבער איך וועל מוזען טאָהן אַזוי ווי מיין טאַטע האָט געטאָהן, און געהט אום איבער דער שטוב און רעדט צו זיך אַליין: יאָ, איך זעה שוין איך וועל מוזען טאָן ווי מיין טאַטע האָט געטאָן, נישט קשה עס וועט שוין גאָר ניט העלפען, איך האָב קיין אנדער ברירה ניט.

ווי די קרעטשמערקע האָט דערהערט, אַז ער רעדט צו זיך אַליין און זאָגט

אליץ, אז ער מוז טאָן ווי זיין טאַטע האָט געטאָן, האָט זי זיך זעהר דערשראָקען און זאָגט, זייט מוחל זאָגט מיר וואָס האָט אייער טאַטע געטאָן?

הערשיל שווייגט און ענטפערט גאָר ניט — איך וויס שוין אליין, וואָס דאַרף איך אייך דערצעהלען.

הקיצור, זי האָט זיך זעהר דערשראָקען, זי האָט איהם באַלד געגרייט צום טיש און האָט איהם שוין געבעטען ער זאָל געהן עסען. זי האָט איהם געגעבען א גוט ביסעל שנאַפּס מיט א גוטע וועטשערע.

נאָך דעם עסען פרעגט זי איהם, זאָגט מיר איך בעט אייך, וואָס האָט איהר געמיינט איהר וועט טאָן ווי אייער טאַטע האָט געטאָן?

ענטפערט איהר הערשיל, פאַרשטעהט איהר, מיין טאַטע, אז ער האָט ניט געהאַט קיין וועטשערע צו עסען, האָט ער זיך געלייגט הונגעריג שלאָפען.

.73

איין מאָל איז ער געקומען צו א רענדאַר אין א קרעטשמע, דער רענדאַר פלעגט פאַהרען קיין מעזביז צום רבין אמאָל וועגען אן עצה, אמאָל וועגען קינדער ערציהען, נאָר לערנען האָט ער גאָר ניט געקענט.

ווי הערשיל איז נאָר אריין אין טיהר, האָט איהם דער רענדאַר באַלד דערקענט און האָט איהם געגעבען שלום, ווייל ווען ער פלעגט קומען קיין מעזביז פלעגט ער איהם זעהן ביים רבי'ן. דערווייל געהט אריין זיין בן יחיד פון פופ־צעהן יאָהר און ברענגט אָפּ א שטיק ברויט און געהט איבער'ן שטוב און עסט. הערשלען האָט דאָס זעהר פאַרדראָסען פאַר וואָס ער האָט זיך ניט געוואַשען צום עסען און ניט געמאַכט קיין המוציא. רופט ער איהם צו און גיט איהם א גלעט איבער'ן מוח און זאָגט: יאָ, ער וואַקסט, ער וועט זיין. אזוי האָט ער עטליכע מאָל איבערגערעדט.

די עלטערען האָבען זיך דערמאָנט, אז דער רבי האָט איהם פיעל מאָל געבענשט קליינערהייד, אז ער וועט זיין א רב. האָבען זיי אָנגעהויבען ווייטער צו האָפען, ווייל זיי הערען אלעס ווי ער רעדט, ער וועט זיין, ער וואַקסט. האָבען זיי איהם אָנגעהויבען צו בעטען, האָט רחמנות אויף אונז, מיר זיינען אויף אונזער קינד קיין מבינים ניט. זאָגט אונז וואָס וועט ער זיין און וואָס וואַקסט ער, אפשר ווייסט איהר?

זאָגט הערשיל. אז איהר וועט מיר געבען א שעהנע נדבה, וועל איך אייך

זאָגען נאָר בזה האופן, אַז איהר זאָלט קיין פּאַראיבעל ניט האָבען. זיי האָבען איהם געגעבען צו עסען און צו טרינקען און אַ שעהנע נדבה און ער זאָגט אַלע מאָל, ער וואַקסט, ער וועט זיין.

ווען ער איז געשטאַנען לעבען טיהר, זאָגט ער צו זיי, איהר זאָלט וויסען, ער וואַקסט אַ גרויסער שגץ, ער וועט זיין אַ כפּרה פאַר אייך און פאַר מיר און פאַר כל ישראל און ער איז גלייך אַנטלאָפען.

.74

איין מאָל איז ער געקומען אין וויניצאַ, אויף שבת האָט איהם גענומען אַ גרויסער גביר פאַר אַן אורח, נאָר דער גביר איז געווען אַ גרויסער קמצן.

צום טיש האָט מען דערלאַנגט אַ גרויסען טעלער מיט פיש. זעהט ער ווי ביי זיין זייט טעלער ליגען קליינע פישלעך, לעבען בעל הבית זייט ליגען גרויסע. זיצט ער אָנגעשפּאַרט און טראַכט.

פרעגט איהם דער בעל הבית, וואָס עסט איהר ניט, וואָס טראַכט איהר?

זאָגט הערשיל, איך טראַכט נוי די וועלט איז קיילעכדיג ווי דער טעלער און טוט אַ דריי מיט דעם טעלער, איז אויסגעקומען די גרויסע פיש לעבען איהם און די קליינע פיש לעבען דעם בעל הבית, און זאָגט אַזוי מיט אַ שמייכעל: אָט אַזוי דרעהט זיך די וועלט. און האָט אַזוי פּאַוואָליע אויפגעגעסען וואָס עס איז געווען. דערנאָך האָט מען דערלאַנגט די יויך, זעהט ער ווי ביי דעם בעל הבית איז פעטע יויך און זיינע איז געלע וואַסער. הערשיל האָט דאָ געגעבען אַ קלעהר ער זאָל איהם ווייזען אַ קונץ, ער זאָל איהם האָבען צו געדענקען, אַז אַמאָל האָט ביי איהם געגעסען הערשיל אָסטראָפּאָלער שבת.

זאָגט הערשיל צום בעל הבית, פיליינט ווילט איהר הערען אַביסעל תורה, וועל איך אייך געבען צו פאַרשטעהן ווי אַזוי די אידען זיינען געגאַנגען איבער דעם ים, ווייל עס איז געווען שבת שירה.

זאָגען אַלע: זאָגט עפּעס, אַז איהר קענט.

הערשיל נעהמט אַראָפּ זיין יאַרמעלקע פון קאָפּ און גיט אַ זעץ איבער'ן שיסעל. זעהט איהר, אַזוי האָט משה געגעבען אַ זעץ מיט דעם שטעקען.

דער בעל הבית האָט די יויך שוין ניט געוואָלט עסען, ער האָט איהם שוין ניט געוואָלט קענען מיט זיין תורה. ער האָט איהם געהאַלטען פאַר אַ משוגענעם. ער האָט הערשלען אָפּגעגעבען די יויך און הערשיל האָט זי געמוזט אויפעסען.

איין מאָל איז הערשיל געקומען אין א קרעטשמע. די קרעטשמע האָט געהאַט א שם, אז מען גיט ניט אַאידען אפילו א לעפעל קאַלטע וואַסער. נאָר הערשיל האָט שטענדיג ליעב געהאַט צו זוכען אַזעלכע קרעטשמעס מיט אַזעלכע רענדאַרען און האָט זיך באַריהמט פאַר אַלעמען, אַז אין דער קרעטשמע וועט ער האָבען אַלעס, אפילו א מלבוש אויך.

ווי הערשיל איז אַריין צום בעה"ב, זאָגט ער, א גוט־נאַוועגד אייך!

פרעגט איהם דער רענדאַר, וואָס דאַרפט איהר, ר' קרוב, אודאי א נדבה. דאָ קומען בייטאָג אויך גענוג אָרימע לייט און איהר געהט נאָך אום ביינאַכט.

זאָגט הערשיל, מיט א רחמנות פּענימל, איך פאַרלאַנג פון אייך ניט קיין נדבה און ניט קיין עסען, נאָר איין זאַך בעט איך פון אייך — איך בין זעהר מיד און שלעפעריג און פאַרפראָרען, בעט איך אייך לאָזט מיך איך זאָל מיך לייגען אָט דאָ צווישען אויוועו שלאָפען. איך זאָג אייך, איהר וועט פשוט פאַרדינען עולם הבא.

דער בעל הבית האָט געזעהן, אַז ער וועט זיך פון איהם אַזוי גיך ניט אָפּ־טשעפּען, האָט ער איהם ערלויבט.

אַזוי ווי ער ליגט, זעהט ער פון דער ווייטענס ווי די בעל הבית'טע זיצט ביי דעם טיש און שניידט די נעגעל און האָט צוזאַמענגענומען אין א פּאַפּירעל און האָט דאָס אַריינגעוואָרפען אין אויווען. באַלד איז געקומען א שליטעל און זי איז אַוועקגעפאָהרען און מיט א שעה שפּעטער איז זי געקומען צוריק.

אין דער צייט וואָס זי, איז אַוועקגעפאָהען האָט הערשיל געפונען א פּען מיט א מעסערעל און האָט געמאַכט גלייך ווי נעגעל און האָט עס אַריינגעוואָרפען מיט א פּאַפּירעל גלייך אין דער וועטשערע וואָס האָט זיך געקאָכט אין אויווען און האָט זיך גלייך געלייגט שלאָפען אַזוי ווי עס איז גאָר ניט געוועזן.

די בעל הבית'טע האָט געגרייט צום טיש, דערנאָך האָט זי דערלאַנגט די יויך. זעהט דער בעל הבית ווי עס שווימט עפּעס אין א פּאַפּירעל. ער נעהמט אַרויס דאָס פּאַפּירעל זעהט ער ווי אינעוויינינג ליגען עפּעס נעגעל.

די בעל הבית'טע האָט זיך דערמאָנט, אַז זי האָט זיך אָפּגעשניטען די נעגעל און האָט אַריינגעוואָרפען אין אויווען, קען זיין, אַז זי האָט דאָס אַריינ־געוואָרפען אין די יויך.

וואס טוט מען? דער בעל הבית זאגט, איך וויל דאס ניט עסען.

איז גיבליבען מען זאל אויפוועקען דעם אידען ער זאל דאס אויפעסען. אזוי איז געווען. ער האט אויפגעגעסען און זיי האבען געמוזט עפעס אנדערש עסען און מען האט פארלאשען די ליכט און האבען זיך געלייגט שלאפען.

מיט א האלבער שעה שפעטער טוט הערשיל א געשריי, רוק דיך ארויף! יער בעל הבית מיט דער בעל־הבית'טע האבען זיךביידע דערשראקען. וואס קען ראס זיין? ער שטעהט אויף און צינדט אן א ליכט, ער געהט ארום די גאנצע שטוב ער זעהט קיינעם ניט און הערט קיינעם ניט, נאר דער איד ליגט צווישען דעם אויווען און שלאפט געשמאק. ער האט פארלאשען די ליכט און זיי האבען זיך געלייגט ווייטער שלאפען. מיט א האלבע שעה שפעטער טוט ער ווייטער א געשריי, נו, רוק דיך אהער! די בני בית האבען זיך אלע איבערגעשראקען. מען צינדט אן א ליכט, מע זוכט ווייטער, ווייטער דאס אייגענע, דער איד שלאפט געשמאק. אלע חידוש'ן זיך וואס קען עס זיין און קיינער ווייס ניט. מען האט פערלאשען די ליכט, מען לייגט זיך ווייטער שלאפען. טוט ער ווייטער א געשריי, רוק דיך אראפ! אזוי האט ער געשריען א גאנצע נאכט.

אויף מארגען פרעגט איהם דער בעל הבית, וואס איז דאס געווען מיט אייך ביינאכט, עפעס האט איהר געשריען פון שלאף.

זאגט הערשיל, אז איהר וועט מיר שענקען עפעס א מלבוש, וועל איך אייך דערצעהלען, וועט איהר אליין פארשטעהן די זאך.

דער בעל הבית איז געווען גערען צו הערען וואס דאס איז, האט ער איהם געשענקט אן אלטען כאלאט.

הערשיל האט גענומען דעם כאלאט און האט איהם אנגעטאן און זאגט, זעהט איהר בעל הבית, איך געה אין א צוריסענעם פעלצעל און דער פעלצעל איז קורץ, אז איך דעק מיר צו די פיס און ווער אנטשלאפען, ווערט מיר קאלט אין די פלייצעס, שריי איך צו איהם פון שלאף רוק דיך ארויף. שפעטער ווערט מיר קאלט אין א זייט, שריי איך צו איהם רוק זיך אהער. דערנאך ווערט מיר קאלט אין די פיס, שריי איך צו איהם רוק זיך אראפ. היינט אז איך האב שוין א כאלאט א לאנגען, א ברייטען, וועל איך פארשפארען צו שרייען ביינאכט און ער האט זיך מיט איהם גזעגענט.

.76

איין מאָל איז הערשעל געגאַנגען אין גאַס, זעהט ער איינער שטעהט מיט א פוהר פּאָלאָווינעס, אפשר מיט צוואַנציג זעק. אַרום איהם שטעהט א רעדעל מען דינגט ביי איהם די פּאָלאָווינעס און ער וויל זעהר טייער, ער וויל פאַר א זאַק פּאָלאָווינעס וואָס איז ווערטה א גילדען וויל ער ניט וויניגער ווי צוויי גילדען.

די מענשען האָבען דערזעהן הערשלען האָבען זיי זיך גאָר מחיה געווען און זאָגען אַזוי, ר׳ הערש, איהר זייט דאָך א בריה צו אַזעלכע סוחרים פון לאַנג אָן, פיליייכט קענט איהר דאָ עפּעס מאַכען מיט דעם סוחר?

זאָגט הערשיל, געהט איהר נאָר אַהיים, איך וועל איהם שוין ווייזען ווער עלטער איז. ער געהט צו צו דעם סוחר און פרעגט איהם, ווי טייער ווילסטו א זאַק? ער האָט זיך מיט איהם געדונגען אַזוי לאַנג ביז זיי זיינען צורעכט געקומען און ער האָט איהם געהייסען פאָהרען.

ער האָט איהם צוגעפיהרט צו דער באָד און האָט איהם אָנגעצייגט צו דער זייט וואו די מקוה איז און האָט אויפגעעפענט א פענסטער און האָט איהם גע־הייסען שיטען.

ער האָט אַריינגעשאָטען אין מקוה אפשר ביז פופצעהן זעק פּאָלאָווינעס.

הערשיל האָט א קוק געטאָן דורך דעם פענסטער, זאָגט ער, זעהסטו עס קען שוין מעהר ניט אַריין, עס איז שוין פול, געה נאָר אַריין אינעווייניג און טרעט איין מיט די פיס.

דער מוכר איז אַריין אין באָד און האָט אָנגעהויבען טרעטען מיט די פיס, איז ער שיעור דערטרונקען געוואָרען. האָט ער געמאַכט א גרויסען געוואַלד, זיינען זיך אָנגעלאָפען זעהר פיעל מענשען און דער בעדער איז אויך געקומען און האָבען אָנגעהויבען זעהר שטאַרק צו לאַכען, ווייל עס איז געווען א וואונ־דער ווי קומט ער אַהער און עס איז עפּעס אנגעשאָטען א פולע מקוה מיט פּאָלאָווינעס. הכלל, זיי האָבען אַרויסגעשלעפּט דעם מוכר פון דער מקוה און ער איז געווען נאַס ווי א האָן.

ווען זיי האָבען אָנגעפאַנגען מיט איהם צו ריידען און אויסצופרעגען, האָט ער זיי דערצעהלט פון אָנפאַנג ביז׳ן סוף, האָבען זיי פאַרשטאַנען, אז דאָס וואַקסט פון הערשלען.

דער מוכר האָט אָנגעהויבען צו בעטען געלד, האָט איהם דער בעדער

.77

אפגעשיקט צו דעם וואס ער האט מיט איהם באדונגען. דער מוכר האט אנגע־הויבען שרייען, וואו איז מיין געלד? דער בעדער שרייט ער זאל איהם אויס־רייניגען די מקוה. הערשיל האט זיך ערגעץ באהאלטען הינטער אן אויוועז גלייך ווי ניט איהם מיינט מען דאס.

איהר קענט זיך פארשטעלען מיט וואס עס האט זיך געענדיגט.

הערשיל איז דעם זעלבען פרייטאג געשטראפט געווארען מדה כנגד מדה. ער איז געגאנגען אין באד אריין און מען האט ביי איהם אוועקגע'גנב'עט א העמד. אז ער איז געקומען אהיים האט ער געבעטען זיין ווייב זי זאל איהם געבען א ווייסע העמד, זאגט זי צו איהם, וואו איז דאס העמד וואס איך האב דיר מיטגעגעבען? זאגט ער, עס האט מיר איינער פארביטען. פרעגט זי איהם, וואו איז דאס פארביטענע? זאגט ער, יענער האט פארגעסען אנידערצולייגען, האט ער מיטגענומען זיינע מיט מיינע.

.78

איין מאל איז ער געקומען אין בארדיטשעוו, דאמאלס איז געווען א יאריד. ער איז אביסעל געגאנגען טאמער וועט ער זעהן עפעס א באקאנטען, ווארים ביי א באקאנטען וועט ער קריגען א שעהנע נדבה. דערזעהט ער אויף דעם מארק שטעהן א סך באקאנטע און מען רעדט וועגען געשעפט זאכן.

אין מיטען איז געשטאנען א גביר אן ארענדאר. אלע גיבען איהם נדבות, נאר דער ארענדאר האט איהם געגעבען א קליינע נדבה, אז איהר וועט עפעס זאגען, וועל איך אייך געבען א גרעסערע נדבה.

יא, זאגט הערשיל, נאר איהר זאלט קיין פאראיבעל ניט האבען, ווארים דאס רוב מענשען, אז מען זאגט זיי דעם אמת האבען זיי פאראיבעל.

זאגט דער ארענדאר, אז ער וועט אויף איהם קיין פאראיבעל ניט האבען.

אלע זיינען געוועזן צופרידען און האבען אויסגעשטעלט די אויערען צו הערען, וואס הערשיל וועט דא עפעס זאגען נייעס.

זאגט הערשיל, מען רעדט פון אייך דריי זאכען, ערשטענס, אין גאט גלויבט איהר ניט, צווייטענס, אין שוהל געהט איהר ניט און דריטענס פון א רבי'ן האלט איהר ניט.

דער ארענדאר איז געווארען אביסעל פארשעמט, ווייל ער האט אביסעל געטראפען.

זאָגט דער אָרענדאַר, קענט איהר מיר דאָס אויפוויזען?

יאָ, זאָגט הערשיל, איך האָב אַליין געזעהן אין מיטען תמוז די צייט איז געווען שעהן און לויטער און אַז איהר האָט געדאַרפט פאָהרען האָט איהר מיט־גענומען אַ פּאַראַסאָל מיט אַ רעגען ראָק, איז אַ סימן אַז איהר גלויבט ניט אין גאָט, איהר רעכענט אַז אין דער שעהנסטער צייט קען זיין אַ רעגען. אין קיין שוהל געהט איהר ניט, וואו האָט איהר דען אין דאַרף אַ שוהל, איהר מוזט דאָך פאָהרען אין שטאָדט אַריין אַז איהר ווילט דאַווענען אין אַ שוהל. און פון קיין רבי'ן האַלט איהר ניט, ווייל איהר האַלט בעסער פון דער...

.79

איין מאָל איז ער געקומען אין אַ שטעדטעל, האָט מען איהם געוואָלט צונעהמען פאַר אַ שמש אין שטעדטעל.

פרעגט ער דעם גבאי, וואָס וועט זיין מיין אַרבייט?

אייער אַרבייט וועט זיין, איהר וועט אַלע טאָג קלאַפּען אין שוהל.

זאָגט הערשיל, וואָס טויג אַלע טאָג צו בּיסלעך, איך וועל מיר אָפּקלאַפּען אין איין טאָג אַ סך וועל איך מיר דערנאָך זיין רוהיג.

ניין, זאָגט דער גבאי, איהר וועט דאַרפען געהן אַלע טאָג אין דער פרוזה ביי יעדערען בעל הבית און געבען דריי קלעפּ אין די לאָדענס.

זאָגט הערשיל, אַז איך זאָל דאַרפען געבען יעדען בעל הבית דריי קלעפּ ער זאָל געהן דאַווענען, וויל איך ניט אַזאַ פּרנסה.

.80

איין מאָל איז ער געקומען פון וועג, האָבען איהם געפרעגט יונגע לייט, איהר זייט געווען אויף דער וועלט, קענט איהר וויסען אַ סך נייעס, מיר בעטען אייך דערצעהלט אונז עפּעס.

זאָגט הערשיל, איך ווייס אַ סך נייעס, נאָר הייסט געבען אַביסעל בראָנפען. אַז מען האָט אָפּגעגעסען און אָפּגעטרונקען, זאָגט הערשיל, איך בין געווען אין קיעוו, האָט מען געכאַפּט אין אַ טייך אַ פיש, האָט ער גערעדט גלייך ווי אַלע מענשען.

האָ, ר' הערש, זאָגען צו איהם די יונגע לייט, אַ צו גרויסען ליגען האָט איהר אויסגעטראַכט.

הערשעל שווערט מיט אלע שבועות, אז ער האט אליין געזעהן און אליין געהערט ריידען דעם פיש.

פרעגען זיי איהם, אפשר איז דאס א וואסער־מענש, נאר א וואסער־מענש קען אויך ניט ריידען, צי האט ער א קאפ, אויב ער האט פיס און הענד, ווייל די וואסער־מענשען זיינען האלב מענש און האלב פיש.

זאגט הערשיל, ער האט הענד, פיס, א קאפ און א צונג, ער געהט ווי א מענש, און רעדט ווי א מענש און איז א מענש, נאר מען האט איהם געכאפט אויף דעם בריק פון טייך — ער איז א שפיאן און זיין פאמיליע איז פיש און די מעשה איז געשטאנען אין צייטונג.

.81

מזל טוב, הערשיל מאכט א ברית. אויף דעם ברית זיינען געווען די שענסטע בעלי בתים. איהר דארפט וויסען, אז הערשיל האט צו דעם ברית גאר ניט צוגעלייגט, עס איז איהם נאך געבליבען אין קעשענע א פאר רובעל. נאך דעם ברית האבען אלע געזאגט, אז ער זאל געבען וויין.

זאגט הערשעל, איך וועל אייך געבען דעם בעסטען וויין, נאר וואו איך וועל געהן דארף איך האבען שעהנע מלבושים. באלד האט ער זיך פיין אנגעטאן, שטיוועל מיט קאלאשען מיט ברילען אויף די אויגען, מיט א פאראסאל און מיט א טייערען ציגאר, עס איז איהם גאר ניט געווען צו דערקענען.

אלע מענשען וואס זיינען געווען אויף דעם ברית האבען פארשטאנען, אז ער וויל דא עפעס וויזען און אלע טראכטען ווי אזוי וועט ער ברענגען וויין.

זאגט הערשיל, איהר וועט זעהן וואס פאר א וויין איך וועל ברענגען, אונגארישען, און געהט גלייך צו א שענקער וואס ער האט וויין פון אונגארען און פון נאך ערטער. ער איז נאר אריינגעקומען אין שטוב אריין גיט איהם דער בעל הבית שלום און פרעגט איהם וואס ער דארף.

זאגט הערשיל, איך בין א מעכאניק פון וויין, איך קען מאכען פון פראסטע וויין גוטע און פון גוטע נאך בעסערע, ווייל איך האב דאס געלערענט אין אונגארן.

זאגט דער בעל הבית צו איהם, איהר דארפט דא עפעס הי צו פארברענגען?
זאגט הערשיל, ניין. די נאכט פאהר איך אוועק.

דער בעל הבית בעט איהם און זאגט, איך וועל אייך גוט באפרידיגען איהר זאלט מיר עפעס אויסלערנען. ווייזט מיר נאר אייער קעלער מיט ויינען, וועל

איך שוין זעהן וואָס עפּעס אייך אויסצולערנען. ער נעהמט אַ ליכט מיט אַן עקבויער און געהען ביידע אין קעלער אריין.

דער קעלער איז געוועזן אין גאַס די טיהר. ווי זיי זיינען נאָר אַראָפּ אין קעלער, נעהמט הערשיל און מאַכט אין איין פאַס אַ לאָך און פארזוכט דעם וויין מיט דעם פינגער. גוט, איך וויים שוין און הייסט דעם בעל הבית צוהאַלטען. דערנאָך מאַכט ער מיט אַן עקבויער אַ לאָך אין דעם אַנדערען פאַס וואָס איז געשטאַנען לעבען דעם און פארזוכט. עס איז רעכט איך וויים שוין, זאָגט הערשיל און הייסט איהם מיט דער אַנדערער האַנט צוהאַלטען דער וויין זאָל ניט אַרוים.

דער בעל הבית האָט זיך שוין מעהר ניט געקענט איינהאַלטען און פרעגט איהם, וואָס וועט איהר יעצט טאָהן?

זאָגט הערשיל, איהר וועט שוין זעהן און איז צוגעגאַנגען צו אַ גוטען פאַס וויין און האָט אַנגעצאַפּט אַ גרויסע פלאַש וויין און געהט אַהיים און איז מכבד אַלעמען וואָס האָבען אויף איהם געוואַרט.

לאָמיר זיי לאָזען טרינקען און מיר ווילען געהן זעהן וואָס דער שענקער טהוט דאָרטען אין קעלער. ער איז דאָרטען געשטאַנען אַ פּאָר שעה, ער איז מיעד געוואָרען שטעהענדיג און אוועקגעהן האָט ער אויך ניט געקענט.

די וויב האָט געזעהן, אַז עס איז שוין אַזאַ צייט און דער מאַן קומט ניט צוריק, איז זי געגאַנגען זעהן וואָס דאָס קען זיין. עס איז שוין געוועזן נאַכט, זי געהט אַראָפּ זעהט זי ער שטעהט און האַלט צו מיט ביידע הענט די פּעסלאָך דער וויין זאָל ניט אַרוים. ווען ניט די וויב: וואָלט ער נאָך געשטאַנען. ער האָט זיך געשעמט צו דערצעהלען פון דעם אין גאַנצען. און ווען הערשיל אַליין זאָל דאָס ניט געוועזן דערצעהלען, וואָלט נאָך קיינער פון דעם ניט געוועזן געוואוסט עד היום.

.82

הערשיל געהט איין מאָל אַרוים אין מאַרק אריין, זעהט ער ווי עס שטעהט אַ רעדעל מיט מענשען און לאַכען פון דעם און פון יענעם. דער זאָגען זיי איז אַ קבצן און דער איז אַ דלפון און דער איז אַן אביון.

רופט זיך אָפּ הערשיל, איהר לאַכט פון קבצנים? איהר מעגט מיר גלויבען, אַז איך האָב אַליין געזעהן פיעל נגידים אדירים מיליאָנערען האָבען פאַרקויפט

מויערען, הייזער, סקלאַדען, מעבעל טייערע און זילבער מיט גאָלד, הכלל זיי האָ־
בען פאַרקויפט אַלץ וואָס זיי האָבען געהאַט איידער זיי זיינען געוואָרען קבצנים.

.83

הערשיל האָט אַמאָל געפרעגט אַ קשיא, מילא דער סאַמאָוואַר זידט איז קיין
קשיא ניט וואָרים מען שיט אויף איהם אַרויף הייסע קוילען, אָבער אויף דער
היפּקע איז מיר אַ קשיא, סטייטש מען שלאָגט דעם קראַמין, וואָס האָסטו היפּקע
זיך אַנצונעהמען?

.84

הערשיל איז אַמאָל אַרומגעגאַנגען אין די הייזער. עס איז געווען פרייטאָג.
ער געהט אַריין אין שטוב צו אַ גרויסען ליגאַנט.

דער ליגאַנט פרעגט הערשלען, אויף וואָס געהט איהר יעצט אַרום?

רופט זיך אָפּ הערשיל, מיר געהען אַרום אויף חלה אויף שבת.

רופט זיך אָפּ דער ליגאַנט, דערפאַר האָב איך פיינד די חסידאַרניע. אַ גאַנצע
וואָך הייסט עס ביי זיי בילקע און עס קומט שבת רופט מען דאָס חלה.

זאָגט הערשיל, דערפאַר אָבער האָב איך פיינד די ליגאַנטען, אַ גאַנצען טאָג
רופט מען זי דינסט און ביינאַכט רופט מען זי ווייב.

.85

הערשיל אָסטראָפּאָליער האָט זיך אַמאָל באַגעגענט מיט יאָסיל מאַרשעליק
אויף אַ חתונה. נו, פאַרשטעהט זיך אַליין, אַז זייביידע אויף איין חתונה האָט
אַ פּנים ווי צוויי קעץ אין איין זאַק.

רופט זיך אָפּ יאָסעל צו הערשלען, ווייסטו וואָס הערשיל, זאָל אַזוי צווישען
אונז בלייבען, ווער עס וועט זאָגען אַ גרעסערען ליגען דער זאָל בלייבען אויף
דער חתונה.

אַזוי איז געבליבען. מען האָט געוואָרפען גורל ווער זאָל זאָגען פריהער
דעם ליגען. איז געפאַלען, אַז יאָסעל זאָל זאָגען פריהער דעם ליגען.

הייבט אָן יאָסעל זאָגען אַ ליגען און דערצעהלט: איך בין אויפגעשטאַנען
גאַנץ פריה עס איז נאָך געווען פינסטער, זעה איך עס שטעהט אויף דעם שפּיץ
דאַך אַ פלוי און געניצט האָב איך איהר געוואָרפען אַ שטיינדעל אין מויל אַריין
איז זי דערוואָרגען געוואָרען.

רופט זיך אָפּ הערשיל, עס איז טאַקע אמת, איך האָב דאָס מיט מיינע
אויגען געזעהן.

דריטער טהייל.

86.

א רענדארסע האט געהערט פון איהר מאן אז עס דארף באלד זיין שבת נחמו, האט זיא זיך פארגעשטעלט, אז שבת נחמו איז געוויס א מענש פון יענער וועלט. גראדע האט זיך געמאכט אז דער רענדאר איז אין דער היים נישט געווען ווען דער ארימער הערשעל אסטריפאליער איז אין דער קרעטשמע אנגעקומען. דיא רענדארקע האט געמיינט אויף איהם, אז ער איז א ארימאן וואס געהט ארום קבצנ'ען, האט זיא איהם געגעבען א נדבה און פרעגט איהם דערבייא: ר' קרוב! מען זאגט, אז שבת נחמו דארף באלד אנקומען, בייא אייך איז ער שוין געווען?... הערשעל, וועלכער האט פון איהרע רייד שוין ארויס געזעהען וואס פאר א חכמה זיא איז, ענטפערט ער באלד: וואס איז דאס פאר א שאלה? שבת נחמו בין איך דאך אליין!

— אזוי? איהר זייט דער שבת נחמו, זייט איהר דאך פון יענער וועלט? דערצעהלט זשע מיר, איך בעט אייך, ר' שבת נחמו, וויא געהט עס דארט מיט מיינע עלטערן? — מיט אייערע עלטערן געהט עס דארט זעהר שלעכט, ענטפערט הערשעל, זייא זיינען נאקעט און בארוויס און האבען ניט פון וואנען א טאג איבער צו לעבען!

וויא דיא רענדארקע האט דאס דערהערט, האט זיא באלד פון דעם קאסטען ארויס גענאפט אלע מלבושים, האט דערפון געמאכט א פעקעל און האט דאס איבערגעגעבען הערשעלען. זיא האט איהם נאך צוגעגעבען אביסעל געלד אויך און האט איהם אנגעזאגט ער זאל דאס אלעס איבערגעבען איהרע עלטערן אויף יענער וועלט, און פאר דער טרחה האט זיא איהם בעלוינט מיט אביסעל געלד. אונזער הערשעל האט זיך פון אזא שליחות נישט אבגעזאגט, און איז זיך מיט דעם פעקעל אוועק געגאנגען. וויא ער איז פון דער קרעטשמע ארויס געגאנגען, האט ער זיך געטראכט, אז אנטלויפען מיט דיא זאכען איז נישט מעגליך, מחמת דער רענדאר וועט זיך באלד אומקעהרען אהיים, און וויא ער וועט זיך דערוויסען וואס ער האט

אָבגעטהון, וועט ער געוויס איהם נאכלויפען. דאָ האט אונזער הערשעל זיך מישב געוועזן און האט זיך אויסגעטהון נאקעט און אריינלעגענדיג זיינע מלבושים אין דעם פעקעל, האט ער דאס בעהאלטען העט ווייט אין וואלד און אליין, איז ער צוגעגאנגען צו דעם עק וואלד, וואס פיהרט אין דארף אריין און האט ארומגענומען מיט ביידע הענד א בוים און איז אזוי געשטאנען. דער רענדאר, וועלכער איז ווירקליך באלד אהיים געקומען, און וויא ער האט פון זיין וויב דערהערט פון דעם גאסט שבת נחמו, האט גלייך פערשטאנען, אז בייא איהם אין קרעטשמע איז א שווינדלער געוועזן און כדי אָבצוגעווינען זיינע זאכען, האט ער זיך געלאָזט איהם נאכלויפען. נאר קוים איז ער אריין געקומען אין וואלד, האט ער נאר פלוצים דערזעהן א נאקעטען מענשען שטעהן און ער האלט פעסט צו א בוים. דערפון האט זיך דער רענדאר ניט וועניג דערשראָקען, דאָך האט ער זיך אָבגעשטעלט און געפרעגט איהם ווער ער איז.

— איך בין א מענש פון דעם הימעל, ענטפערט אונזער הערשעל, דארום געה איך נאקעט, און דאָ שטעה איך און האלט צו דעם בוים מיט אלע כוחות, ווייל אויף דעם בוים שטעהט דיא גאנצע וועלט. ווען איך לאָז איהם אויף א רגע אָב, ווערט חס ושלום חרוב דיא גאנצע וועלט!

— אויב אזוי, אז איהר זייט יא א הימעל מענש, זאָגט זשע מיר, איך בעט אייך, האט איהר ניט געזעהן דאָ דורכלויפען א מענש מיט א פעקעל זאכען?

— יא, איך האב איהם טאקי געזעהן, זאָגט הערשעל, ער האט זיך גענומען אויף איין אנדער וועג. איצט איז ער שוין זעהר ווייט און איהר וועט איהם שוין ניט דעריאָגען, נאר איך קען אייך דאָ העלפען. גיט מיר אייער פערד און וועגעלע מיט אייערע מלבושים, וועל איך מיך אוועק לאָזען נאך איהם און וועל איהם געוויס כאפען, און איהר זאָלט דאָ דערוויל מיין שטעלע פארטרעטען. איהר זאָלט צו האלטען דעם בוים מיט אלע כוחות, ביז איך וועל צו אייך צוריק קומען. נאר געדענקט זשע! קוים לאָזט איהר אויף א רגע אָב דעם בוים, פאלט איין דיא גאנצע וועלט!...

דער רענדאר האט איהם געפאָלגט, ער האט זיך אויסגעטהון ביז צום העמד און הערשעל האט זיך אָנגעטהון אין זיינע קליידער און איז מיט זיין פערד און וועגעלע אוועק געפאָהרען צו יענער זייט וואלד, וואו ער האט דאס פעקעל בעהאלטען. ער האט דאס פעקעל ארויף געלייגט אויף דעם וועגעלע און איז זיך אוועק געפאָהרען זיין וועג, און דעם נאקעטען רענדאר האט ער געלאָזט שטעהן צו האלטענדיג דעם בוים אין וואלד.

87.

הערשעל הומט אמאל אריין צום גוטען יודען ר׳ ברוך׳ל און זאָגט איהם:
רבי! פּאַרענטפערט מיר א תוספות׳ל.

— נא פרעג, לאָם איך הערען

— מיר איז קשה, זאָגט הערשעל, דיא דאָזינע קשיא: ואם תאמר מה נאכל? וואס טהוט מען אז ס׳איז ניטאָ וואס צו עסען?

ר׳ ברוך׳ל האט פערשטאנען זיין כונה און האט איהם דאס מאל געגעבען עטליכע קאָפּיקעס ער זאָל האבען וואס צו עסען. נאָר אַלס דער הערשעל איז שפּעטער ווידער צו איהם געקומען מיט דער זעלבער קשיא, האט ער געזעהן, אז דאָ איז א מעשה אָהן א׳נ׳עק, האט ער איהם גלייך געפרעגט: זאָג מיר הערשעל, אך האב דאָך דיר שוין איין מאָל פאַרענטפערט דיא קשיא, וואס זשע ביסט דוא געקומען איצטער מיר ווידער פרעגען?

— פאַרשטעהט איהר מיך, רבי לעב, אז איך בין נאָר אהיים געקומען און האב גענומען צו קייען אייער תירוץ, איז מיר גאר נישט געבליעבען, דארום בין איך געקומען צו אייך נאך א נייעם תירוץ.

— גוט! זאָגט ר׳ ברוך׳ל, ויש ליישב בדוחק, איך קען דיר ענטפערן דארויף, אז ווען ס׳איז נישט דאָ וואס צו עסען, לעבט מען אין דחקות.

88.

אין באַרדיטשוב איז געווען אמאל איינגעפיהרט צווישען דיא קרעמער, אז פאַר 8 דעם זייגער אין דער פריה האבען זייא נישט געעפענט דיא קלייטען. נאָר איין אלמנה איז געווען וואס זיא פלעגט יא עפענען דיא קראָם פאר 8 דעם זייגער און דאס האט דיא אנדערע קרעמער שטארק פערדראָסען. אמאל בעקומען זייא דעם הערשלען און זאָגען איהם צו א גוטע מטבע ער זאָל אָבטהון א שפּיצעל דער אלמנה אז זיא זאָל שוין מעהר נישט עפענען דיא קראָם פאר דער צייט. אונזער הערשעל האט פיעל נישט געטראכט. ער האט זיך באלד אנטליהען א נייעם קאפּטאן מיט א טיזליק, א שיינעם כפּאַדיק מיט א גרויסען שטעקען אין דער האנד און איז אין א געוויסען פריה־מאָרגען אריינגעקומען צו דער אלמנה אין קראָם און האט זיך גע־מעלדעט, אז ער איז א רענדאר, א גביר, וואס מאכט חתונה זיין טאָכטער, נאר אזוי וויא זיין ווייב האט קיין צייט ניט, האט זיא איהם געשיקט אין שטאָט אריין, ער זאָל איינקויפען חתונה קליידער. דיא אלמנה האט זיך שטארק דערפרייט מיט

אזא קונה. זיא האט איהם נעשטעלט א שטוהל און פרעגט איהם וואס ער וויל קויפען. גלויבט מיר, ענטפערט הערשעל, מיין ווייב האט מיר אזוי פיעל אויסגע־רעכענט, אז איך געדענק שוין גאר נישט! נאר איך פערלאז מיך אויף אייך. איהר האט דאך מסתמא אמאל שוין חתונה געמאכט א טאכטער, ווייסט איהר אליין וואס מען דארף, קלויבט זשע מיר אויס אזוי וויא איהר פערשטעהט.

דיא אלמנה טראכט זיך, אז איצט וועט זיא בייא איהם שוין פערדיענען א שעהן קערבעל און קלויבט איהם אויס פון דיא געמיינע סארטען שטיקער סאמעט, צייג, זיידענס א. ד. ג.

הערשעל זיצט און שאקעלט צו מיט דעם קאפ: יא, יא, דאס טאקי האט מיר מיין ווייב געהייסען קויפען, און ער דינגט זיך נישט פיעל אויף דער פרייז. וויא ער האט געזעהן, אז דיא קרעמערקע האט שוין אנגעווארפען א היבשען פאק מיט סחורה פון זיינעטוועגען, הייבט ער פלוצלינג אן צו קרעבצען און לייגט ארויף איין פוס אויף דעם אנדערן.

— וואס קרעבצט איהר אזוי, מיין ליעבער יוד? פרעגט איהם דיא קרעמערקע.

— איך האב אזא חולאת, ענטפערט הערשעל, וואס איך קען דאס אייך נית ארויס זאגען. נאר אז ער האט אלע מאל מעהר געקרעבצט און זיך געקנייטשט און דיא קרעמערקע איז צו איהם צוגעשטאנען ער זאל איהר זאגען וואס איהם איז, האט ער ענדליך פאר איהר זיך מודה געווען אויף זיין פעהלער.

— שאט, זאגט זיא, איך האב א גוטע ענגלישע באנד, אט קויפט און טהוט זיא אן.

— יא, ענטפערט ער, איך ווייס אבער נית וויא אזוי מען טהוט אן א באנד

מיט זיין טאמעוואטקייט האט ער זיא געבראכט דערצו, זיא זאל דאס אויף זיך אנטהון, וועט ער שוין זעהן וויא אזוי מען דארף מיט א באנד זיך באגעהן. מחמת איין ברירה האט זיא גענומען דיא באנד אויף זיך אנטהון.

וויא הערשעל האט געזעהן אז זיא איז שוין גוט איינגעשפאנט אין דער באנד, חאפט ער דאס פעקעל סחורה און לאזט זיך לויפען אויף דער גאס ארויס, און דיא אלמנה מיט דער באנד נאך איהם.

אויף דער גאס זיינען שוין אלע קרעמערס געשטאנען גרייט, און וויא זייא האבען דערזעהן דיא קרעמערקע מיט דער באנד, האבען זייא זיך שטארק צולאכט

און הערשעל האט זיך אויך אנידער געשטעלט נעבען זייא און האט צוגעפאטשט מיט די הענד און צו איהר געזאגט:

— איהר וועט נאך עפענען די קראם פאר 8 דעם זייגער?

די קרעמערקע איז מיט דעם פעקעל סחורה און מיט דער באנד קוים אריין געלאפען צוריק אין סקלעפ אריין און האט זיך שוין דאס ווארט געגעבען זיא זאל מעהר נישט עפענען די קלייט פאר 8 דעם זייגער.

89.

הערשעל געהט אמאל ארויס אויף דעם מארק און מעסט אויס די ערד מיט זיין שטעקען און פלוצים לייגט ער זיך אנידער אויף דער הוילער ערד.

די מענשען פון דעם מארק פרעגען איהם וואס דאס זאל בעדייטען. ענטפערט ער:

— איך האב אויסגעמאסטען די ערד, ווייל איך וויל מיר א שטוב דא אויסבויען, האב איך אויסגעמאסטען וואו עס זאל זיין דער הויף, וואו די צימערן און וואו דער אויווען. דא אויף דעם פלאץ איז מיר געפעלען צו מאכען דעם אויווען, האב איך מיר דערווייל שוין ארויף געלייגט אויף דעם אויווען.

— דאס איז יא, זאגען די מענשען, פריש, געזונד און משוגע!

90.

צו הערשלען אין שטוב איז אמאל בייא נאכט אריין געקומען א גנב און הערשעל ליגט אויף דעם געלעגער און שלאפט נישט.

דער גנב קוקט זיך אויף אלע זייטען ארום, ער וויל געפינען וואס צו גנב'ענען, נאר צו זיין פערדראס איז אין שטוב גאר נישטא. נאר דער איינציגער דלות וואס פייפט אין אלע ווינקעלעך.

פאר גרויס צער נעהמט דער גנב ארויס זיין פושקע טאבאק און וויל חאטש פאר צרות א שמעק טאבאק טהון.

דא כאפט זיך הערשעל אראפ פון זיין געלעגער און געהט צו צום גנב און שטעקט אויך אריין די האנד אין זיין פושקע.

ווי דער גנב האט דערהערט, אז עמיצער שטעהט נעבען איהם, האט ער זיך שטארק דערשראקען און האט שוין געוואלט ארויס לויפען, נאר הערשעל האט איהם אנגעכאפט בייא דער האנד און געזאגט:

— שא, שא! שרעק דיך ניט, אדרבא לאָמירביידע זוכען, אפשר וועלען מיר דאָ פאָרט עפעס געפינען.

91.

הערשלען האט זיך אמאל פערגלוסט א מכנים אורח צו ווערען און ברענגט אמאל אהיים איין אורח אויף וועטשערע.

ווי זיין ווייב האט דערזעהן נאך איין עסער, הייבט זיא איהם אָן שטארק צו שעלטען:

— שטייטש, קבצן איינער! האסט אליין נישט וואס צו עסען, ברענגסט דוא נאך איין אורח מיט זיך!

דער אורח, אז ער האט דאס דערהערט, איז ער שטאַרק אונמוטהיג געוואָרען.

רופט זיך הערשעל צו איהם אָב:

— נישט קשה, ר' יוד, לאָז איך ניט הארען וואס דיא ארורה רעדט. נישט קשה, איהר טהוט איך אייערס!

— וואס־זשע זאָל איך טהון? פרעגט דער אורח, אלס ער זעהט ניט קיין סימן פון קיין עסען.

— איהר טהוט אייך אייערס, זאגט ווייטער הערשעל, נעהמט דעם זאק און לייגט אייך שלאָפען.

92.

הערשעל איז אמאל געגאנגען אין זעהר א צעריסענע קאפאָטע. פרעגט מען איהם:

— ר' הערשעל! וואס גיהט איהר אין אזא צעריסענע קאפאָטע? איהר האט דען נישט קיין אנדערע?

— איך האב דוקא נאך א קאפאָטע.

— פאר וואָס־זשע טהוט איהר זיא נישט אָן?

— ווייל יענע איז נאך ערגער צעריסען פון דער!

93.

הערשעל האט זיך אמאל פארוועט, אז בייא דעם געוויסען רענדאר, דעם קארגען גביר, וואס ניט קיינעם ניט קיין נדבות, מוז ער א נדבה נעהמען.

ער האט זיך לייטעש אָנגעטהון און איז אריינגעקומען צו דעם רענדאר נאך א נדבה.

— איהר האט דאך געווים געהערט, זאגט צו איהם דער רענדאר מיט פער־דראָס, אז איך גיב ניט קיין נדבות, וואס־זשע זייט איהר געקומען?

— ווייל איך וויים, ענטפערט הערשעל, אז דיא נדבה וואס איהר וועט מיר געבען, וועט דאס זיין פון אייער טובה וועגען.

— וויא אזוי איז דאס מעגליך? פרעגט דער רענדאר.

- גאנץ פשוט! עס איז אצינד אָבגעברענט געוואָרען דער גיהנם און איך געה דאס צונויף מאכען נדבות אויף א נייעם גיהנם צו מאכען.

— סטייטש, וואו זשע שטראָפט מען דערווייל דיא רשעים?

-- דערווייל האט מען בייא א בויער געדונגען א גרויסע שטאל פון חזרים און אהין פערטרייבט מען דיא רשעים. נאָ פרעג איך אייך, איז עפעס שעהן, אז אזא גביר וויא איהר זייט, וועט דארפען זיך געפינען אין א שטאל פון חזרים?

דער קארגער גביר האט דאס מאל געמוזט מילד ווערען און האט הערשלען געגעבען א שעהנע נדבה, ווארום ער האט פערשטאנען, אז דאס איז טאקי פון זיין איינענע טובה וועגען.

דערפאר האט איהם הערשעל פערזיכערט, אז מען וועט איהם אָבגעבען דעם שעהנסטען אויבען אָן אין דעם גיהנם וואס ס'וועט זיך אויסטרויען.

94.

ר' ברוך'ל איז אמאל ארומגעפאָהרען אויף דער וועלט נאך פדיונות און האט אויך הערשלען מיטגענומען.

וויא זייא זיינען פארבייא געפאָהרען געבען א דאָרף איז דער טהויער פאר־שטעלט געווען מיט שומרים וואס זייא האבען נישט געלאזט קיינעם דורכפאָהרען און דאָ איז גראדע געוועזן א גרויסע בלאָטע. וואס טהוט מען דאָ?

אונזער הערשעל טראכט ניט פיעל און זאָגט צום רבי', אָט וועט איהר זעהן וואס איך וועל אָבטהון דיא פויער'ן! נאָר אז איהר וועט זעהן וויא איך וועל דורכ־לויפען דורך דעם טויער, זאָלט איהר טאקי באלד מיר נאך פאָהרען.

הערשעל האט זיך באלד אויסגעטהון נאקעט און האט זיך אויסגעשמירט מיט בלאטע פון קאפ ביז פיס און איז אזוי צוגעגאנגען צום טויער.

וויא דיא שומרים האבען איהם דערזעהן, האבען זייא געמיינט, אז דאס איז א רוח און זיינען פאר שרעק זיך צולאָפען.

דעמאָלט איז הערשעל דורכגעלאָפען דורך דעם טויער און דער רבי איז אויך באלד ארייגגעפאָהרען, און אזוי זיינען זייא ביידע אָנגעקומען, מיט א טרוקענעם וועג אין דעם דאָרף.

95.

הערשעל איז אמאל אהיים געקומען שפעט בייא דער נאכט ווען זיין טהיר איז שוין פערשפארט געווען. ער קלאפט שטארק אָן, הערט ער פון אינוועניג וויא זיין ווייב שעלט איהם און זידעלט איהם, וואס ער איז אזוי שפעט אין שענק געלעגען און געשיכור'ט.

— דוא נאר! זאָגט איהר הערשעל פון דרויסען, עפען נאָר אויף, איך האב דיר געבראכט א גאנצען פאס מיט וויין!

דאס ווייב הערענדיג א פאס וויין, האט געמיינט, אז אימיצער האט איהם פאר א שענקער געמאכט, איז זיא מיט שמחה אראבגעלאָפען און האט געעפענט דיא טהיר.

— וואו־זשע איז דיין פאס וויין? פרעגט זיא פערוואונדערט, ווען ער איז אין שטוב אריין געקומען.

— דוא נאר! איך האב היינט אויסגעטרונקען נאך מעהר פון א פאס וויין, און דוא בעמערקסט דאס נאך נישט!...

96.

הערשעל איז אמאל אריינגעקומען אין א קרעטשמע איבער צו נעכטיגען, און אזוי וויא מען האט פון זיין גאנג ארויס געזעהן, אז ער איז א גרויסער קבצן, האט מען איהר דארום געגעבען א קליין קישעלע צום שלאָפען.

מען טהוט א קוק, אונזער הערשעל לייגט אנידער דאס קישעלע אויף דער ערד, און שטעלט זיך דארויף אנידער מיט ביידע פיס און אזוי שטעהט ער א צייט.

מען פרעגט איהם וואס זאָל דאס בעדייטען?

— פערשטעהט איהר מיך, ענטפערט הערשעל, דאס קישעלע איז א קליינס, זאר איך דאס לייגען צו קאפענס וועט מיך קוועטשען אין דער זייט, זאל איך דאס

ליינען אונטער דער זייט, האב איך נים אויף וואס דעם קאָפּ אנידער צו ליינען, אמעהר האב איך מיך דערויף אניעדער געשטעקט, וועט עס זיין אין גאנצען אונטער מיר.

97.

איין אלטער עם הארץ א רענדאר, פרעגט אמאל הערשלען וואס טהוט דער עולם אין שול יום־כפור ווען מען פאלט כורעים?

— איך וועל אייך זאגען, ענטפערט הערשעלע, איהר האט געזעהן וויא איטליכער נעהמט מיט זיך א יונגעל און ער טראָגט אין א גרויסע פאטשיילע עפּעס איינגעבונדען? דאס טראָגט יעדער יוד בלינצעס מיט זיך, און ווען מען פאלט כורעים, עסט ער זייא אויף.

דער רענדאר האט דאס גוט אריין גענומען אין קאָפּ און אויף יום־כפור האט ער זיך שוין אָנגעגרייט א היבש ביסעל בלינצעס.

וויא עס איז געקומען צו כורעים פאלען, איז דער רענדאר אויך געפאלען כורעים און האט זיך געשמאק גענומען צו דיא בלינצעס.

דער ריח איז זיך צוגאנגען אויף דער גאנצער שול, און וויא דער עולם האט דערפיהרט דעם ריח און האט געזעהן וויא דער רענדאר ליגט מעהר וויא אלע אויף דער ערד, זיינען זייא צוגעגאנגען צו איהם און צו זייער גרויסען וואונדער האבען זייא דערזעהן וויא דער אלט־טשקער קייט אויף ביידע באקען דיא בלינצעס.

— זיידע! וואס טהוט איהר? פרעגען זייא איהם.

— גזלנים! וויא האט איהר קיין גאָט אין הארצען ניט! ענטפערט זייא דער אלטער רענדאר, גוט איז אייך וואס איהר האט יונגע צייהן, איך האב דאך אָבער שוין גאר קיין צייהן נישט, ווארט־זשע אויס אביסעלע, לאָם איך חאַטש אראָב שלינגען וואס איך האב אין מויל.

מען קען זיך פאָרשטעלען דיא סצענע וואס עס איז געוועזען אין שול, ווען דער עולם האט דעם רענדאר אויפגעקלערט, אז צו כורעים פאלען עסט קיינער נישט, און אז יום־כפור טאָר מען נישט אפילו טרינקען אויך.

דער רענדאר נעביך האט זיך דיא האָר געריסען פאר גרויס בושה און צער וואס דער הערשעל האט איהם אָנגעמאכט.

98.

הערשעל קומט אמאל אריין אין א קרעטשמע טויט הונגריג און בעט דער רענדארקע זיא זאל איהם געבען עפעס עסען.

נאר דיא רענדארקע איז געווען א שלעכטע, האט זיא געזאגט, אז עס איז גאר נישטא וואס צו געבען.

הערשעל געהט אבער אריין אין קיך, זעהט ער א גאנצע שיסעל מיט וואַרעניקעס שטעהן. איהם איז געביך דיא סלונע איבערגעגאנגען, נאר דאך האט ער געמוזט שווייגען און האט זיך אנידער געזעטצט אין א ווינקעלע פערזאָרגט.

דערווייל איז אין קרעטשמע אריין געקומען א מענש פון דעם פריץ מיט א בייטש אין דער האנד און האט א געשרייא געטהון צו דער רענדארקי:

— דאי ראָשי, זיא זאל בעצאהלען פאר דער ארענדע.

דיא רענדארקי האט זיך גענומען צום געלד געבען, און דער מענש זעהט וויא הערשעל זיצט זעהר פערזאָרגט.

— וואס ביזטו אזוי פערזאָרגט, זשידזשי? פרעגט ער הערשלען.

דאַ האט הערשעל איהם דערצעהלט זיין ביטער הארץ מיט דער שיסעל וואַרעניקעס.

— נעהם דיא וואַרעניקעס און עס זייא אויף ביז איינעם, אויף מיין חשבון!

הערשעל האט איהם דיא מינוט געפאלגט און האט זיך געשמאק גענומען צו דיא וואַרעניקעס.

דיא רענדארקי האט אנפאנג געשוויעגען, נאר וויא זיא האט געזעהן, אז הערשעל ווערט גאר נישט מיעד צו עסען, הייבט זיא איהם אן צו ווינקען מיט דיא אויגען ער זאל נישט אויפעסען אין גאנצען.

נאר אונזער הערשעל הערט קיין ווארט ניט און עסט ווייטער.

דאַ געהט זיא צו איהם שוין צו און זאגט שטיל:

— יהודי! האט רחמנות! לאזט עפעס איבער פיר דיא ילדים'ס וועגען.

— אוועק פון מיר! שרייט הערשעל, וואס ווילט איהר מיך אונגליקליך מאכען? איהר זעהט ניט וויא דער ערל שטעהט מיט דער בייטש?

— געוואלד, האט רחמנות, יהודי, בעט איהם ווייטער דיא רענדארקי, דיא ילדים וועלען אויפשטעהען, און איך האב זייא גאר ניט וואס צו געבען צו עסען.

— נעוואלד! מאכט מיר נים אונגליקליה, גשרייט הערשעל נאך העכער, איהר ווילט אז דער ערל זאָל מיך דערהרג'ענען.

און אזוי האט הערשעל אין איינע שרעק און אנגסט, נעביך געמוזט אויפ־עסען דיא גאנצע שיסעל ווארעניקעס.

99.

הערשעל קומט אמאל אריין אין א קרעטשמע, ער זעהט וויא דער טיש איז גע־גרייט. עס שטעהט א גרויסע שיסעל מיט הייסע מילך און בייא דער זייט ליגט א פריש ברויט.

דער רענדאר געהט זיך וואשען צום עסען און איהם בעט ער ניט צום טיש.

הערשלען פארדריסט דאס זעהר, דאך שווייגט ער. ער נעהמט ארויס זיין קליין מעסערל און שטעלט זיך סאמע אויף דעם עק טיש זיין מאהארקע שניידען. דער טיש איז געווען אויף דרייא פיס, און וויא הערשעל האט אָנגעהויבען צו שניידען דיא מאהארקע, האט דער טיש זיך געטהון א שאָקעל און דיא שיסעל מילך האט זיך פערחליפעט.

דער רענדאר, וועלכער זאָגט דערוויל דעם שאו ידיכם, זעהט דאס גוט צו און שרייט צו הערשלען, ווייזענדיג אויף דער שיסעל:

— נאָ, הא! ...

— איך דאנק אייך זאגט הערשעל, איך וויל ניט עסען.

דער רענדאר מיינט דאך אָבער נאר נישט דאס, און וויא ער זעהט, אז דיא מילך פערחליפעט זיך ווידער, שרייט ער שוין העכער:

— נאָ, הא! און ווייזט איהם אויף דער שיסעל וויא זיא פערגיסט זיך.

— הא, זאָגט הערשעל, איהר ווילט דוקא איך זאָל מיט אייך געהן עסען, נאָ מהו איך אייך צוליעב.

און נאך איידער דער רענדאר האט אוספייעט איין המוציא צו מאבען, האט הערשעל זיך שוין געוואשען און איז שוין געזעסען בייא דעם טיש.

דער רענדאר האט שוין ניט געקמייעט איהם צו זאגען, אז נישט דאס האט ער געמיינט מיט זיין „נאָ, הא."

100.

הערשעל האט געוואָלט אַמאל א שידוך אויספיהרען, דער חתן איז אָבער געוועזען נאך גאר א גראָב איינגעל, האט כלה׳ס צד איהם נישט געוואָלט.

נאָר אלס הערשעל איז זייא ערוב געווען, אז ביז צו דער חתונה וועט דער חתן קענען א בלאט גמרא אָבלערנען, איז דער שידוך געשלאָסען געוואָרען.

עס איז שוין אָבער גאר נישט ווייט געווען צו דער חתונה און דער חתן האט פארט נישט געקענט, זיינען אָנגעפאלען כלה׳ס צד אויף אונזער הערשלען און שרייען:

— געוואַלד! וואס האט איהר אונז גענארט?

— וואס הייסט איך האב אייך גענארט? זאָגט הערשעל, איך בין אייך ערוב געווען, אז דער חתן וועט קענען א בלאט גמרא אָבלערנען און וויא דער שטייגער פון יעדען ערוב איז, אז ווען דער לוה האט נישט צו בעצאָהלען מוז דער ערוב פאר איהם דעם חוב בעצאָהלען, נאָ וועל איך אויך אזוי טהון: אז דער חתן וועט ביז צו דער חתונה נישט קענען אליין אָבלערנען קיין בלאט גמרא, וועל איך זיין ערוב, פאר איהם אָבלערנען דעם בלאט גמרא!...

101.

הערשעל האט זיך אמאל שטארק געקריגט מיט זיין ווייב און בעת דעם קריגען זיך זאָגט ער צו איהר:

— דוא ביזט מיר ערגער פון 10 הולטייעס קינדער! ווען איך זאָל האבען 10 מופקרים זיהן אָדער ברידער, וואָלט מיר אזוי שלעכט נים זיין, וויא איך האב דיך נאָר אליין.

— וואס מיינסטו דו ד׳ערמיט? פרעגט איהם דאס ווייב.

— אָט וועל איך דיר זאָגען, צוריק מיט יאָהרען ווען איך בין נאך יונג געווען, בין איך געגאנגען אין וועג און בין זעהר הונגריג געוואָרען. מיט אמאל בעגעגען איך איין אָרימאַן, פרעג איך איהם:

— איז ערגעץ נישטאָ נאָהענט א דערפעל וואס עס זיצען דאָרט יודען און איך זאָל בייא זייא קענען עפּעס אָבעסען.

ענטפערט ער מיר, אז דאָ נים ווייט זיצט א יוד, נאָר ער איז זעהר קאַרג, ער וויל קיינעם נימ[illegible]בען קיין עסען. ווען עס קומט אָבער צו איהם א שדכן, נים

ער איהם דאס בעסטע או דאס שענסטע צום עסען, ווייל ער האט א בתולה, זוכט ער פאר איהר א חתן.

בין איך זיך מישב און מעלדע מיך בייא דעם קארנען פאר א לייטישען יונגען מאן, איין אלמן.

וויא ער האט מיט מיר גערעדט, בין איך איהם באלד געפעלען און ליינט מיר פאר זיין איידעם צו ווערען.

זעהר שעהן! איך בין צו מזל א חתן געווארען פאר זיין טאכטער און דיא חתונה האט מען אבגעלייגט אויף נאר א קורער צייט.

וויא עס איז געקומען דער חופה טאג, רוף איך אב דעם מחותן אן א זייט און זאג איהם, אזוי וויא היינט דארף שוין זיין דיא חופה, לכן וועל איך אייך זאגען מיין יחוס, בכדי טאמער געפעלט אייך נים, זאלט איהר דערנאך צו מיר קיין פרעטענציעס נים האבען.

— איהר זאלט וויסען, אז איך האב א ברודער א מופקר.

— דאס מאכט נישט אויס, ענטפערט ער קאלטבלוטיג.

— מיין שוועגערין איז אויך א מופקרת!

— העט, דאס איז נאך נישט פון דיא גרויסע אונגליקען.

— צווייא פעטערס האב איך, זיינען זייא ביידע הולטייעס!

— מעהר קיין אונגליק זאלט איהר נישט האבען.

— אין מיין משפחה געפינען זיך בסך הכל 10 מופקרים און הולטייעס.

— נא, וואס־זשע איז? זאגט ער ווייטער מיט א שמייכעל. מען געהמט ארויס דיא קוה און מען פערברענט דיא שטאל.

— און א ווייב האב איך אויך.

וויא ער האט נאר דערהערט אז איך האב א ווייב, האט ער מיך באלד אנגעכאפט ביים קארק און האט מיך ארויס געווארפען.

— נא, איצט זאג אליין, ביזט דוא מיר דען נישט ערגער פון 10 הולטייעס אין מיין משפחה?

102.

ר' ברוך'לס ווייב, דיא רעביצען, האט אמאל אנגעזידעלט הערשלען, נאר ער האט פשרשווינע און האט זיך דאס ווארט געגעבען ער זאל איהר אמאל אבטהון א שפיצעל.

אין א צייט ארום האט דיא רביצען איהם געבעטען ער זאָל צו איהר שיקען זיין ווייב, זיא וויל זיך מיט איהר בעקענען.

— זעהר שעהן, ענטפערט הערשעל, נאָר איהר זאָלט וויסען, אז מיין ווייב איז טויב וויא דיא וואנד, מען מוז צו איהר נוט שרייען ביז זיא דערהערט עפּעס.

דיא רביצען האט איהם צוגעזאָגט צו שרייען.

הערשעל איז אהיים געגאַנגען און האט געזאגט זיין ווייב, אז דיא רביצען ווינשט מיט איהר זיך צו בעקענען. נאָר אזוי וויא דיא רביצען איז טויב וויא דיא וואנד, זאָל זיא צו איהר שטארק שרייען.

וויא הערשעל'ס ווייב איז אריינגעקומען צו דער רביצען, איז צווישען דיא צווייא ווייבער געוואָרען אזא שרעקליך געשרייא, אז דער רבי האט דיא קולות דער־הערט אזש פון זיין שטיבעל, וואו ער איז געזעסען מיט זיינע חסידים, און אלע זיינען אין איינע שרעק אריינגעפאלען צו דער רביצען אין שטוב, און וויא זייא האבען דערזעהן וויא דיא צווייא ווייבער זיינען שוין אָהן כוחות געבליעבען צו שרייען איינע צו דיא אנדערע, האבען זייא געפרעגט נאך וואס זייא שרייען אזוי.

וויא דיא רביצען האט זייא דערצעהלט אין הערשעל'ס נאמען, אז זיין ווייב איז טויב, איז הערשעל'ס ווייב אויפגעשפּרונגען פון איהר אָרט און האט אויס־געשריען:

— סטייטש! ער האט דאָך מיר געזאָגט, אז דיא רביצען איז טויב.

דאָ האט דיא רביצען שוין פערשטאנען, אז הערשעל האט געמיינט אין איהר זיך נוקם צו זיין.

צו ר' ברוך'לען אז מען פלעגט אנקומען מיט א ספר נאך א הסכמה, פלעגט ער ניט וועלען געבען. וואס־זשע פלעגט ער טהון, פלעגט ער אבשיקען צו הערשלען.

דער בידנער מחבר ווייסט נעביך פון גאר ניט, נעהט ער צו הערשלען און מיינט, אז דער ר' הערשעל איז זעהר א גרויסער גוטער יוד.

איינמאל האט געבראכט א מחבר א ספר צו ר' ברוך'לען און דער ספר איז נאך ניט געווען קיין געענדיגטער.

ר' ברוך'ל שיקט איהם מן הסתם אב צו הערשלען.

הערשעל אסטראפּאָליער נעהמט דעם ספר און לייגט איהם אריין אין שטיינ פון דיא היהנער.

דער מחבר קומט צו געהן און מיינט נעהמען איין הסכמה, זעהט ער וויא דער ר' הערשעלע נעהמט ארויס זיין ספר פון דער שטייג.

רופט זיך אן דער מחבר צו הערשלען ברוגז'ערהייט.

— וואס איז? איהר האט קיין אנדער אָרט ניט געהאט פון מיין ספר וועגען, וואס איהר האט איהם אריין געלייגט אין שטייג אריין.

הערשעל ענטפערט איהם אָבער:

— פערשטעהט איהר, סערדצע, אייער ספר איז נאך ניט קיין דערמאַכטער, האב איך איהם אריין געלייגט אין שטייג אריין, דיא היהנער זאָלען איהם דער־מאכען.

הערשעל אָסטראָפּאָליער, ווען ער פלעגט זיין אין ליובאָוו, פלעגט ער איינ־שטעהען בייא איינעם וואס ער האט געהייסען יאָסיל טורקיל, אויך א גרויסער ווערטיל־זאָגער, נאָר זייער א גרויסער קבצן. דער יאָסיל פלעגט זיין זעהר ברוגז אויף איהם וואס ער שטעהט איין בי א איהם סטאַנציע, און פלעגט איהם זאָגען:

— וואס האסטו בייא מיר דערזעהן אזוינס, וואס דוא האסט בייא מיר זיך אבגעקליבען האַ־טען סטאַנציע. דוא ווייסט דאך וואויל, אז איך בין אזאַ קבצן וויא דוא און איך פערמאָג ניט דיך האַלטען אויף שבת. דוא קענסט דיר ניט אויס־קלייבען איין אנדער יודען זאָל דיך נעהמען אויף שבת.

הערשעל זאָגט, איך האב אָבער בעסער ליעב האַלטען בייא דיר שבת. פערשטעהסטו סערדצע, מיר זיינעןביידע קבצנים, איז אזוי, דיינס מיינס, מיינס דיינס, און בייא דיא נגידים, מיט דעם קאָפּ זאָלען זייא אַנלייגען, בלאָזען פון זיך און מען דארף זיך היטען ביים עסען גלייך וויא מען עסט זייערס.

יוסף רופט זיך אן צו הערשלען, געדענק! איך וועל דיר אמאל אָבטהון א שפּיטצעל, אז דוא וועסט שוין פערזאָגען דעם צעהנטען, ער זאָל בייא מיר ניט איינשטעהן.

זאָגט הערשעל וואס קענסטו מיר אָבטהון?

זאָגט יוסף טורקיל, איך וועל דיר צו האקען דיין וועגעלע אויף פיין פיצלעך און וועל עס אויסהייצען אויף טשאָלענט.

הערשעל מיינט, אז דער יאָסיל זאָגט איהם דאס אויף ק טאָוועס.

מן הסתם פערפאָהרט הערשעל נאך איינמאל פרייטאג צו דעם יאָסלין אויף שבת, און שפּאנט אויס זיין פערד און געהט אריין אין שטוב, און רעדט אביסעל מיט יאָסלין, און נאָכדעם געהט ער אין באד אריין.

מיין יאָסיל איז זיך מישב און צו האקט הערשעל'ס וועגעלע מיט דיא רעדליך אין גאַנצען און הייצט אויס אין גאַנצען אויף טשאַלענט, און נעהט אויך אין באַד אריין.

אזוי וויא ער געהט בענגענענט ער שוין הערשלען געהן פון באַד.

יאָסיל דערזעהט הערשלען, הייבט ער אָן לאכען.

הערשעל אָבער לאַכט נאָך שטארקער

— יאָסיל זאָגט וואס לאכסטו הערשעל?

— הערשעל זאגט וואס לאַכסטו יאָסיל?

— יאָסיל זאגט איך וויים וואס איך לאַך. געה אהיים וועסטו זעהן וואס איך לאַך. אָבער וואס לאכסטו?

רופט זיך אָן הערשעל, איך לאַך טאקי אויף דערפון. איך פערשטעה, אז דוא האסט אוודאי געמוזט צו האקען מיין וועגעלע. פאַר וואס האסטו אזוי געטהון? וויל מיין וועגעלע איז זעהר טרוקען האָלץ. דוא ביזט אָבער פּאָרט א נאַר, פאַר וואס האסטו ניט צו האקט בעסער מיין פערד. ער איז דאָך נאָך א סך דארער און טריקענער פון מיין וועגעלע. איא יאָסיל מיר לאַכען ביידע פון איין געשעפט?

103.

הערשעל איז אמאל געוועזן אין א קליין שטעדטעל, איז ער געגאַנגען אין קלויז דאוונען, זעהט ער וויא איינער געהט אום איבער'ן קלויז און דאַווענט, אָבער קיין ווערטער הערט מען פון איהם ניט, נאָר ער מאכט בי מי, בי מי.

נאָך דעם דאַוונען, ווען דער מענש איז ארויס געגאַנגען פון דעם קלויז, געהט איהם הערשעל אויך נאָך און רופט צו איהם:

— ר' קרוב! ר' קרוב!

דער יוד געהט צו איהם צו און פרעגט איהם וואס ער וויל?

— בי מי, בי מי! ענטפערט איהם דערויף הערשעל אָב.

דער יוד בטלט איהם אויס אלע חלומות און געהט זיך אוועק.

אונזער הערשעל רופט איהם אָבער נאָך אמאל:

— ר' קרוב! ר' קרוב!

און וויא יענער געהט ווידער צו איהם צו, זאגט ער איהם נאָך אמאל:

— בי מי, בי מי!

— רעדט ווערטער, לאָם איך אייך פערשטעהען! שרייט צו איהם דער יוד.

— וואס־זשע, פרעגט הערשעל, איהר פערשטעהט מיך דען ניט?

— א ודאי פערשטעה איך ניט אייער בי מי, בי מי!

— אויב אזוי זאגט הערשעל, אז איהר פערשטעהט יא ניט מיין מורקען, פאר וואס־זשע ווילט איהר אז גאָט זאָל אייך יא פערשטעהן און איהר מורקעט אָב דאס גאנצע דאווענען מיט בי מי, אָהן ווערטער?

דער יוד וועלכער איז אָבער אויך קיין נאר ניט געווען, ענטפערט ער איהם באלד אויפ'ן אָרט:

— קומט צו מיר אהיים, וועל איך אייך עפּעס ווייזען.

וויא זייא זיינען נאָר אהיים געקומען, זיינען עטליכע קליינע קינדערליך אקעגען געלאָפען דעם יודען, זייער טאטען מיט א לשון:

— בי מי, בי מי!

— איהר פערשטעהט וואס זייא ווילען פון מיר? פרעגט הערשלען דער יוד.

— ניין, ענטפערט הערשעל, איך הייב אפילו נישט אָן צו פערשטעהן וואס זייא ווילען פון אייך!

— און איך פערשטעה זייא יא. זאגט דער יוד, און האט דאס איהם גלייך בעוויעזען אויפ'ן אָרט.

— נאָ מילא זאגט הערשעל, איהר זייט דאָך זייער פאטער, דארום פערשטעהט איהר שוין אויפ'ן ווינק פון אייערע קינדער וואס זייא מיינען, מיט זייער בי מי, אָבער וויא קום איך זייא צו פערשטעהן?

— זעהט איהר שוין, רופט זיך אָב דער יוד, בייא אייך איז א חידוש געווען וואס איך מאך אָב דאס דאווענען מיט בי מי, וואס איהר פערשטעהט דאס ניט, ווייל איהר זייט א פרעמדער, אָבער דער רבונו של עולם, מיין פאטער, פערשטעהט מיך שוין גוט און ווייסט שוין וויא אזוי איך דאווען.

104.

הערשעל האט זיך אמאל צוקריגט מיט דעם בעל תפלה פון דער קלויז, נאך וואס ער האט איהם אָנגערופען שיכור, און האט זיך דאס וואָרט געגעבען ער זאָל איהם דערפאר אבטהון א שפּיצעל.

עס איז געקומען הושענא רבה אויף דער נאכט, ווען די יודען זאגען די גאנצע נאכט תקון און פארטאג געהען אונזערע אבערגלויבישע ארויס צו קוקען אויף זייער שאטען אויף דער שיין פון דער לבנה, און ווער עס זעהט נישט זיין גאנצען שאטען, רעדט זיך איין, אז ער וועט דאס יאהר נישט אויסלעבען.

אונזער בעל־תפלה איז פארטאג אויך ארויס געגאנגען צו זעהען זיין שאטען. ער האט זיך געלאזט אריין געהן אין מקוה, וואס דארט איז געווען בייא דער וואנד א פענסטער אין גאס ארויס, און די שיין פון דער לבנה האט זיך דארט ארויס געזעהן.

דא האט הערשעל אנידער געשטעלט א ציג נעבען דעם פענסטער פון דער מקוה.

ווי דער בעל־תפלה האט א קוק געטהון אויף דעם וואסער פון דער מקוה, איז אראב געפאלען דער שאטען פון דער ציג גלייך אויף דעם וואסער אזוי, אז דער בעל־תפלה האט געזעהן פאר זיך א שאטען פון א רעכטע ציג.

ער האט זיך שטארק דערשראקען, דען ער האט געגלויבט, אז דאס יאהר דארף ער מגלגול ווערען אין א ציג און איז אין איינע שרעק אהיים געלאפען.

אין דער היים האט זיין ווייב געקנעטען חלה און האט אין דער קווארט וואס מען שעפט וואסער צושלאגען עטליכע אייער אויף צו בעשמירען די חלות.

דער בעל־תפלה, וועלכער איז געווען שטארק צוטראגען פון דער מעשה מיט דער ציג, האט אין איילעניש געכאפט די קווארט און האט מיט די צושלאגענע אייער זיך אבגעשמירט דאס פנים, ווייל ער האט געמיינט, אז דאס איז וואסער.

ווי דא ווייב האט איהם דערזעהן, שרייט זי אויס:

— ווה איז מיר! וואס איז דיין פנים אזוי פארגעלט?

דעם בעל־תפלה האט זיך אויסגעדאכט, אז פון איהם ווערט שוין א ציג, איז ער באלד אריין געלאפען אין זיין חדר און האט זיך פערשלאסען.

דאס ווייב האט געמיינט, אז ער איז פונ׳ם זינען אראב און האט געמאכט א געוואלד, אז אלע שכנים זיינען זיך צונויף געלאפען און האבען געריסען די טהיר, נאר ער האט אלץ ניט געוואלט עפענען.

— געוואלד! וואס ווילט איהר פון מיר? האט ער צו זייא ארויס געשריען פון זיין חדר. ניט גענוג וואס איך בין אזוי אונגליקליך, לויפט איהר נאך זיך צונויף אויף מיין בעז וואונדער!...

דערוויייל איז רעכט טאָג געוואָרען. מען האָט אין קלויז שוין געדאַרפט הושענות זאָגען און דער בעל־תפלה איז נאָך נישטאָ.

מען האָט צו איהם געשיקט דעם שמש.

ער וויל ניט געהן.

מען האָט נאָך אמאל צו איהם געשיקט דעם שמש, וועלכער האָט שוין טאַקי נישט געוואָלט פון איהם אָבטרעטען און האָט איהם מיט געוואַלד געבראַכט אין שול אריין.

דער בעל־תפלה איז אריין געקומען אין קלויז מיט א פערוויקעלט פנים און איז צוגעגאַנגען צום עמוד.

איידער ער האָט זיך געשטעלט דאַווענען, האָט ער זיך אָבגערופען צום עולם:

— רבותי! איך האָב ניט געוואָלט געהען אין שול, איבער דעם אונגליק וואָס מיך האָט געטראָפען, נאָר אזוי וויא איהר האָט מיך מיט געוואַלד אהער געבראַכט, בעט איך אייך זעהר, אז אויב וויא איך וועל מעקען, זאָלט איהר חאָטש ניט לאַכען פון מיר.

דערנאָך האָט ער זיך געשטעלט זאָגען הושענות.

הערשעל האָט זיך הינטער איהם אויך געשטעלט.

וויא דער חזן האָט נאָר א געשרייא געטהון:

— הושענאָ!

הערשעל האָט איהם אין דער שטיל אונטערגעזאָגט:

— מע־ע־ע־ע! . . .

דעם חזן האָט זיך אויסגעוויזען אז ער אליין מעקעט דאָס אזוי, איז ער אוועק געלאָפען פון דעם עמוד.

דער עולם האָט זיך נישט געקענט אָבוואונדערן דערויף, ביז הערשעל האָט געמוזט צוגעהן צו דעם בעל־תפלה און האָט פאַר איהם זיך מודה געווען, אז דאָס האָט ער דיא גאַנצע שפּיעל געמאַכט, ווייל ער האָט אין איהם זיך געוואָלט נוקם זיין פאַר דעם וואָרט שכור, וואָס ער האָט איהם אמאל געזאָגט.

ערשט דאַמאָלס, האָט זיך דער בעל־תפלה רעכט בערוהיגט.

———

105.

הערשעל איז אמאל געקומען אויף א יריד גראדע אין דעם טאג ווען ער האט יאהרצייט געהאט.

ער האט צו מנחה געוואלט א מנין צונויף געמהען, כדי ער זאל קענען קדיש זאגען.

אבער דאס איז ניט מעגליך געווען אויסצופיהרען, ווייל איטליכער איז געווען פארנומען.

האט ער זיך מישב געווען און איז אריין געגאנגען אין א שטוב און האט אנגעהויבען צו שרייען :

— געוואלד !

באלד זיינען זיך צונויף געלאפען א פולע שטוב מיט מענשען.

דערווייל האט הערשעל באלד א געשרייא געטהאן :

— יתגדל ויתקדש.

106.

הערשעל, ווען ער איז געווען א קליין אינגעל, איז איהם דער בעהעלפער געקומען אמאל רופען אין חדר אריין.

זאגט ער צו דעם באהעלפער :

— געה זאג דעם רבי'ן, אז ס'איז גלייך וויא איך בין שוין געווען אין חדר.

— וואס איז דאס פאר א תירוץ ? פרעגט איהם דער פאטער.

— ווארום איך האב אמאל געהערט, ענטפערט הערשעל, וויא דוא האסט געזאגט, ווען מען איז דיך געקומען רופען אויף א חתונה, אז ס'איז גלייך וויא דוא ביזט שוין געווען און אז אויף ניט צו געהען, זאל מען קיינמאל קיין חרטה נישט האבען, נא זאג איך אויך אזוי.

107.

דרייא מענשען האבען אמאל פעררופען הערשלען אין א ווייגשענק און בייא א גלעזעל וויין, האבען זייא איהם אויסדערצעהלט זייערע צרות, און האבען איהם געבעטען איין עצה.

איינער דערציילט איהם, אז ער לייזט געשמאק אין קראָם און איז א קליינער בעל הוצאה און דאָך ווערט פון טאָג צו טאָג ווייניגער סחורה אין זיין קראָם

הערשעל האט איהם איין עצה געגעבען, ער זאָל זיך לייגען אין דרויסען שלאָפען בייא דער קראָם.

דער צווייטער קלאָגט זיך, אז ער האט קיין אפעטיט ניט צום עסען.

הערשעל הייסט איהם געהן אין וואלד.

דער דריטער דערציילט איהם, אז ער האט א שלעכט ווייב, וואָס זיא שילט איהם נאָר תמיד.

הערשעל הייסט איהם אין מיהל אריין געהן.

אלע דרייא מענשען האבען זיינע ווערטער ניט פערשטאנען, דאָך האבען זייא זיך גענומען צו פריווען וואס ער האט זייא געזאגט, אפשר וועט דאס פאָרט העלפען.

דער סוחר האט בייא נאכט זיך געלייגט אין דרויסען נעבען דער קראָם שלאָפען, האט ער דערזעהען וויא זיינע משרתים האבען שטילערהייט דיא קראָם גע־עפענט או האבען פון דאָרט ארויס גענומען דיא טהייערסטע עסענוואַרג אין האבען מיט גוטע ברידער אָנגעהויבען אָבצולעבען א גוטע נאכט.

ער האט שוין דאן פערשטאנען, פאר וואס עס ווערט אלע מאל ווייניגער סחורה אין זיין קראָם

ער האט אויף מארגען באלד איבערגעגעבען דיא משרתים, און פון דעמאלט אָן האט ער טאקי אנגעהויבען מצליח צו זיין.

דער צווייטער איז אוועק געגאנגען אין וואלד.

פון דעם געהן איז ער געוואָרען שטארק מיעד, דערצו האט ער נאך געזעהען וויא א בויער מוטשעט זיך ארויף צו לייגען אויף זיין וואָגען דיא אָבגעהאקטע בוימער, האט ער איהם צוגעהאָלפען.

פון דער שווערער ארבייט איז ער אזוי מיעד און הונגעריג געוואָרען, אז ווען ער איז אהיים געקומען, האט ער זיך גענומען צום עסען וויא א וואלף.

ער האט שוין פערשטאנען, אז ווען מען מאטערט זיך גוט אָן, האט מען אַן אפעטיט צום עסען.

דער דריטער איז אוועק געגאנגען אין מיהל אריין, זעהט ער וויא א בויער פיהרט א וועגעלע מיט מעהל און דאס פערד בלייבט פלוצלינג שטעהן און וויל ניט אויף געהן אויף דעם בארג.

אַלס דער בויער האָט אָנגעהויבען שמייסען דאָס פערד מיט דער בייטש און האָט איהם אָבגעצעלט 40 שמיטץ, איז דאָס פערד ארויף געפאָהרען אויף דעם בארג.

דאָן איז דעם מענשען איינגעפאַלען א געדאַנק אין קאָפּ, ער זאָל זיך אויך קויפען א בייטש און זאָל פּריוּוען זיין ווייב אָבצעהלען 40 שמיטץ, אפשר וועט זיא פון די שמיטץ ווייבער ווערען.

ער האָט אזוי געטהון.

וויא זיין ווייב האָט איהם נאָר אָנגעהויבען צו שילטען, האָט ער זיא אָנגע־הויבען צו שמייסען מיט דער בייטש.

אָנפאַנגס האָט דאָס ווייב איהם טאַקי געשאָלטען, האָטש ער האָט גע־שמיסען, נאָר וויא זיא האָט דערפיהלט גוט די שמיטץ, איז זיא שוין ווייבער געוואָרען, נאָר ער האָט אַלץ געשמיסען.

דאָס ווייב האָט איהם שוין צוגעזאָגט קיינמאָל ניט צו שילטען, אבי ער זאָל שוין אויפהערען.

— ניין, זאָגט ער, 40 שמיטץ מוז איך דיר אָבצעהלען, ווייל דאָס איז א רפואה, און האָט טאַקי אזוי געטהון.

פון דעם טאָג אָן, ווען זיא האָט נאָר געוואָלט א מויל אויף איהם עפענען, איז פאַר איהם גענוג געווען, ער זאָל איהר נאָר דאָס וואָרט „פערציג" ארויס זאָגען, איז זיא באַלד פערשטומט געוואָרען.

108.

ווען הערשעל איז נאָך א קינד געווען, איז ער אמאָל געזעסען אים ווינטער מיט דעם פאָטער ביים מיטאָג עסען.

מען האָט דערלאַנגט געזאָטען־פליישׁ מיט די פיסלעך פון דער גאַנז.

דערווייל האָט זיך דער פאָטער פערקוקט, האָט הערשעל א כאַפּ געטהון א פיסעל און האָט עס אויפגעגעסען.

דער פאָטער האָט זיך אומגעקוקט, זעהט ער, אַז ס'איז דאָ נאָר איין פיסעל, זאָגט ער צו איהם:

— הערשעל! וואָס האָסטו אויפגעגעסען א פיסעל?

— ניין, טאַטע, ענטפערט הערשעל, איך האָב דאָס פיסעל ניט אויפגעגעסען, מסתמא האָט די גאַנז געהאַט נאָר איין פוס.

— סטייטש! זאגט דער פאטער, וואו האסט דוא געזעהען א גאנז מיט איין פוס?

— קום צום טייך, וועל איך דיר ווייזען א סך גענז, וואס האבען נאָר איין פוס.

נאך דעם עסען, איז דער פאטער מיט איהם געגאנגען און הערשעל האט איהם געוויזען, וויא א גאנז איז געשטאנען אויף דעם אייז נאָר אויף איין פוס, און דער אנדערער פוס האט זיך ניט ארויס געזעהן.

— נאָ, זעהסטו טאטע! אָט איז א גאנז מיט איין פוס.

— ווארט, זאגט דער פאטער, אָט וועסטו זעהן, אז דוא האסט א טעות, און ער האט מיט דער האנד א טרייב געטהון די גאנז, האט זיא אראָב געלאָזט דעם אנדערן פוס אויך.

— הע, זאגט הערשעל, האסטו דאָך מיט דער האנד א טרייב געטהון דיא גאנז, איז געוואָרען צווייא פיסלעך.

— ווען דוא זאָלסט געווען בייא דעם טיש אויך א טרייב טהון מיט דער האנד, וואָלט אויך געוואָרען צווייא פיסלעך. (דאס האט ער געמיינט, אז ווען דער פאטער זאָל געווען איהם א קלאָפּ טהון איבער דיא הענד, וואָלט ער ניט גענומען דאס פיסעל.)

109.

הערשעל איז אמאל געקומען צו ר' ברוך'לען אום ערב־פסח און זאגט איהם, אז ער האט ניט אין וואס דיא הגדה צו זאגען, האט איהם דער רבי אוועק געגעבען זיין סדור.

צום אנדערן סדר איז הערשעל ווייטער צו איהם געקומען און דערצעהלט ווידער, אז ער האט ניט אין וואס דיא הגדה צו זאגען.

— סטייטש! פרעגט דער רבי, נעכטען ערשט האב איך דאך דיר מיין סדור געגעבען, פאר וואס זאָגסט דוא, אז דוא האסט ניט אין וואס דיא הגדה צו זאָגען.

— פערשטעהט איהר מיך, רבי לעב, דיא מעשה דערפון איז אזוי געווען:

— נעכטען, אז איך האב אָנגעהויבען צו זאָגען דיא הגדה און בין צוגעקומען צו דעם ארט וואו עס שטעהט:

— מעשה ברבי אליעזר בר׳ עזריה ור׳ עקיבא, ור׳ טרפון, און איך האב פאר זיך דערזעהען אזעלבע געסט, מיט וועלכע איך האב מיך א גאנץ יאהר ניט געזעהן, האב איך זייא זעהר שעהן אויפגענומען און מיר האבען געטרונקען וויין. נאר אזוי וויא איך האב געהאט נאר אביסעל וויין, האבען מיר עס באלד אויס־געטרונקען.

— דאן זאג איך צו זייא, קומט חברה אין וויינשענק, וועלען מיר דארט ווייטער טרינקען.

— מיר זיינען אלע אוועק געגאנגען אין וויינשענק אריין, און האבען זיך גע־שמאק גענומען צום טרינקען.

— איך, וואס בין שוין מיט דעם טרינקען געוואוינט, האט דאס מיר גאר ניט געשאדעט און האב געקענט אהיים טרעפען, נאר זייא זיינען געווען קליינע טרינקער, האבען זייא שוין ניט געקענט אהיים געהן, און זיינען געבליבען דא־ט אין וויינשענק ליעגען און זייא ליעגען דארט נאך איצט אויך.

דער רבי האט פון זיין דערצעהלען שוין פערשטאנען, אז ער האט זיין סדור פארזעצט אין שענק פאר משקה, האט ער געמוזט שיקען דאס אויסלייזען און האט עס איהם ווייטער געגעבען.

110.

הער־שעל, ווען ער פלעגט זיך אוועק לאזען אויף דער וועלט, פלעגט ער נאר צו פוס געהן.

מען פרעגט איהם אמאל, וויא אזוי געהט עס א מענש נאר צו פוס, וויא אזוי קוקט מען ניט נאך, מען זאל זיך אמאל קענען איבערכאפען מיט א פוהר?

— איך האב קיינמאל קיין דאגה ניט מיט קיין פוהר, ענטפערט הערשעל, דען קוים געה איך נאר ארויס פון דער שטאדט, קומט מיר באלד אנטקעגען א פוהר...

111.

אין א געוויסער שטאדט, האט געוואהנט א גביר, וועלכער איז געווען זעהר קארג און האט שלעכט בעהאנדעלט דיא אורחים אין זיין אכסניא, ער פלעגט זיי הייסען פאר אלעמען זעהר טהייער בעצאהלען.

אלס הערשעל האט פון איהם זיך דערוואוסט, האט ער געזאגט, אז ער מוז איהם אנלעהרנען פאר זיין שלעכט הארץ.

ער האט זיך אנטליהען שעהנע קליידער און איז פארפאהרען צו דעם בעל־אכסניא און האט זיך אבגענומען א בעזונדער חדר, און זיך געמעלדעט פאר א גרויסען גביר פון איין אנדער שטאדט.

עטליכע טעג איז ער אין זיין חדר אזוי אבגעזעסען.

אין א געוויסען טאג מאכט ער זיך שטארק פערזארגט.

דער בעל־אכסניא פרעגט איהם וואס איהם פעהלט ?

— פערשטעהט איהר מיך, ענטפערט הערשעל, היינט איז מיין געבורטסטאג, און איך בין געוואוינט בייא זיך אין דער היים צו מאכען אין דעם טאג א סעודה פאר ארעמע לייט, און זייא אויסטהיילען נדבות, נאר דא אין דער פרעמד וויא אזוי קען איך דאס אויספיהרען ?

וויא דער בעל־אכסניא האט דאס דערהערט, טראכט ער זיך, אז דא וועט ער שוין קענען אבלעקען א פעטביינדעל, און זאגט איהם צו, אז ער נעהמט אויף זיך דיא טרחה צו מאכען דאס ארעם מאהלצייט, און האט זיין ווארט טאקי גלייך מקיים געוועזן.

דיא סעודה איז געוועזן כיד המלך און הערשעל שרייט אלץ אונטער צום בעל אכסניא :

— זשאלעוועט ניט קיין געלד, איך בעצאהל פאר אלעס !

אויף דער נאכט, האט מען פעררופען דיא ארימע לייט פון דער גאנצער שטאדט.

מען האט זייא געגעבען גענוג צו עסען און צו טרינקען.

הערשעל האט נאך געהייסען דעם בעל־אכסניא, ער זאל זייא אויסטהיילען נדבות און אויף מארגען, וועט ער איהם אומקעהרען וויפיעל ער וועט איהם אנווייזען אין דעם חשבון.

וויא עס איז טאג געווארען און דער בעל־אכסניא איז אריינגעקומען אין הערשעל'ס חדר מיט א גרויסען חשבון, איז שוין הערשעל דארט מעהר נישט געוועזן.

הערשעל האט איבערגעלאזט א קוויטעלע, אין וועלכען עס איז געשטאנען, אז דאס האט ער געוואלט דעם קארגען גביר אנלעהרנען, ער זאל ווייטער שוין ניט אזוי הארט און שלעכט.

מען קען זיך שוין פארשטעלען ד א לאגע, אין וועלכער דער בעל־אכסניא האט זיך געפונען, ווען ער האט דאס קוויטעלע איבערגעלעזען.

112.

הערשעל קומט אמאל אריין אין א שענק. אונטער דער סטויקע איז גע־שטאנען א קליין מיידעל.

הערשעל הייסט איהר, זיא זאָל איהם אָנגיסען אביסעל בראנפען.

דאס מיידעל, וועלכע האט איהם געקענט פאר איין אָרימען, האט איהם דערלאנגט נאָר א קליין גלעזעל בראנפען.

— ניין, זאגט הערשעל, פון דעם גלעזעל טאָר איך ניט טרינקען, ווארום דאס איז נישט קיין געטובל'ט גלעזעל.

— אָבער פון א גרויס גלעזעל מעגט איהר טרינקען? פרעגט דאס מיידעל.

— יא, ענטפּערט הערשעל, דאס גרויסע גלעזעל איז א געטובל'טס.

דאס מיידעל, וועלכע איז קיין נאר ניט געווען, נעהמט באלד דאס קליינע גלעזעל בראנפען און גיסט עס איבער אין א גרויס גלעזעל, און גיט עס איהם ער זאָל טרינקען.

הערשעל האט געזעהן, אז דאס קליינע מיידעל האט איהם שוין אָבגענארט, זאָגט ער:

— עס איז שוין דאָ קלינערע פון מיר, ביז איך שוין איבעריג.

פון דאמאלס אָן האט שוין הערשע: אויפגעהערט ארום צו פאָהרען אויף דער וועלט מיט זיינע חכמות.

113.

אין אָסטראָפּאליע איז געווען א מאָדע, אז דער שוחט האט גענומען דיא קאָפּ פאר זיין שחיטה־געלד.

דערווייל מאכט זיך א מעשה, אז הערשעל האט געקוילעט א פעטען אָקס בייא איינעם א מוכסין, אין א דאָרף נאהענט לעבען אָסטראָפּאָליע.

דער מוכסין איז געווען זעהר א גראָבער יונג און א קארגער און האט איהם ניט געוואָלט געבען דעם קאָפּ.

הערשעל איז זיך מיישב, נעהמט ער צו דעם קאָפּ שטילערהייט און פאָהרט מיט איהם אַוועק אין שטאָט אריין.

דער מוכסין אָבער איז איהם שפּעטער אביסעל נאכגעפאָהרען און האט שוין הערשלען ניט געטראָפפען אין דער היים.

ער האט געזעהן, אז הערשעל׳ס ווייב׳ס קליידעל הייננט אויף א צוואָק, האט ער דאס אראָב גענומען און פאָהרט דערמיט א היים.

הערשעל איז דערפון געוואָהר געוואָרען, איז ער זיך מיישב און געהט צום רב און זאגט עדות, אז דער מוכסין איז א נואף.

בייא אמאָליגע יאָהרען איז דאָך דאס געווען א גאנצער געוואלד.

דער רב האט געשיקט דעם שמש צו דעם מוכסין און האט איהם געבראכט צום רב.

דער מוכסין איז שיער געשטאָרבען פאר שרעק.

ער טהוט אָבער א בליק, אז הערשעל זאגט עדות אויף איהם, נעדט ער צו איהם צו און הייבט אָן בעטען און וויינען פאר איהם:

— וואס האסטו אזוינס געזעהען אין מיר, וואס דוא זאגסט, אז איך בין א נואף.

רופט זיך אָן הערשעל צו איהם:

— זאג מיר הולטייא, דוא האסט דען ניט גענומען מיין ווייב׳ס קליידער איבער דיין קאָפּ?

114.

אין דער שטאָדט מעזשיביזש איז געזעסען דער גרויסער גוטער יוד, ר׳ ברוך הנקרא, וואס ער ווערט אָנגערופען ר׳ ברוך׳ל מעזשיבעזשער. ער איז געווען א פייערינער גוטער יוד, ער איז אָבער געווען זעהר א גרויסער מרה־שחורה׳ניק.

איינמאל האט ער זיך געקלאגט פאר זיינע געהויבענע מענשען און האט צו זייא אזוי געזאגט:

— איך וויים, אז מיין מרה־שחורה שאט מיר אין דער גאנצער וועלט, און איך וויים דערצו קיין שום עצה ניט.

רופט זיך אָן איינער צו ר׳ ברוך׳לען:

— איך וואָלט אייך געגעבען איין עצה, מען זאָל אייך אָבזוכען א ווערטעל־זאָגער, וועלכער וועט זעהן, אז איהר זייט מרה־שחורה׳דיג, זאָל ער מיט זיין ווערטעל אייך צו שלאָגען דיא מרה־שחורה.

רופט זיך אָן ר' ברוך'ל צו איהם:

— „סריינאַ דאגרתאָ להוי פּרונקאַ", דאס איז דער טייטש, ווער עס קען לייענען דאס בריוועל, דער זאָל זיין אליין דער שליח.

— אדרבא, זוך אָב עפּעס אזא שעהנעם ווערטעל־זאגער!

רופט זיך אָב דער מענש:

— איך האב געהערט, אז אין אָסטראפּאליע איז דאָ א שוחט, קריעגט מען ניט אויף דער גאנצער וועלט אזא חכם און אזא ווערטעל־זאגער.

וויא ר' ברוך'ל האט דאס דערהערט, האט ער באלד אוועק געשיקט צווייא פיינע מענשען, זייא זאָלען איהם ברענגען באלד קיין מעזשיביזש.

דיא צווייא מענשען זיינען באלד אוועק געפאָהרען קיין אָסטראפּאליע, און האבען איהם געזאגט, אז ר' ברוך'ל האט געשיקט, אז ער זאָל קומען צו איהם.

הערשעל האט באלד אוועק געוואָרפען זיין שחיטות און האט זיך איינגעפּאקט און פאָהרט שוין מיט דיא צווייא מענשען.

דיא צווייא יודען קוקען איהם אָן, וואס קען דאס זיין פאר א מענש, אז אזא גרויסער ר' ברוך'ל, וואס דיא גאנצע וועלט האט געציטערט פיר איהם, זאָל ער שיקען נאך אזא קבצן, א דלפון, וויא דער הערשעל איז?

דיא צווייא חברה קוקען זיך צו צו דעם הערשלען, וואס פאר א מענש קען דאס זיין.

אזוי וויא מען פאָהרט נאָר ארויס פון אָסטראפּאליע, אין עטליכע וויאָרט ארום איז דאָ א קרעטשמע.

הערשעל האט געוואוסט זיין שלים־מזל, אז איהם וועט מען ניט אריין לאָזען אין קיין סטאנציע, האט ער ארונטער געבויגען זיין קאפּאָטע, זיא זאָל אויסקומען קורצער, און ארונטער געשארט זיינע פאות אונטער דעם אויער.

דאן נעהמט ער דיא לאנגע בייטש ביים בעל־העגלה, און נעהט פריהער אריין אין קרעטשמע און טרעפט דיא בעל־הבית'טע שטעהען לעבען א בוטעל בראנפען און שיינקט דיא גוים.

הערשעל רופט זיך אָן צו איהר:

— איך פיהר איין אדונית מיט פאנאליך, זייט אזוי גוט, קלויבט מיר אָב א שעהנעם חדר פון זייערטוועגען.

דיא בעל־הבית'טע האט זעהר קיין צייט ניט געהאט, רופט זיא זיך אָן צו

הערש...

— נעהט זייט מוחל אליין און קלויבט אייך אָב א צימער פון אייער אדונית׳ס ווענגען.

הערשעל איז געגאנגען און האט זיך אָבגעקליבען א פיינעם חדר און פערפאָהרט מיט זיין ווייב, מיט די פערשמוצטע קינדערלעך, מיט די פערדריפעטע קישעלעך און פעלישקעס, אין א שעהנעם חדר, און היינגט אויף די פעלישקעס אויף די געפאָליטארטע שאפעס, זייא זאָלען זיך טריקענען, און די קישעלעך אויף די געדעקטע קאנאפעס, און האט געמאכט א פיינעם פאראדיס.

שפעטער אביסעל, זאגט די בעל־הבית׳טע צו איהר משרת:

— געה נאָר, גיב א קוק, טאָמער וויל די אדונית דעם סאמאָוואר?

דער משרת געהט און טהוט א בליק, וואס פאר א מין חתונה הערשעל האט דאָ אנגעמאכט.

ער לויפט מיט אזא אומפּיד צו דער בעל־הבית׳טע און זאגט צו איהר:

— געהט נאָר, בעל־הבית׳טע, וועט איהר זעהן וואס פאר א מין אדונית דער יוד האט אייך געבראכט.

די בעל־הבית׳טע פליהט גיך און ווארפט אראָב די עקליך פון איהר קאָפּ פאטשיילע, וועלכע זיינען געווען פערוואָרפען פון ביידע זייט אויערן. יעטצט האט זיא אראָב געוואָרפען פון דער זייט אויערן צום פנים, און עפענענדיג די טהיר און זעהענדיג דעם הקדש, וואס דער יוד האט איהר אָנגעמאכט, טהוט זיא א געשרייא:

— וואו איז אייער אדונית מיט די פאנאַליך?

ענטפערט הערשעל:

— מיין ווייב איז בייא מיר איין אדוניה און מיינע קינדער זיינען בייא מיר פאנאליך!!!

די בעל־הבית׳טע זאגט:

— הערט־זשע אקאָרשט צו אוי קלויבט זיך באלד ארויס!

הערשעל ענטפערט:

— וואס געהט מיר דאָ אָב?

די בעל־הבית׳טע שרייט!

— סטייטש, מיין מאן וועט קומען וועט ער דאָך מיך בעגראָבען!

הערשעל ענטפערט:

— ער וועט טאקי זעהר גערעכט זיין. וויא טהוט מען אזא נארישקייט?

דיא בעל־הבית׳טע זאגט:

— וואס־זשע האב איך געזאָלט טהון?

הערשעל ענטפערט:

— ווען איהר טאקי דאס מענען טענה׳ען: „וואס האב איך געקענט טהון?"

די צווייא יודען האבען געזעהען, אז דער מענש איז א סחורה (מיט א מם), געהן זייא צו צו דער בעל־הבית׳טע און זאגען צו איהר:

— זייט געדולד, מיר וועלען אייך בעצאָהלען גלייך וויא פאר איין אדינית מיט פאנאליך.

הערשעל אסטראפאליער האט איבערגענעכטיגט אין דער קרעטשמע, און שטעהט אויף פריה בעגינען.

דיא צווייא יודען קוקען איהם שוין נאך סליעדאָם.

ער געהט ארויס אין הויז גאנץ פריה צו קאָשמיט, צו באָרשטיט, דיא היטעל פול מיט פעדערן.

אין קאָרידאָר שטעהט א גרויסער פריץ און רויכערט א לאַנגען קוקע־צוביך מיט טהייערן טאַטין.

הערשעל געהט פארבייא נעבען דעם פריץ, און האט ניט אָבאכט געגעבען אויף דעם פריץ.

דעם פריץ האט דאס פערדראסען, וואס דער זשידיק נעהמט ניט אראָב פאר איהם דיא היטעל. טהוט ער איהם א פרעג:

— סקאָנד זשידיק?

הערשעל ענטפערט:

— אָסטראפאָלסקי!

דער פריץ פרעגט ווייטער:

— א טשאפקא?

הערשעל ענטפערט:

— טאקזשע אָסטראפאָלסקי!

דאן האט זיך דער פריץ צו לאַכט, און דיא יודען נאך בעסער.

אזוי זיינען זייא געקומען בשלום קיין מעזשיביזש צום גרויסען ר׳ ברוך׳ל, דעם בעל־שם׳ס אייניקעל.

הערשעל איז אָנגעקומען צו ר׳ ברוך׳לען סאמע בייא נאכט און איז אריין גע־נאנגען צו ר׳ ברוך׳לען.

ר׳ ברוך׳ל איז געוועזן זעהר מרה־שחורה׳דיג, און געהט ארום אין שטוב פון איין וואנד צו דער אנדערער, און פוןביידע זייטען שטעהען מענשען און קוקען ווי דער רבי געהט ארום אזוי אומעדיג אראב געלאָזט דיא קאָפּ.

הערשעל איז נאָר אריין געגאנגען, לויפט ער צו צום טיש, כאפט א ליכט און ביינט זיך צו צו דער ערד און קריכט נאך ר׳ בוך׳לען סליעדאָם.

רופט זיך אָן ר׳ ברוך׳ל צום אונבעקאנטען מענשען מיט דער ליכט:

— וואס זוכט איהר ר׳ קרוב?

— איך זוך דעם רבי׳נס נאָז, רופט זיך אָן הערשעל, איך זעה דער רבי האט אראָב געלאָזט דיא נאָז, וויל איך זיא אייך אויפהייבען.

ר׳ ברוך׳ל האט אָנגעהויבען לאכען און איז געוואָהר געוואָרען, אז דאס איז הערשעל אָסטראפּאָליער.

ערשט דאן איז געוואָרען א שמחה אין אלע עולמות.

דיא גבאים מיט דיא שמשים האבען דערזעהן, אז עס איז אָנגעקומען א נייער מענש, וועלכען מען האט אויפגענומען זעהר פרעהליך, און דער רבי זעלבסט לאכט פון זיינע ווערטליך און איז שטארק צופריעדען מיט איהם, האבען זייא געקלערט, אז דער מענש מוז אוודאי ווערען א גבאי אָדער א שמש, איז זייא געוואָרען ביטער אין פּיסק און האבען אָנגעהויבען איהם פיינד האבען.

מיט וואס קענען זיך אזוינע מענשען נוקם זיין אין איהם?

זייא האבען זיך געסטארעט, אז מען זאָל איהם ניט געבען קיין עסען (דאס איז א וואוילע עצה חלעבען).

הערשעל איז געקומען צו ר׳ ברוך׳לען דאָנערשטאג בייא נאכט, אזוי וויא מיר האבען שוין אויבען דערצעהלט.

דעם ערשטען פרייטאג צו נאכט, זיצט הערשעל בייא ר׳ ברוך׳לען ביים טיש.

מען הייבט אָן דערלאנגען עסען איין געריכט נאך דעם אנדערן.

הערשלען גיט מען ניט.

הערשעל ווינקט און רופט נעביך דעם שמש, דעם באפּעטשיק, ער זאָל איהם אויך עפּעס אָפּשטעקען.

מען גיבט אָבער גאר ניט.

בקיצור, מיין הערשעל איז אוועק געגאנגען הונגעריג פון טיש.

אויף מאָרגען דאס הייסט, שבת ביים עסען, מען הייבט אָן דערלאנגען רעטיך מיט שמאלץ.

הערשעל ווינקט מען זאל איהם אויך געבען.

מען גיט אבער ניט.

נאכדעם דערלאנגט מען אייער מיט ציבעלעס, מיט שמאלץ.

הערשעל וויל געביך.

מען גיט ניט.

דערנאך הייבט מען אן דערלאנגען פעטשע, דאס הייסט פוס אין זויערן.

דער שמש טראגט דיא פעטשע און האלט ביידע הענד מיט'ן טעלער ארויף און דיא עקען פון דער קאפאטע זיינען פערשטעקט פון ביידע זייטען אין גארטעל.

הערשעל ווינקט, ער זאל איהם אויך דערלאנגען א טעלער'ל.

דער שמש מאכט זיך אבער ניט וויסענדיג.

הערשעל איז זיך מיישב און שטעהט אויף פון זיין ארט, וואו ער זיצט דארט ביים עק טיש און שפיעלט איהם אב דאס קנעפעל פון דיא תחתונים און זייא זיינען אראבגעפאלען אין דער מינוט.

דער משמש איז געבליעבען שטעהן, און האט זיך ניט געקענט קיין עצה געבען.

דער עולם האט אנגעהויבען זייער לאכען.

דער שמש האט א שטעל געטהון דיא ביידע טעלער אויף דעם טיש.

אונזער ר', הערשעל האט זיך גענומען א טעלער'ל מיט פעטשע און עסט דערווייל.

דער עולם לאכט דערווייל און ר' ברוך'ל אויך.

דער שמש אבער, האט אנגעהויבען וויינען און דערצעהלט דאס גלייך ר' ברוך'לען.

ר' ברוך'ל פרעגט איהם באלד:

— הערשעל, וואס האסטו דאס געטהון?

רופט זיך אן הערשעל און זאגט:

פערשטעהט איהר, רבי סערדצי, אז ער געהט אלץ מיט דיא פיס ארויף, (דאס הייסט צו דיא גרויסע לייט, וועלכע זיטצען אויבען אן), וואס־זשע טויג איהם א קנעפיל צו דיא תחתונים.

ר' ברוך'ל האט פערשטאנען וואס מען מיינט, האט ער אנגעזאגט, אז מען זאל הערשלען יא געבען עסען.

שפיעל דעם חתן ווייגענדיג און ער האט זיך זיינס אין זינען.

אזוי איז מיט אונזער שמש אויך.

מילא, אז מען האט שוין איהם געזאגט, אז ער זאָל געבען הערשלען עסע' ער האט איהם אָבער פאַרט פיינד. ער ניט איהם שוין טאקי עסען, נאָר אזעלכבע וואס מען מעג שוין פאר דיא הינט ארויס ווארפען.

115.

איינמאל ביים שלושודעס (שלש־סעודות) דערלאַנגט דער שמש צום טיש הערינג, און האט אָבגעקליבען פון הערשעל'ס וועגען א הערינגעל וואס עס איז ניט ווערט געווען אפילו קיין האַלבען גראָשען.

וואס טהוט מיין ר' הערש? ער פרעגט בייא דיא רבנים, וואס זיינען ביים רבי'נס טיש, וואס פאר א ברכה מען מאכט אויף דעם הערינגעל.

דיא רבנים לאַכען געוויס און ווייסען איהם ניט וואס צו ענטפערן.

פרעגט ער דעם גרויסען ר' ברוך'לען אליין:

— רבי, וואס פאר א ברכה מאכט מען אויף דעם הערינגעל.

דער רבי לאַכט און שמייכעלט און זאגט צו הערשלע'ן:

— זאג דוא, וואס פאר א ברכה מאכט מען אויף דעם הערינגעל.

הערשעל פערדרעהט דעם פנים, און קערעווייט זיך אָב פון זייא און זאָגט:

— אי זייט איהר אַלע עמי־הארצים! עס איז דאָך א בפירושי משנה על שמועות רעות אומר ברוך דיין אמת. דאס איז דער טייטש, אויף שלעכטען הערינג מאכט מען דיא ברכה „ברוך דיין אמת!“

מען ניט שוין הערשלען עסען. דער שלעכטער מענש אָבער געפינט שטענדיג מיט עפעס אָנצוטהון יענעם יסורים.

מען דערלאנגט שוין דאכט זיך גאר גוט עסען, דערלאנגט מען ניט הערשל'ען קיין לעפעל.

הערשעל זיטצט און שווייגט.

ר' ברוך'ל האט דאס דערזעהן, פרעגט ער הערשלען:

— וואס עסט דוא נישט?

— איך האב קיין לעפעל ניט!

— טהוט מען א הוסט, וועט יענער זיך אָנשטויסען, אז דוא ווילסט א לעפעל.

— וועל איך ווייטער וויסען, ענטפערט הערשעל.

אמאל מאכט זיך, אז דער רבי איז געווען אין בית־הכסא, און האט גענעבען א הוסט, פליהט אריין הערשעל און דערלאנגט דעם רבי׳ן א קעפעל.

116.

ר׳ ברוך האט אויסגענומען א תנאי מיט הערשלען, אז ער זאל איהם פרעגען אלע טאג וואס מען זאל טאָבען.

איינמאל פרעגט הערשעל ר׳ ברוך׳לען:

— רבי, וואס זאל מען היינט טאָבען?

דער רבי איז אָבער דאמאלס געווען מרה־שחורה׳דיג, רופט ער זיך אָן מיט זיין הייליג מויל:

— פון מיינעטוועגען זאל מען קאָבען שפּעגער!

הערשעל זאָגט, וואס־זשע זאל מען קאָבען פון דעם עולם׳ס וועגען.

117.

ר׳ ברוך׳ל איז אמאל געגאנגען אין וואסער.

דער עולם האט זיך אָבער געשראָקען, דער רבי זאל זיך חלילה ניט צו קיהלען, שיקט מען הערשלען, ער זאל דעם רבי׳ן אומקעהרען עפּעס מיט א ווערטעל.

הערשעל לויפט ארויס און שרייט:

— רבי! רבי! קעהרט זיך אום, פאָלגט מיך, געהט ניט אין וואסער: ווארום מיין ווייב איז געגאנגען אין וואסער אריין, איז זיא אזוי גראָב געוואָרען, וויא א פאס!

118.

ר׳ ברוך׳לס איין אייניקעל האט חתונה געהאט, האט ער זיך ביים גראם יאָנגען זייער צו ווינט.

דער עולם האט געבעטען הערשלען, ער זאל איהם אביסעל פרעהליך מאכען.

הערשעל געהט צו איהם צו און זאגט:

— שא חתן׳יא, דוא וועסט דאך חתונה האבען, וועסטו זיך האבען א ווייב

מיט קינדערלעך, וועסטו חתונה מאכען דיינע קינדערלעך, וועסטו זיך בלייבען דיאד דא באבא און דעם נדן געלד וועסטו זיך אויף האבען, וואס־זשע וועט דיר אָב־געהן?

119.

הערשעל אָסטראפּאָליער איז געקומען איינמאל דאָנערשטאג צו ר' ברוך'לען, (ער האט געוויס בעדארפט האבען מעהל אויף שבת און האט ניט געהאט,) קומט ער צום רבי'ן און דערצעהלט איהם אזא מעשה:

— הערט איהר רבי! פאר צוויא וואָכען (ניט היינט נעדאכט) האב איך ניט געהאט אויף שבת, גען איך נעביך ארום אזוי פערטראכט און קלער, וואו נעהמט מען ערגעץ אויף שבת.

באגעגענט מיך דער יצר־הרע און זאגט צו מיר:

— הערשעל, וואס געהסטו ארום אזוי פערטראכט?

זאג איך צו איהם, איך געה ארום און קלער וואו נעהמט מען ערג'יץ עפּעס אויף שבת.

רופט זיך אָן דער יצר־הרע און זאגט צו מיר:

— אי דוא נאר, געה אריין צום רבי'ן ר' ברוך'ל, און נעהם בייא איהם א זילבערנע לעפעל, וועסטו זיך האבען איין אויפגע'שפּ'עלטען שבת.

בקיצור, איך האב איהם געפאָלגט און האב טאקי באמת געהאט איין אויפ־געשפּיעלטען שבת.

פאראכטאָגען האב איך ווייטער ניט געהאט אויף שבת, האב איך מיר געוואָלט געהן אויף דעם אלטען גאנג, איך וויים דאָך שוין וואו מען נעהמט אויף שבת.

בעגעגנט מיך דער יצר־טוב און פרעגט מיך וואוהין געהסטו, הערשעל:

— איך דערצעהל איהם, אז איך געה צום רבי'ן נעהמען א לעפעל, איך זאָל האבען אויף שבת.

רופט זיך אָן דער יצר־טוב צו מיר:

— מען טאָר דאָך ניט גנב'ענען! דוא ווייסט דאָך יא וואס מען טאָר ניט, און וואס מען מעג.

רופ איך זיך אָן צום יצר־טוב, וואס דען זאָל איך טהון?

זאָגט דער יצר־טוב צו מיר:

— פאָלג מיך נגבי ניט, און גאָט וועט דיך אויספיהרען, דוא וועסט האבען אויף שבת.

בקיצור, איך האב איהם געפאָלגט און האב אויסגעפיהרט דעם שבת מיט צרות און מיט ליידען.

היינטיגען דאָנערשטאג האב איך ווייטער ניט אויף שבת, און געה ארום און קלער, וועמען זאָל איך היינט פאָלגען, דעם יצר־טוב אָדער דעם יצר־הרע.

בענגענענט מיר ווידער דער יצר־טוב און זאָגט צו מיר:

— הערשעל, גאָט האט אויסגעפיהרט פאראכטאָגע, דוא האסט געהאט אויף שבת אָהן גנבה.

— נוטער ברודער, ענטפער איך צו איהם, אָבער מיט זייער גרויסע צרות. היינט טראכט איך בעסער פאָלגען דעם יצר־הרע איידער דיך.

כאפט זיך דער יצר־טוב אויף מיר מיט א געוואלד און זאָגט:

— איך זאָג דיר, אז מען טאָר ניט גנב'ענע!

זאָג איך צום יצר־טוב, אז דוא ביסט יא אזא פרומער, טאָמער וואָלסט רוא אריין געגאנגען צום רבי'ן און בעטען איהם ער זאָל מיר געבען אויף שבת.

רופט זיך אָן דער יצר־טוב צו מיר:

— הערשעל, איך זאָג דיר, איך וואָלט דיר דאס אוודאי געטהון אזא קליינע טובה, נאָר איך קען דיר שווערען, אז זייט איך לעב, איז מיין פוס אויף זיין שוועל ניט געוועזן.

120.

הערשעל אָסטראפאליער איז אמאל געקומען צו ר' ברוך'לען (ער האט געוויס געדארפט האָליי און האט געביך ניט געהאט) און קלאָגט זיך פאר איהם, אז דער פראָסט איז א נואף.

ר' ברוך'ל זאָגט צו איהם, וויא אזוי ווייסטו דאס.

הערשעל דערצעהלט איהם, אזוי וויא מיין ווייב איז געגאנגען אין מארק און ער לויפט נאך איהר נאך, זיא לויפט אריין אין שטוב און ער נאך איהר, און איך זוך א שייטעל האָלץ ארויס טרייבען איהם, א.ז. עס איז ניטאָ קיין שייטעל האָלץ.

121.

אמאל האט זיך אנידער געזעצט איין אָרימער מיוחס, ער האט געהייסען ר׳ נחום.

זעהר הויך אויבען אָן און מען האט איהם בעדארפט אראב רוקען, נאָר עס איז דאָך ניט שעהן איהם צו זאגען ער זאָל אראב געהן, האט מען א ווינק געגעבען צו הערשלען, ער זאָל עפּעס אויפטהון א שעהנע שטיק.

הערשעל איז זיך מיישב און כאפט א סידער׳ל און געהט צו איהם צו און הייבט אָן לערנען דיא משנה פון „במה מדליקין", און הייבט אָ זאגען:

— במה מדליקין ובמה אין מדליקין, אין מדליקין לא בלכש ולא בחוסן ולא בחלב נחום.

הא? וואס איז דאס פאר א פּשט ולא בחלב נחום?

הא, הא? נאָ מוז מען זאגען, אז דאס וואָרט נחום געהט אראָב.

דערווייל טהוט ער א שטופּ ר׳ נחום׳ען און זאגט:

— ר׳ נחום, איהר הערט, געהט אראָב.

122.

הערשעל אָסטראָפּאליער איז אמאל ארום געגאנגען אין דיא הייזער און איז אָנגעקומען צו א גרויסען גביר.

דיא מעשה איז געווען אין מיטען זומער, אין דרויסען איז געווען זעהר הייס.

דער גביר איז געווען אין א סקלאָד אָנגעטהון אין א ווייסען טהייערן חלאט, און רויכערט א טהייערן קולקע־צובעך.

הערשעל טהוט געבעך א בליק, דעם אונטערשיעד פון איהם ביז דעם נגיד.

דער גביר האט געזעהן, אז הערשעל איז איהם וויכד מקנא, רופט ער זיך אָן צו איהם:

— הערשעל, זאג מיר, וואס געהט מיר אָב אצינד? וועל איך דיר געבען א פיינע מתנה.

הערשעל זאגט, גיט מיר פריהער אייער מתנה, וועל איך אייך דערנאך געוויס זאגען צו דער זאך.

דער גביר נעהמט ארויס א רובעל און גיט איהם, און פרעגט איהם נאך אמאל:

— הערשעל, וואס נעהט מיר אָב אצינד?

הערשעל רופט זיך אָן און זאגט:

— פערשטעהט איהר, סערדצע, אין דער ערד ליענט איהר, אין תכריכים נעהט איהר אַנגעטהון, נעהט אייך מעהר ניט אָב, נאָר ווערים זאָלען אייך טאָטשען.

123.

הערשעל אָסטראָפאָליער איז אמאל אָנגעקומען אין שטאָדט אריין, אין וועלכער עס איז געווען א גרויסער גביר, וואס האט קיינמאל קיין יודען קיין שטיקעל ברויט ניט געגעבען זינט ער לעבט.

דיא חברה וואס האבען געהערט פון הערשעל׳ס שטוקים, האבען געזאגט צו איהם:

— הערשעל, ווען דוא האלסט שבת בייא דעם גביר, וועלען מיר דיר שענקען א דרייא רובעל־שטיק.

הערשעל איז געווען צופריעדען, און געהט דאַווענען אין דעם בית־המדרש וואו דער גביר האט געדאַווענט.

מען האט אָבגעדאַווענט, דער גביר געהט אהיים און הערשעל געהט איהם נאָך שטילערהייט.

דער גביר געהט אריין אין שטוב.

הערשעל בלייבט הינטער דער טהיר.

הערשעל הערט וויא דער גביר זאגט שלום־עליכעם און מאַכט קידוש.

ווען דער גביר האט נאָר אָבגעמאַכט קידוש, לויפט הערשעל אריין גלייך צום טיש און מאכט אויך אָב קידוש.

דער גביר האט נאָך קיין צייט ניט געהאט אפילו זיך ארום קוקען, דערזעהט ער הערשלען, פרעגט ער איהם וויא קומט ער אהער?

הערשעל זאגט, אז ער איז געווען בייא א יודען און איז ארויס אין דרויסען, און אזוי וויא ער איז זעהר קורצזיכטיג, האט ער אָנגעטראָפען אהער.

אָבער וואס איז דער אונגליק, אז איך וועל א מאל בייא אייך עסען וועטשערע, וועט איהר דען חלילה אָרימער ווערען.

בקיצור, דער גביר וואשט זיך און זעצט זיך אויבען אָן.

הערשעל וואשט זיך אויך, צייגט מען איהם אָן א פלאַטץ פון הינטען בייס טיש, פונקט אנטקעגען דעם בעל־הבית.

דער בעל־הבית מאכט המוציא, און שנייט אב איטליכען צו מוציא׳ס, אז הערשלען אויך המוציא, און דיא איבריגע חלות, לייגט ער הינטער זיך אויף דער קאנאפע וואו ער זיצט.

דער גביר עסט אב דיא המוציא, און פרעגט הערשלען:

— פון וואנען איז א יוד?

— פון חאלעוויטש, ענטפערט הערשעל.

— וואו וואקסט ערגיץ דער חאלעוויטש, פרעגט דער גביר.

— אונטער סמאָחקאָוויטש, ענטפערט הערשעל.

דער גביר האט זיך זעהר צולאכט און דערלאנגט שוין הערשלען א היבשע שטיק חלה.

נאכדעם דערלאנגט מען צום בעל־הבית מיט דעם ווייב און דיא קינדער זעהר שעהנע פיש, און הערשלען דערלאנגט מען צוויי קליינע פלאָטישקעלעך, וועלכע מען האט געקאכט פון דיא דיענסטען ווענען.

הערשעל לייגט צו דעם אויער אין טעלער אריין, און האלט דעם אויער בייא דיא פישלעך.

דער גביר וואונדערט זיך אויף דעם אורח און פרעגט איהם, וואס טהוט איהר דאס?

הערשעל ענטפערט איהם אזוי:

— איך בין אמאל געפאָהרען אויף דעם ים, און האב בייא זיך געהאלטען מיין ווייב׳ס פעריק, איך האב זיך מיט זייא געשפיעלט. פלוצים פאלען זייא ארויס פון מיינע הענד אין ים אריין, פרעגט איך דיא פישלעך, טאָמער ווייסען זייא וואו דיא פערל זיינען? ענטפערן זייא מיר, אז דיא פערל זיינען בייא דיא גרויסע פיש.

בייא דיא רייד, טהוט ער א בליק אויף דעם טעלער וואס שטעהט בייס גביר.

דער גביר מיט׳ן ווייב און דיא קינדער טהוען א שמייכעל און מען דערלאנגט שוין הערשלען א פיינע שטיק פיש.

נאכדעם דערלאנגט מען צום טיש א גוטע זופ מיט לאָקשען, און הערשלען האט מען אנידער געשטעלט א גרויסע ערדינע שיסעל מיט א סך אָקראָפ און א צוויי לאָקשען.

הערשעל האט דאס דערזעהן, האט ער אראב געווארפען פון זיך דיא קאפאָטע

מיט דעם לייבעל און דעם האלזטוך, און נעהמט אראב ווארפען פון זיך דיא תחתונים אויך.

דער בעל־הבית האט זיך דערשראקען און פרעגט הערשלען:

— ר' קרוב, וואס טהוט איהר?

הערשעל ענטפערט, איך וויל מיך אויסטהון, און וויל שווימען כאפען א לאקש.

דער נגיד רופט זיך אב, טהוט זיך אן צוריק, מען וועט אייך געבען א סך לאקשען און איהר וועט פערשפארען שווימען.

בקיצור, מען האט שוין הערשלען אריין געליינט עטליכע לעפעל לאקשען פון דעם נגיר'ס טעלער.

דער נגיר טהוט א קוק, אז דאס איז אזא מין סחורה, הייסט ער איהם שוין זיך צורוקען צו זייא, און מען וועט שוין עסען פלייש פון איין טעלער.

הערשעל רוקט זיך שוין ארויף, און מען דערלאנגט א גרויסען טעלער מיט פלייש.

דער בעל־הבית נעהמט שניידען דאס פלייש, און לייגט לעבען זיך דאס בעסטע פלייש, און לעבען הערשלען, לייגט ער נאלע ביינער, צאפ און מאגער פלייש.

הערשעל זעהט, אז איהם וועט אויסקומען אריבער שטעכען, הייבט ער אן דערצעהלען דעם בעל־הבית א מעשה:

— איהר מעגט מיר גלויבען, בעל־הבית סערדצע, אז איך בין אויך אמאל געווען א נגיד, איך האב געהאט מויערן, הייזער, קראמען, אלערלייא פאבריקען (דער בעל־הבית שניידט דערווייל דאס פלייש) און הערשעל דערצעהלט אלץ פון זיין עשירות, ביז דער בעל־הבית האט געענדיגט דאס שניידען.

הערשעל ענדיגט זיין געשיכטע און זאגט:

— נאכדעם, אז גאט האט אבער געוואלט מאכען פון מיר א תל, האט מיין עשירות אזוי פיעל געדויערט, וויא מען דרעהט איבער דעם טעלער.

בייא דיא רייד, טהוט הערשעל א דרעה דעם טעלער און דיא גאנצע פעטע פלייש איז אויסגעקומען פון זיין זייט, און דער בעל־הבית מיט דער בעל־הבית'טע האבען געביך געמוזט אריבער שטעכען.

נאך דער וועטשערע, זאגט דער בעל־הבית צו הערשלען:

— איך בעט אייך, איהר זאלט מארגען אין ערגיץ ניט געהן, האלט שוין בייא מיר דעם גאנצען שבת, איהר זייט מיר געפעלען פאר א פיינעם מענשען.

הערשעל זאגט איהם צו און איז מקיים.

אויף מאָרגען, זעצט מען שוין הערשלען ביים טיש נעבען בעל־הבית.

ער האט געווים געזאגט נעגוג גלייכע ווערטלעך.

נאך דעם טיש, האט דער בעל־הבית געהייסען דערלאַנגען וויין און האט אריין געטהון אין הערשעל'ס פלאַש וויין אזא זאך, אז עס זאָל איהם שטארק משלשל זיין.

נאך דעם עסען און טרינקען, רופט ער הערשעלען מיט זיך אין א בעזונדער חדר שלאָפען.

דער בעל־הבית פערשליסט דעם חדר פון אינעווייניג, און לייגט דעם שליסעל בייא זיך צוקאָפּענס.

דער בעל־הבית מיט הערשעלען זיינען ביידע שטארק אנשלאָפען געוואָרען, גאַר אין א האלבע שטונדע ארום, האט דאס הערשעלען צונומען.

ער כאפט זיך אויף און וויל לויפען, ער טהוט זיך א כאפּ צו דער טהיר, זיא איז אָבער פערשלאָסען. וואס טהוט מען?

בקיצור, הערשעל לויפט צו איין טישעל צו, און כאַפּט ארויס א שופלאָד און פיהרט אויס דאס זייניגע, און שטעלט אריין דעם שופלאָד צוריק און לייגט זיך ווייטער שלאָפען.

נאכדעם שטעהן ביידע אויף.

דער גביר וואונדערט זיך, ווארום זיין מוקישטאָר האט גאר ניט געווירקט, ער קלערט זיך, אפשר איז בייא איהם אזא שטארקער מאגען, האט דאס ניט געווירקט, דארף מען איהם זעהען געבען דאס צווייטע מאל אביסעל שטארקער דעם מוקישטאָר.

מען האט אָבגעפראוועט דעם שלש סעודות, אָבגעדאוונט מעריב, און הערשעל וויל שוין געהן אויף זיין סטאנציע.

רופט זיך אָב זיין בעל־הבית צו איהם:

— ר' קרוב! וואוהין וועט איהר געהען בייא נאכט? נעכטיגט שוין בייא אונז בעסער, וועט איהר עסען מלוה־מלכה! זייט איבער בייא אונז דיא עטליכע טעג, וואס איהר דארפט זיין אין שטאָדט, איך זאג אייך דעם אמת, אז איהר זייט בייא אונז שטארק חשוב.

הערשעל רופט זיך אָן, אומזיסט וויל איך בייא אייך ניט עסען, איך וויל איהר זאָלט מיר געבען א שעהנע נדבה, וועל איך בייא אייך זיין דיא עטליכע טעג, וואס איך דארף זיין אין שטאָדט.

דער בעל־הבית האט איהם שוין צוגעזאגט צו געבען א שעהנע נדבה.

נאך דער מלוה־מלכה, האט מען ווייטער גענומען אביסעל וויין און מען האט הערשלען ווידער אריין געטהון אביסעל מיקזשטשאר.

דער בעל־הבית לייגט זיך ווייטער מיט הערשלען שלאפען אין דעם אייגענעם צימער וואו פריהער און פערשליסט ווייטער דיא טהיר פון אינעווייניג. און נעהמט צו זיך דעם שליסעל.

הערשעל מיט דעם גביר ווערען שטארק אנשלאפען נאך דעם ביסעל משקה, נאר אין א שעה ארום כאפט זיך הערשעל ווידער אויף, עס האט איהם זעהר שטארק צונומען, נאר ער האט שוין א גרייט ארט.

ער איז צוגעגאנגען צום שופלאד און האט אבגעטהון זיין געשעפט און לייגט זיך ווידער שלאפען.

מען שטעהט אויף אין דער פריה, דער גביר קען זיך גאר ניט פערוואונדערן אויף הערשעל׳ס מאגען, וואס עס נעהמט איהם קיין קויל ניט.

דער גביר האט הערשלען געגעבען א שעהנע נדבה, און האט איהם ווידער געבעטען, אז וויפיעל ער וועט זיין אין שטאדט, זאל ער צו איהם קומען עסען, טרינקען און שלאפען.

הערשעל האט מקיים געוועזען זיין געבעט.

דיא חברה האבען אבגעגעבען הערשלען זיין דרייער׳ל וואס זייא האבען איהם צוגעזאגט, אויב ער וועט עסען בייא דעם קארגען גביר שבת.

הערשעל האט זייא נאך געוויזען דיא שעהנע נדבה, וואס דער גביר האט איהם געגעבען.

עס איז געקומען דער טאג, דיענסטאג, וואס הערשעל האט שוין געוואלט אוועק פאהרען פון דער שטאדט, איז ער געגאנגען צום גביר און האט אבגעגעסען מיטאג. ער הייבט זיך אן געזעגנען מיט דעם גביר, מיט זיין ווייב און זיינע קינדער.

דער גביר זאגט צו הערשלען:

— עס טהוט מיר זעהר באנק, וואס איהר פאהרט שוין אוועק פון דאנען אזוי שנעל, איך האב געמיינט, אז איהר וועט בייא אונז האלטען חאטש נאך איין שבת.

דער גביר נעהמט הערשלען בייא דער האנד און פיהרט איהם ארום אין אלע צימערן, איז אלע זאאלען און וויזט איהם אויס זיין עשירות.

הערשעל רופט זיך אָן, איך בין אייך אויף אלע זאכען ניט אזוי מקנא, וויא אויף דעם.

— פערשטעהט איהר, סערדצע בעל־הבית'ניא, דיא גמרא זאגט, איזהו עשיר, מי שיש לו בית־הכסא סמוך לשולחנו, דאס איז דער טייטש, ווער הייסט א נגיד, ווער עס האט א בית־הכסא לעבען זיין טיש, און איהר האט טאקי דעם בית־הכסא אין טיש אליין. טאָמער ווילט איהר מיר ניט גלויבען, האט נאט אייך.

בייא דיא רייד עפענט ער אויף דעם שופלאָד..

124.

ר' ברוך'ל איז אמאל געפאָהרען אין וועג מיט הערשלען, דערווייל איז געוואָרען א בורע מיט א ווינט אויף סכנות נפשות.

הערשעל שטעלט זיך אין מיטען דערינען אנידער, און הייבט אָן עפעס צו זוכען.

ר' ברוך'ל פרעגט איהם:

— וואס האסט דוא זיך אנידער געשטעלט אין מיטען דערינען זוכען, און וואס זוכסט דוא?

— איך זוך, רבי לעבען, דיא פלאַש, איך וויל נעהמען אביסעל בראַנפען.

— וואס איז דיר אויסגעקומען אין מיטען דערינען נעהמען אביסעל בראַנפען.

— פערשטעהט איהר מיך, רבי לעבען, דער ווינט בלאָזט מיר אין פנים, וויל איך נעהמען אביסעל בראַנפען, וועט זיך מיר פערדרייען דיא קאָפּ, וועט דער ווינט מיר בלאָזען אין דער פּאָטיליניצע.

125.

הערשעל האט אמאל דערשמעקט, אז זיין ווייב האט א דרייער'ל, און ער וואָלט בעדארפט האבען דאס דרייער'ל נאר אויף א קאפּאָטע, נאָר ער ווייסט, אז דאס ווייב וועט איהם ניט געבען.

ער איז זיך מיישב און נעהמט ארויף אויף דעם בוידעם, און ־רעדט עפעס, טענה'עט און בייזערט זיך, גלייך וויא ער רעדט עפעס מיט אימיצען.

הערשעל איז נאכדעם אראָב געגאנגען.

דאס ווייב פרעגט איהם:

— מיט וועמען האסטו גערעדט אויף דעם בוידעם?

— מיט דעם דלות, ענטפערט הערשעל

— וואס האסטו דאס גערעדט מיט איהם אזוי לאנג?

— דער דלות זאגט, ענטפערט הערשעל, ווען איך זאל איהם אויפנייען א קאפאטע, וואלט ער פון אונז אבגעטרעטען אויף אייביג.

— נא, פאר וואס־זשע מאכסטו איהם ניט קיין קאפאט? פרעגט ווידער דאס ווייב.

— ווייל איך האב ניט דאס דרייער'ל, וואס עס דארף קאסטען א קאפאטע, ענטפערט הערשעל.

— איך האב א דרייער'ל, ענטפערט דאס ווייב. נא דיר דאס דרייער'ל און נעה נעהם איהם א קאפאטע, נאר ווייסטו דען, דיא מאס זיינע? מען דארף דאך אראבנעהמען פון איהם א מאס!

ענטפערט הערשעל:

— מען דארף ניט נעהמען קיין מאס, ווארום דער דלות איז פונקט וויא איך, עס זאל ניט פעהלען איין האר!

בקיצור, דאס ווייב ניט שוין הערשלען דאס דרייער'ל.

הערשעל נעהט אין קראם און נעהמט זיך אויף א קאפאטע, לאזט זיא אויפ־נייען, טהוט זיא אן און נעהט ווידער ארויף אויף דעם בוידעם און טענה'ט עפעס מיט אימיצען און נעהט אראב מיט דער קאפאטע.

דאס ווייב רופט זיך אן צו איהם און זאגט:

— נא, הערשעל, פאר וואס־זשע האסטו ניט אבגעגעבען דיא קאפאטע דעם דלות? לאז ער שוין אבטרעטען פון אונז.

הערשעל ענטפערט:

— דער דלות איז שוי גרעסער און גרעבער געווארען!! (פערשטעהט איהר, ווייל דאס דרייער'ל איז שוין אויך ניטא.)

126.

הערשעל איז אמאל געקומען צו א קאמפאניע יונגע לייט. וואס מען האט אויף זייא געמורמעלט, אז זייא זיינען שטילע הולטייעס. האט ער זייא גע־פרעגט:

— זאגט מיר, איך בעט אייך, תשובה איז א זכר צו איין נקבה?

זאגען זייא צו הערשלען, זאָג דוא אונז וואס איז דאס?
רופט זיך אָן הערשעל און זאגט:
— מען מוז זאגען, אז תשובה איז א זכר, ווארום ווען תשובה זאָל זיין איין נקבה, וויא וואָלט אימיצער פון אייך קיין הרהור תשובה ניט געהאט?

127.

הערשעל אָסטראפאָליערם וייב רופט זיך אָן אמאל צו הערשלען:
— גיב מיר עטליכע קאָפּיקעס.
הערשעל פרעגט זיא, וואס דארפסטו געלד?
דאס ווייב ענטפערט, איך וויל איינזעצע, גענז!
הערשעל רופט זיך אָן ברוגז:
— פאר וואס זאָלסטו זייא איינזעצען?
דאס ווייב זאָגט: פאר וואס זעצען לייטען איין גענז?
הערשעל ענטפערט:
— מילא, לייטע, האבען פאר וואס איינצוזעטצען, אָבער דוא, פאר וואס זאָלסטו זייא איינזעצען?

128.

הערשעל איז אמאל געזעסען ביים רבי׳ן ר׳ ברוך׳ל ביים טיש.
מען האט דערלאנגט צום טיש א געבראָטענעם אינדיק. דערווייל האט איהם גענומען בראָקען אזא רב, וואס הערשעל האט פערשטאנען, אז ר׳ ברוך׳ל וויל נים ליידען, וואס ער האט גענומען דעם אינדיק בראָקען, און האט געוויס א ווינק געגעבען צו הערשלען ער זאָל איהם צונעהמען.
וויא אזוי־זשע נעהמט מען צו דעם אינדיק נאר אָהן א ווערטעל.
ער איז זיך מיישב און דערצעהלט דעם עולם א מעשה:
— הערט איהר רבותים, רופט זיך אָן הערשעל, איך וועל אייך דערציעהלען א מעשה. איך בין אמאל געגאנגען אויף א חתונה מאכען פרעהליך דעם עולם. אזוי וויא איך געה, בעגעגען איך א רב.
— וואוהין געהט איהר, רב?
— אויף דער חתונה נעהמען רח״ש.
איך געה ווייטער, בעגעגען איך א אינדיק.
— וואוהין געהסטו אינדיק?

— איך נעה אויף דער חתונה, מען זאָל מיך קוילען, ווער מען האבען פלייש אויף דער חתונה.

איך נעה אביסעל ווייטער, בעגעגען איך א רוח.

— וואוהין נעהסטו, רוח?

— איך נעה אויף דער חתונה, מאכען אביסעל קונצען.

מיר נעהן שוין אין פיערען. איך מיט דעם רב, דער אינדיק און דער רוח.

דערוויילי זיינען מיר צונעקומען צו א טייך.

מילא איך, הערשעלי, קען נעווים אריבער דעם טייך, נאָר דער רב מיט דעם אינדיק, צוויי שווערע לייט, קענען ניט אריבער דעם טייך.

וואס־זשע טהון מיר, כאפט דער רוח דעם רב, און איך דעם אינדיק, און מיר זיינען אריבער.

בייא דיא ווערטער, טהוט הערשעל א כאפ דעם אינדיק, און הייבט איהם אָן בראָטען.

129.

קהל האט אמאל צונענומען בייא הערשעלען א פאאר לייכטער פיר פאָדאט.

הערשעל איז זיך מיישב און ברענגט קהל א קוילעטש.

דער עלטסטער פון קהל פרענט איהם, וואס איז דאס? וואס האסטו עפעס נעבראכט א קוילעטש צו קהל.

הערשעל רופט זיך אָן און זאגט:

— פערשטעהט איהר מיך, סערדצע, אז דיא ערלית נעהמט בייא מיר אראָפ דיא לייכטער אום שבת, גיב איך איהר נאָר א שטיקעל חלה, אָבער אז קהל האט בייא מיר אראָפ גענומען דיא לייכטער, דארף מען זייא דאך געבען א גאנצע חלה.

קהל האבען זיך אביסעל צו לאכט.

דער עלטסטער פון קהל רופט זיך אָן צו איהם:

— הערשעל, זאג עפעס א גלייך ווערטעל, וועלען מיר דיר אָבגעבען דיא לייכטער.

הערשעל זאגט, ניט מיר דיא לייכטער, איך וועל נעווים אייך זאגען עפעס א גלייך־ווערטעל.

דער ראש־הקהל הייסט איהם אָפּגעבען דיא לייכטער.

הערשעל האט שוין אריין גענומען דיא לייכטער אין דיא הענד, רופט ער זיך אָן אזוי:

— מיר איז עפּעס א וואונדער איין זאַך, איך קען זיך דאס ניט פערענטפערן לאָמיר זעהן, קהל נעהמט איין פּאַדאַט, סעמסקי, כוועטשנע כבאָר און נאך אזוינע זאַכען, פאַר וואס נעהמט קהל ניט איין קיין מיתה־משונה?

דער עולם צו לאַכט זיך זעהר שטארק.

נאכדעם פרעגט איינער פון זייא:

— זאג־זשע, הערשעל, א תירוץ אויף דיין קשיא.

הערשעל רופט זיך אָן און זאָגט:

— איך וועל אייך ענטפערן א תירוץ, פערשטעהט איהר, מיינע פריינד, וואס קהל טהוט, איז אַלץ ניט רעכט. למשל: זייא ראַבעווען דעם קבצן, זייא נעהמען משכנות ביים אָרימאַן, איז אַלץ אזוינע זאַכען, וואס איז ניט רעכט. נאָר קהל זאָל איינגעהמען א מיתה־משונה, וואָלט זעהר רעכט געווען. וועט קהל טהון אזוינס וואס רעכט איז?

130.

הערשעל אָסטראפּאליער איז אמאל אריין געגאנגען דאָנערשטאג צום רבי'ן, און דערצעהלט איהם זיין מעשה, אז ער האט ניט אויף שבת.

ר' ברוך'ל זאגט צו איהם, זאג עפּעס א גלייך־ווערטעל, וועל איך דיר געבען אויף שבת.

הערשלען האט דיא זאך אביסעל פערדראָסען, זאגט ער צום רבי'ן:

— ניט נאָר מיר עפּעס אויף שבת, וועל איך אָפּשיקען אהיים, מען זאָל דערווייל איינקויפען אויף שבת, און איך וועל שוין געווים אָפּזוכען וואס אייך צו דערצעהלען.

ר' ברוך'ל האט איהם געגעבען צוויא גילדען.

הערשעל האט זייא באַלד אהיים געשיקט, און הייבט אָן דערצעהלען דעם רבי'ן א מעשה:

— איהר ווייסט, רבי, איך האב א דין־תורה מיט נאָט, און עס איז בייא אונז געבליעבען, מיר זאָלען זיך פערלאָזען אויף אייך.

— דיא מעשה איז אזוי געווען, איך האב געהאט א ווייב, און געלד האב איך אויך געהאט א צווייא הונדערט רובעל, ייאס טהוט דער רבש"ע, נעהמט ער

צו בייא מיר פריהער דיא עטליכע רובעל, און נאכדעם נעהמט ער בייא מיר צו דאס ווייב, האב איך שוין נעמוזט נעהמען דאס אנדערע ווייב אהן געלד. אז איך האב שוין מיין איינע געלד ניט געהאט, טענה איך צו נאט, בעסער וואלט ער בייא מיר גענומען פריהער דאס ווייב, וואלט איך מיר גענומען איין אנדערע אויך מיט צווייא הונדערט רובעל, נאכדעם וואלט ער בייא מיר צוגענומען מיינע 200 רובעל, וואלט ער געהאט א ווייב מיט צווייא הונדערט רובעל און איך וואלט אויך געהאט א ווייב מיט צווייא הונדערט רובעל. א יא, רבי, מיר דאכט זיך, אז איך האב א גוטע טענה און איך בין גערעכט.

ר׳ ברוך׳ל רופט זיך אן:

— וואס איז דיר גראד אויסגעקומען פאר מיר זיך צו משפט׳ן.

הערשעל ענטפערט, פערשטעהט איהר, רבי, אלע רבנים האבען מורא פאר נאט, וויס איך, אז זייא וועלען נאט צו פסק׳ענען, נאר איהר האט דאך פאר נאט קיין מורא ניט, וועט איהר פסק׳ענע, איין אמת׳ן דין־תורה. א יא, רבי, איך בין גערעכט.

131.

ר׳ ברוך׳ל פרעגט אמאל הערשלען:

— פאר וואס נעהסטו אזוי ניך אויס שמונה־עשרה?

הערשעל רופט זיך אן און זאגט:

— פערשטעהט איהר מיך, רבי לעבען, איהר האט א סך זילבער און גאלד, איידער איהר רעכענט דאס איבער, נעדויערט בייא אייך א סך דיא שמונה־עשרה, אבער איך האב מעהר ניט וויא א ווייב מיט א ציג, בערעכען איך מיר איין מאל, ווייב ציג, ציג ווייב, און אויסגעשטאנען שמונה־עשרה.

132.

הערשעל אסטראפאליער פרעגט אמאל ר׳ ברוך׳ן:

— רבי, וואס איז דער חילוק פון רזין ביז רזין דרזין?

ענטפערט ר׳ ברוך׳ל, זאגט דוא מיר דעם חילוק.

רופט זיך אן הערשעל און זאגט:

— פערשטעהט איהר, רבי לעבען, רזין הייסט אז איהר ווייסט און איך ווייס ניט און רזין דרזין הייסט, אז מיר ווייסען ביידע ניט.

133.

ר׳ ברוך׳ל רופט זיך אָן איינמאל פאר פסח, ווער עס וועט מיר דערצעהלען, אז ער האט שוין אויף פסח הוצאה, און פון זיינע רייד וועט זיין נעדרונגען, אז ער האט ניט אויף פסח הוצאות, וויל איך איהם געבען אויף פסח הוצאות.

כאפט זיך ארויס הערשעל און זאגט.

— הערט איהר, רבי, איך האב היינט איין אויפגעשפיעלטען פסח, געמליך, הינדיקעס האב איך, מיין ווייב בלאָזט זיך, שמאלץ האב איך, מיין ווייב האט צר לאָזט איהר פיסק, אייער האב איך, אלע פיער וועגט ליינען זיך בייא מיר, האָלץ האב איך אויך, איך האב געפרענט מיין מלמד פאר וואס מיין יונגעל קען ניט דעם חומש, האט ער מיר געענטפערט, אז מיין יונגעל איז א האָלץ. צו דעם אלעמען בין איך נאָך א גרויסער בטוח אויף, דהיינו, נאָט ליינט בייא מיר איין דעם דאך.

134.

הערשעל אָסטראָפאָליער איז אמאל געגאנגען נאָך א נדבה, זעהט ער וויא צוויא יונגע לייט זיטצען מיט א מיידעל און שפיעלען אין קארטען, און מען לעבט גאנץ פיין.

ער הייבט אָן שאָקלען מיט דעם קאָפּ און טהוט א זאג:

— אך! ישראל עם קדושים המה! דאס איז דער טייטש, ישראל איז א הייליג פאָלק.

דיא יונגע לייט פערשטעהן, אז דער אָרימאן מיינט עפּעס דערמיט.

רופט זיך אָן איינער צו איהם און זאגט:

— ר׳ קרוב! נאט אייך א שעהנע נדבה, אבי פערטייטשט אונז, וואס מיינט איהר דערמיט, מיט אייער ישראל עם קדושים וואס איהר זאגט.

הערשעל נעהמט צו דיא נדבה און זאָגט:

— פערשטעהט איהר מיך, אמאל האבען יודען געמענט נעהמען עטליכע ווייבער, איז געקומען ר׳ גרשון, א הייליגער יוד, און האט געמאכט א חרם, אז מען זאל מעהר ניט נעהמען נאר איין ווייב. און היינטיגע יודען, אט וויא איך זעה דאָ בייא אייך, זייט איהר נאר הייליג, און בעגוגענט זיך צוויא יונגע לייט נאר מיט איין ווייב, זעהט מען דאך וואס פיר א הייליג פאָלק יודען זיינען, וואס מען טאכט ארט מאל מעהר חומרות.

135.

הערשעל געהט אמאל ארוים אין מארק אריין, זעהט ער וויא עס שטעהט א רעדעל מיט מענשע און לאבען פון דעם און פון יענעם. דער, זאגען זייא איז א קבצן, דער איז א דלפון און דער איז א אביון.

רופט ער זיך אן און זאגט:

— איהר לאכט פון קבצנים? איהר מעגט מיר גלויבען, אז איך האב אליין געזעהען פיעל נגידים, אדירים, מיליאנערען, האבען פערקויפט הייזער, סקלאדען, טהייערע מעבלען, גאלד און זילבער. הכלל, זייא האבען פערקויפען אלסדינג וואס זייא האבען געהאט, איידער זייא זיינען געווארען קבצנים.

136.

הערשעל אסטראפאליער איז אמאל געקומען אויף א יריד, און ער האט גאר ניט געהאט וואס צו קויפען אדער פערקויפען, האט ער זיך מיישב געווען, און האט אנגעברענט עטליכע שמאטעס און האט געמאכט עטליכע פראשקעס, און שטעלט זיך מיט א טישעל אין מארק זייא פערקויפען.

דער עולם געהט פארבייא און זעהט וויא עס שטעהט א יוד מיט א פול טישעל מיט פראשקעס, פרעגען זייא איהם:

— ר' קרוב, וואס איז דאס פאר א פראשקעס?

הערשעל ענטפערט:

— דאס איז א סגולה צו פלייא.

דער עולם האט דערהערט א סגולה צו פלייא, האט מען בייא איהם צוכאפט דיא פראשקעס.

נאכדעם האט ער ארויס געטראגען נאך פראשקעס, ער האט אבער דאס אויך פערקויפט. אזוי האט ער א גאנצען טאג געמאכט פראשקעס און פערקויפט צו דרייא גראשען א פראשיק.

פאר נאכט געהען דורך עטליכע מענשען, וועלכע האבען בייא איהם געקויפט דיא פראשקעס און פרעגען איהם:

— זאגט אונז, מיין ליעבער יוד, וואס זאל מען טהון מיט דיא פראשקעס? צו זאל מען אפרייבען דאס לייב, אדער בעשיטען דאס ליילעך אויף וואס מען שלאפט.

הערשעל ענטפערט, חלילה, ניט אזוי דארף מען טהון, נאר איך וועל אייך ערקלערען:

— וויא באלד דיא פלוי טהוט א ביס, זאל מען זיא כאפען און געבען א קיטצעל, וועט זיא דאך אנהייבען געוויס לאכען, זאל מען איהר באלד אריין שיטען אביסעל פון דעם פראשיק אין מויל אריין, וועט זיא באלד פגר'ן.

137.

אין מעזשיביזש האט איינער געבויעט א הויז, האט ער גערופען הערשלען צו זיך פאר א מבין, און דער ארכיטעקטאר האט איהם געצייגט וואו עס וועט זיין אלע צימערן:

— דא וועט זיין דיא זאאל, דא וועט זיין דאס שפייזע־צימער, דא וועט זיין דאס שלאף־צימער, דא וועט זיין דאס קינדער־צימער און דא וועט זיין דיא קיך.

הערשלען איז אויסגעקומען, אז דיא קיך זאל זיין וואו דער בעל־הבית וויל דיא זאאל זאל זיין.

דער בעל־הבית האט איהם גענעבען צו פערשטעהן, אז עס איז גלייכער אזוי וויא ער זאגט.

הערשעל אבער שפארט זיך איין, אז עס זאל נאר זיין אזוי וויא ער זאגט.

רופט זיך אן דער בעל־הבית און זאגט צו איהם:

— דוא אונפערשטעהמטער מעניש, וואסט האסטו מיר צו זאגען א דעה, וואו איך זאל שטעלען דיא קיך אדער דיא זאאל.

הערשעל רופט זיך אן און זאגט:

— פערשטעהסטו, פריינד, דיא וועלט זאגט א ווערטעל, אז איינער בויעט און דער אנדערער וואהנט. טאמער וועט מיר אויסקומען דא צו וואהנען, וויל איך, אז דיא קיך זאל זיין דא און דיא זאאל דא, נאך מיין וואונש.

138.

הערשעל אסטראפאליער האט אמאל א פרעג געגעבען ר' ברוך'לען:

— רבי! אלע אידען וויסען גוט, אז אונזערע תנאים, ר' עקיבא, ר' אליעזר און ר' שמעון בן יוחאי, זיינען געווען א סך גרעסער פון היינטיגע גוטע יודען, פון דעסטוועגען, נעפינט מיר, אז זיא זיינען געווען גרויסע קבצנים, און היינטיגע גוטע

יודען, וואס זייא קומען ניט אפילו לקרסוליהם, זיינען גבירים און פאָהרען אין קאַ־רעטעס מיט פיער פערד, און עסען ביים טיש אין זיבבערנע און גאָלדענע געשיר.

רופט זיך אָן ר׳ ברוך׳ל, זאג דוא דעם ענטפער.

הערשעל רופט זיך אָן און זאגט אזוי:

— איך וועל אייך זאגען דעם טעם דערפון, איך האב געזעהען א קליוואנער בעטלער וואס ער שפּיעלט אויף דער לירע, אז עס איז א פערגניגען צו הערען, ניט מען איהם פאר זיין שפּיעלען, דער אביסעל מעהל, דער א ביינעל און דער א קאָפּיקע.

איך האב געזעהן א חזן, וואס מאכט נאך א קליוואנעם בעטלער און שפּיעלט נאך זיין לירערע, נעהמט ער 50 רובעל א שבת און 150 א ימים־נוראים, זעהן מיר דאך ארויס, אז דיא נאכגעמאכטע פאלשע זאכען, צאָהלען זיך זעהר טהייער אין דער פאלשער וועלט.

ר׳ ברוך׳ל טהוט א שמייכעל.

רופט זיך אָן הערשעל און זאגט:

— מיר איז א וואונדער, ווען איך דערצעהל דאס, מיינט ער, אז איך ניט איהם.

ר׳ ברוך׳ל האט א קוק געטהון אויף הערשלען מיט א בעזען בליק, אז עס איז איהם פערקיהלט געוואָרען אין הארצען און איז קראנק געוואָרען.

ר׳ ברוך׳ל איז איהם געקומען מבקר־חולה זיין, פרעגט ער איהם:

— זאג מיר, הערשעל, וואס טראכסטו צו טענה׳ן אויף יענער וועלט?

— וואס איך וועל טענה׳ן, וואס מען וועט מיך פרעגען, וועל איך וויסען וואס צו ענטפערן.

מען וועט מיך פרעגען מה שמך? וועל איך זאגען געציל.

סטייטש, דוא הייסט דאך גאר הערשעל.

— נאָ אז דוא ווייסט, וואס־זשע פרעגסטו מיך.

מען וועט מיך פרעגען עסקת באמונה, דאס הייסט, צו האסטו געהאנדעלט עהרליך.

וועל איך ענטפערן, האנדעל ניט מיט מיר.

אז מען וועט מיך פרעגען, מה תקנת בעולם, דאס איז דער טייטש, וואס האסטו פערריכט אויף דער וועלט?

וועל איך ענטפערן, אמאל דיא תחתונים, אמאל דיא העמד, און אויף פריה ורביה, וועט מיר נאך ארויס קומען.

ר' ברוך'ל האט זיך זעהר צולאכט און זאגט צו איהם:

— זאגט מיר, הערשעל, דאס איז אלץ אויף שפאס, זאג מיר דעם אמת, וואס טראכסטו צו ענטפערן אויף יענער וועלט?

איך טראכט ענטפערן אזוי:

— רבונו של עולם, דוא האסט בעשאפען דעם מענשען מיט פינף „על כרחך" נעמליך, ע"כ אתה נוצר, ע"כ אתה נולד, ע"כ אתה חי, ע"כ אתה מת וע"כ אתה עתיד לתן דין־וחשבון, האב איך שוין איבער געקומען פיער ע"כ'ס. וואס וועט זיין, רבש"ע, אז דוא וועסט מיר שענקען איין ע"כ, שענק מיר, איך בעט דיך, גאטאניא, איין על־כרחך און נעהם בייא מיר ניט אב קיין חשבון.

ר' ברוך'ל האט דאס דערהערט האט ער צו איהם געזאגט:

— הערשעל! חי נפשך, איך שווער בייא דיין לעבען, ווייל דוא האסט דאס אויסגעטראכט, איז דאס פאר דיר א תירוץ און דוא וועסט זיך דערמיט אויסדרייען פון דעם גיהנם, פאר דיר איז אפען גלייך דער גן־עדן.

---

139) ווען עסט דער מאן גוט, ווען עסט דיא ווייב גוט און ווען עסעןביידע גוט, און ווען עסען ביידע שלעכט.

דיא ווייב עסט גוט, ווען זיא ליעגט אין קינפעט, דער מאן עסט גוט, ווען ער זיצט אין סוכה, זייא ביידע עסען גוט, ווען זייא זיינען בייא איין אנדערן אויף א שמחה, און ביידע עסען קדחת, ווען עס איז בייא זייא א שמחה.

140) „איינע גוטע ווירטהשאפט".

עס וואר אמאל איין געוויסער לארד, וואס איז געווען אזא פערשווענדער, דאס ער האט אויסגעבראכט זיין גאנצען פערמעגען או האט שוין געמוזט נעהמען אלעס אויף קרעדיט.

איינמאל איז אריין געקומען צו איהם זיין קוטשער און האט איהם געזאגט, דאס ער האט קיין האבער פאר דיא פערד, דען דער קרעמער וויל שוין מעהר ניט טרויען.

— „נו ווען אזוי", האט ער זיך אבגערופען, לאזען זייא דיעזען טאג פאסטען

— זייא האבען שוין נעכטען אויך ניט גענעסען, האט איהם דער קוטשער געענטפערט.

— ווען אזוי, נעה אריבער צו דעם בעקער און נעהם בייא איהם צווייא הונדערט ביסקאָקטן (טערטליך) און גיב עס דיא פערד, דען בייא איהם האב איך נאך קהעדיט.

141) דיא ווינשעוואנע צו איין געבורטס־טאָג.

איין געוויסער אלטער מאן, וואס וואר א גרויסער גביר, פלעגט מאכען אלע יאָהר א גרויסען מאָהלצייט אין זיין געבורטס־טאָג, און פלעגט בייא יעדעס מאל זאָגען, דאס ער איז מיט א יאָהר אינגער וויא פאר א יאָהרען.

דאפיר האט איהם זיין איידים בייא א מאָהלצייט, צוגעווינשעוועט אמאל:

— הלואי, שווער, זאָלען מיר זוכה זיין צו טרינקען אויף אייער בר־מצוה.

142) איינע שעהנע שולד בעצאָהלונג.

א געוויסער פירשט, וואס האט געהאט איין אייזען־פאבריק, האט געלאָזט זיך אויסבויען א מעכטינגען פאלאץ, און צווייא אידען האבען איהם צוגעשטעלט דיא מאטעריאַלען דערצו.

ווען איינער פון זייא איז אריין געקומען צו איהם בעטען געלד, האט דער פירשט בייא איין שלעכטען הומאָר (בעז), אָנגעכאפט א פרענטעל אייזען וואס מען האט געבראכט פון דער פאבריק, און האט איהם געבראָכען דיא ביינער און ארויס געיאָגט פון שטוב.

קוים איז ער ארויס אין דרויסען, האט איהם בעגעגענט דער צווייטער איד, וואס האט אויך געוואָלט אריין געהן צו דעם פירשט געלד בעטען, האט ער איהם געפרעגט צו האט ער בעקומען „מזומן געלד“, האט ער איהם געענטפערט, נאָר אייזען.

— גאנץ גוט, האט זיך דער אנדערער אָבגערופען, מיר וועט עס אצינד צוניץ קומען בעסער אַלס געלד.

— נו ווען אזוי, האט איהם יענער געענטפערט, קענסטו געהן, דען דוא וועסט עס געוויס בעקומען.

נון, איז ער אריין צו דעם פירשט און האט צו איהם געזאגט:

— איך האב געהערט, דאס איהר צאָהלט אייערע שולדען מיט אייזען, איך נעהם עס אָן גערן.

— ווער האט עס דיר געזאגט, האט איהם דער פירשט געפרעגט האלב בעז.

— דער יודע וואס איז נאַר וואס אַרויס פון דיר, האט עס מיר אצינד געזאגט, האט איהם דער איד געענטפערט.

דער פירשט האט דיעזען שטאָך וואָרט זייער גוט פערשטאנען און האט זייא ביידען בעצאָהלט מיט מזומן געלד.

143) א גוטער אנטוואָרט.

עס וואר א קליין שטעטעלע, וואס זיא האט געהאט אין זיך מעהר ניט וויא צעהן דערוואקסענע מענשען, וואס מען האט פון זייא געקענט מאכען א מנין, און דאָך האבען זייא געהאט א שוהל׳בעלע מיט א בית־עולם דערבייא.

איינמאל איז דורכגעפאָהרען א רייזענדער, וואס האט דאָרט שבת געהאלטען, און האט זייא געפרעגט:

— צו וואס דארפט איהר איין בית־עולם מיט א שוהל׳בעל, ממה נפשך, וועט איהר אלע אימער לעבען, דארפט איהר קיין בית־עולם, וועט איינער שטארבען, דארפט איהר קיין שוהל, דען עס וועט קיין מנין בלייבען.

— מיר דארפען עס פאַר איין דורכרייזענדער, האט איהם איינער גע־ענטפערט.

144) א גרויסער נאַר.

עס וואר אמאל איין רייכער מאַן, אָבער א גרויסער נאַר, און האט זיך דאָן געהאלטען פאַר זעהר קלוג.

איינמאל האט ער געהאט א גרויסען שאדען, זיינע א שיף איז צושלאָגען געוואָרען, האט ער זיך דערפון אזוי געערגערט, דאס ער איז קראַנק געוואָרען און האט אָנגעהויבען צו רעדען פון ווענ.

— אוי וועה איז מיר, האט זיך דיא ווייב אָבגערופען, איך האב מורא, דאס ער האט חלילה דעם פערשטאנד פערלוירען.

— בעהיטע גאָט! האט זיך דער דאָקטאָר צו איהר אבגערופען. וויא קען א מענש פערלירען אזוי א זאך, וואס ער האט איינמאל געהאט. זאָגט בעסער, ער איז משוגע געוואָרען.

145) א גלייכער שידוך.

עס האבּען אמאל חתונה געהאט א הויכע מויד מיט א נידעריגען בחור, האבען אלע געזאגט, אז דאס איז ניט קיין גלייכער שידוך, ווייל זיא איז מיט א קאָפּ העכער פון איהם, האט זיך דאן איינער אָבגערופען:

— עס קען גלייכער ניט זיין, דען ער האט איהר אראָב גענומען דעם קאָפּ, ווייל ער איז א גרויסער שלים־מזל.

146) דער ריכטער.

איין געוויסער ריכטער האט זיך געלאָזט אונטערקויפען פון איין צד אין געריכטס־הויז.

מען האט איהם אריין גערוקט דאָרט אין האנד שטילערהייט אונטער דעם טיש פינף גרויסע מטבעות און ער האט געפּסק'ענט וויא יענער האט געוואָלט.

קומענדיג אהיים אָבער, האט ער זיך ארום געזעהען, דאס דיא פינף גרויסע מטבעות ווארען נאָר פּיאטאקעס.

— אוי, אוי! האט ער אויסגערופען, מיר האבען דאס היינט א פאלש'ע וועלט אביסעל.

147) איין אָרענטליכע שאלה.

איין געוויסער פּראָסטאַק האט שבת געדאווענט מיט דעם טלית איבער דעם קאָפּ, וואס דאס פּאַסט נאָר פאר איין למדן.

האט זיך אָבגערופען א געוויסער וויצלינג צו איהם.

— דוא ביזט דאָך געוויס א למדן, דארפסט דוא דאָך וויסען, דאס א פּראָסטאק דארף ניט טראגען דעם טלית איבער דעם קאָפּ.

148) לוט'ס ווייב.

איינער האט אמאל געפרעגט אין א געזעלשאפט, אונזערע חכמים זאגען, דאס דערפאר וואס לוט'ס ווייב האט געזשאלעוועט זאלץ פאר דיא אורחים, איז זיא פערוואַנדעלט געוואָרען אין א שט'ק זאלץ. נון, ווען זיא וואר יא קארג, ווארום האט זיא נאָר זאלץ געקארגט?

— ווייל זאלץ מאכט אפּעטיט, האט זיך דיא ווירטהין אָבגערופען.

149) א נייער נוסח אין צדוק הדין.

אין צדוק הדין שטעהן דיעזע ווערטער „ה׳ נתן וה׳ לקח, יהי שם ה׳ מבורך“, האט זיך אמאל געמאכט, דאס בייא איינעם איז געשטארבען איין עלטער פעטער, וואס וואר א גרויסער גביר, און האט איהם געמאכט פאר דעם יורש.

דערפאר וואר ער בייא דער לויה און אויך אויף דעם בית־עולם. און האט געזאגט צדוק הדין זעהר פלייסיג, נאר וויא עס איז געקומען צו יענע פאריגע ווערטער, ה׳ נתן וה׳ לקח, האט ער געזאגט פערקערט, ה׳ לקח וה׳ נתן, און דאן האט שוין דערצו געפאסט בעסער דער סוף, „יהי שם ה׳ מבורך מעתה ועד עולם“.

150) דיא פראגע פון א קארגען.

אמאל איז קראנק געווארען א גרויסער גביר, זעהר א קארגער, אויף א היץ קראנקהייט, און אלס דיא דאקטוירים האבען איהם אבגעזאגט דאס לעבען, האבען ווייב און קינדער אפעלירט צו גאט, מע׳ האט געלאזט תהלים זאגע, און מען האט צוטהיילט פופציג דאלאר צדקה, און גאט האט געהאלפען דאס ער איז געבליעבען לעבען.

ווען ער איז שוין רעכט געזונד געווארען, האט ער זיך אנגעפאנגע׳ ארום צו זעהן ארום זיין קאפיטאל און איז געוואהר געווארען, דאס מען האט צוטהיילט פופציג דאלאר צדקה. איז ער געווארען בעז און האט אנגעהויבען צו שרייען אויף דער ווייב, פאר וואס זיא האט עס צוגעלאזען.

— האב ניט צו טהון, האבען זיך דיא קינדער צו איהם אבגערופען, דוא האסט אונז אליין געבעטען, דאס מען זאל פופציג דאלאר צוטהיילע׳.

— אזוי, האט ער זיך אבגערופען, אין אזא היץ בין איך דאס געלעגען, דאס איך זאל אזעלבעס הייסען טהון ?

151) ד ע ר פ ל ע ט.

צו דעמזעלביגען קארגען האט מען א גרויסען ארעמען למדן געגעבען א פ״עס אויף שבת.

ווען ער האט איהם דערזעהן, איז איהם דיא דמים איינגעפאלע׳.

— ניין, איך וויל איהם ניט אויף שבת בייא מיר, האט ער געזאגט, דען ער איז גרויס וויא עוג מלך הבשן און וועט מיר דעם קאפ אבעסען.

— שרעקט אייך ניט פאר זיין גרויס, האט איהם געענטפערט דער אונטער שמש. וויא גרויס ער איז האט ער א מאָגען נאָר וויא א קינד, איך וויים עס זעהר גוט, איך גיב איהם שוין ניט דעם ערשטען שבת א פלעט, און מען האט עס מיר שוין פון עטליבע ערטער געזאגט.

ער איז געבליבען בייא דעם קארגען גביר אויף שבת, און האט אריין געריבען פאר פינף.

קוים האט דער גביר דערלעבט דעם זונטאג, האט ער געשיקט נאך דעם אונטער־שמש און האט איהם גוט אויסגעזידעלט, פאר וואס ער האט איהם איין לינגען געזאגט.

— ניין, מיין ליעבער הערר, האט איהם דער שמש געענטפערט, איך האב קיין ליגען געזאגט, זיין מאָגען איז ווירקליך מעהר ניט גרויס וויא א קינד.

152) דיא גוטע אכסניא.

עס האט אמאל איינער פערלויבט דעם אנדערן איין געוויסע אכסאניא.

— עס איז זעהר גוט צו פערפאָהרען אהין, דען מען האט דאָרט אלע וויגאָדעס.

— דאס איז אפילו וואהר, האט איהם דער צווייטער געענטפערט, עס איז דאָרט גוט צו פערפאָהרען, אָבער עס איז שלעכט ארויס צו פאָהרען פון דאָרט, וויל מען בערייסט זעהר.

153) א גרויסער העלד.

א געוויסער איד איז געשטאנען דערבייא, וויא איין אָפיציר איז אראָב געפאַלען פון א פערד.

— אָ, שאנדע, האט זיך דער אידעל אָבגערופען, אזוינס וואָלט מיר שוין ניט פאסירט.

— ביזט דוא דאס אזא גרויסער רייטער? האט איהם דער אָפיציר געפרעגט.

— ניין, האט איהם דער אידעל געענטפערט, איך וואָלט גאר אויף דעם פערד ניט ארויף געקראָכען.

---

154) איין בייסענדער אנטוואָרט.

אין א געוויסען טהעאטער וואר א געוויסער אקטאָר וואס האט נע־האט איין גרויסען געהאלט און וואר דאך גאנץ אָרעם, און וויעדער וואר אין דעם זעלבינען טהעאטער איינע אקטריסע, וואס האט געהאט א קליינעם געהאלט און וואר זעהר רייך.

איינמאל האט זיא איהם געפרעגט, וואס איז דיא מעשה מיט אייך, איך האב א פיעל קלענערעם געהאלט אלס איהר, און דאך זייט איהר אָרעם און איך בין רייך?

— ווייל, וואס אייך מאכט רייך, מאכט מיר אָרעם, האט ער איהר גע־ענטפערט.

155) עס איז פון קיין זאך אזוי צו לאכען וויא פון א פראָסטאַק, אלס ער וויל זיך צייגען פאר איין געלערענטען צווישען חכמים.

א געוויסער גביר, א פראָסטאַק, האט געשפייזט אין האָטעל צוזאמען מיט געלערענטע און געבילדעטע לייט

בייא דעם טיש האט מען געשפּראָכען זעהר פיעל פון דיא גאז בעלייכטונג, און אלע געסט וואס ווארען דאָרט, האבען מסכים געוועזן, דאס דער גאז איז פיעל בעסער און געזינטער אלס דאס אייל.

נאכדעם האט דער בעדיענטער דערלאנגט דעם גביר סאלאטע, און האט בייא איהם געפרעגט צו ער פערלאנגט ניט דערצו אייל (בוומאייל).

— בעסער גאז, האט ער איהם געענטפערט.

156) דער ניחום אבלים.

עס איז אמאל איינער געקומען מנחם אבל זיין איין געוויסען נגיד, וואס איז שבעה געזעסען שוין נאך זיין לעצטען ברודער, וואס וואר עלטער פאר איהם.

נון האט שוין יענער געמיינט דאס לויט סדר העולם איז שוין דאס בייא איהם דיא לעצטע שבעה, דען ער האט שוין ניט געהאט קיין עלטערן פאר זיך אין זיין משפחה, און איז מנחם.

— גאָט זאל געבען דאס איהר זאָלט שוין מעהר קיין שבעה זיצען.

דער אבל איז געוואָרען זעהר פערדריסליך און האט איהם געזאגט:

— איך האב שוין דאס וויפיעל מאל בעמערקט, דאס א אידעשע ברכה איז נאר א קללה.

— מיט וואס האב איך אייך דאָ געשאָלטען, האט איהם יענער געפרעגט, מיר דאכט, אז איהר זייט דער עלטערער אין אייער גאנצער משפּחה.

— סטייטש, און מיין ווייב? האט זיך דער אבל אָבגערופען בייזליך.

— אייער ווייב זאָל געזונד זיין, האט איהם יענער געענטפערט, וויא איך וויים, איז זיא פיעל אינגער פאר אייך.

— אבי זיא זעהט אויס עלטער, האט זיך אָבגערופען דער אבל.

157) דער ביקור חולים.

א געוויסער אָקסען־הענדלער וואס האט געהאט א טאָכטער, האט געטהון א שידוך מיט א קצב, וואס האט געהאט א זוהן.

נאך דיא תנאים, איז דער קצב זעהר קראנק געוואָרען, און דער אָקסען־הענדלער איז געקומען איהם מבקר חולה צו זיין.

אוועק געהענדיג פון איהם, האט ער איהם געטרייסט:

— זאָרגט ניט, מחותן, מיר זיינען וואָרטס־לייט, שידוך בלייבט שידוך, און דער יתום בלייבט מיינער.

158) דער פערנעסענער שטריכעל.

וויא ווייט עס קען אמאל פון דער קלענסטער קלייניגקייט ארויס קומען א גרויסער אונגליק, איז צו זעהן פון דיעזער קליינער געשיכטע.

א יונגער מאן איז אמאל אוועק געפאָהרען אויף א יריד האנדלען, און האט דאָרט אָנגעוואָרען ביז איין גראָשען און איז ניט געקומען צוריק און האט אויך קיין בריעף ניט געשיקט אהיים צו דער ווייב און האט איהר אויך ניט געענטפערט אויף אלע איהרע בריעף וואס זיא האט צו איהם געשריעבען.

זיא האט זיך מיישב געוועזען און האט געשריעבען א בריעף צו יענעם פּרנס־חודש פון דאָרט, וואס ער וואר איהר מצנ'ס א קרוב, דאס ער זאָל אָבשרייבען וואס איז דיא מעשה מיט איהר מאן.

דער פּרנס־חודש האט איהר באלד געענטפערט מיט דיעזע ווערטער:

— בעקך זה שנה כי הנהו מת בעיר שחיז, דאס איז דער טייטש, עס איז שוין א יאהר, דאס דיין מאן איז געשטאָרבען אין שחיז.

דאן האט זיא איהם בעטרויערט דרייא מאָנאט, און האט דערנאך חתונה געהאט מיט איין אנדערן, און אלס זיא איז שוין געלעגען אין קינפעט, איז געקומען איהר ערשטער מאַן.

עס איז געוואָרען א גרויסער לאַרעם, און דיא גאנצע שטאָדט האט געזאגט, דאס יענער פרנס־חודש וואס האט דעם בריעף געשריבען, איז א גרויסער זינדער און א ליגנער נאך דערצו.

— דאס איז ער ביידע ניט, האט זיך אָבגערופען דער ערשטער מאַן, דען ער איז גאר א גרויסער צדיק. ווייזט מיר נאָר דעם בריעף.

קוים האט ער איהם איבער געלייענט, האט ער א געשרייא געטהאַן:

— וועה איז צו מיינע יאָהרען, ער האט נאָר איין שטריכעל פערגעסען צו מאכען אויף דעם וואָרט „מת", דען עס איז נאָר איין ראש התיבות, עס מאכט „מלמד תינוקות", דאס הייסט, ער לערענט מיט קליינע קינדער, דען איך האב דאָרט גע־קנעלט.

159) דער וואונדערליכער פערד.

עס איז אמאל איינער געקומען אין א שטאָדט און האט אָנגעמעלדעט, דאס אין דרייא טעג אַרום, וועט ער ווייזען איין וואונדערליכען פערד, וואס האט אזוי פיעל אויגען אין קאָפּ, וויפיעל טעג עס איז אין יאָהר.

דער עולם האט זיך איבער דיזער מעלדונג זעהר פערוואונדערט, און יעדערער האט בייא איהם געקויפט א בילעט, דאס ער האט איינגעלייזט מעהר אלס צווייא טויזענד דאָלאר.

עס פערשטעהט זיך, דאס ניט איינער האט שוין געפעהלט צו דער בעשטימ־טער שטונדע צו זיין אויפ'ן פּלאַטץ.

עס וואר אויפגעריכטעט א ביהנע מיט טהייערע דיוואנעס, אויף וועלכען מען וועט דאס פערד ארויף פיהרען, מען האט קוים דערלעבט דיא מינוט.

מען האט געבראכט דאס פערד גאנץ פערדעקט און פערשלייערט, וויא איינע טערקישע דאמע, און מען האט איהם ארויף געפיהרט אויף דער ביהנע.

דער מאַן האט א געשרייא געטהאַן:

— אכטונג, מיינע העררען און דאמען! צעהלען זייא נאָר ריכטיג, און האט אפּגעדעקט דאס פערד.

מען קען אנדערש ניט זאָגען, דער פערד וואר א שעהנעס פערד און דערצו

נאך זעהר ארטיג (בעל דרך־ארץ), דען ער האט זיך צו אלעמען געגייגט. נאר אויגען האט ער מעהר ניט געהאט וויא צווייא, וויא אלע פערד.

— אָ, דוא בעטרינגער! האט זיך צו איהם אפגערופען דער פּאָליציייא־מייסטער, דוא ווילסט מיט איינעם ליגען נאר דאס געלד ארויס בעקומען.

— פערצייהען זייא, מיין העררע, האט איהם דער מאן געענטפערט, איך האב זיין ליגען געזאגט, איך האב דאך אנגעמעלדעט, דאס מיין פערד האט אין קאפּ אזוי פיעל אויגען וויפיעל טעג עס איז אין יאהר, און היינט האבען מיר נאר דעם צווייטען יאנואר, איז דאך נאך נייא־יאהר צווייא טעג ערשט, האבען מיר דאך נאר צווייא טעג אין יאהר.

עס איז געוואָרען א גרויס געלעכטער, און מען איז אוועק אהיים וויא דיא נארען.

160) ווארום וואקסט בייא פרויען קיין באָרד?

האט מען אמאל געפרעגט בייא איין גרויסען פילאָזאָף.

— ווייל זייא וועלען זיך ניט קענען ראזירען, האט ער געענטפערט, ווייל ווען מען ראזירט זיך, מוז מען שווייגען און ניט א וואָרט רעדען.

האט מען איהם ווידער געפּרעגט:

ווען עס טרעפט זיך דאך אמאל, דאס עס וואקסט אויס בייא א פרוי א באָרד, ווען זאָל זיא זיך ראזירען?

— אין פעברואר, האט דער פילאָזאָף געענטפערט, ווייל דאן ריידען זייא אם וועניגסטען, און דאס איז דערפאר, ווייל דער מאָנאט האט אין זיך נאר אכט און צוואנציג טעג.

161) וואס זאגען ווייבער ניט אויס.

דיא פרויען פּלוידערן אלץ אויס, נאר דאס האלטען זייא אימער בסוד, דעם צאָהל פון זייערע יאָהרען, זייא זאגען קיינמאל ניט וויא אלט זייא זייגען.

ע נ ד ע

הַסִּדּוּר הַשָּׁלֵם

אין אַ פּראַקטפּולער, וויסענשאַפטליכער אויסגאַבע מיט אַ נייער איבערזעצונג אין אַ קלאָרען, מאָדערנעם ענגליש ווי אויך מיט קורצע ערקלערונגען, מראי מקומות, און אַן איינלייטונג פון

דר. פלטיאל בירנבוים

דער העברעאישער טעקסט איז מאיר עינים — אַ נחת צום לייענען. יעדע תפילה איז גענוי פּונקטירט, כדי וואָס קלאָרער צו מאַכען דעם אינהאַלט, און געפינט זיך באַלד אויפ'ן אָרט. אין סידור השלם וועט קיינער ניט דאַרפען זוכען און מישען אַהין און אַהער: אַלעס איז באַלד אויפ'ן ריכטיגען אָרט.

די ענגלישע איבערזעצונג איז ניי און פריש אין יעדער הינ־זיכט. איהר וועט דאָ ניט געפינען אָט יענע אַלטע אויסדרוקען וועלכע קלינגען יעצט אונבאַקאַנט און מאַכען דעם איינדרוק פון „עץ קוצץ". אין אַ פליסיגען, מאָדערנעם ענגליש ווערט דאָ יעדע תפילה געמאַכט פאַרשטענדליך צו יעדען איינעם — אָהן קיינער אונקלאָרקייט. מבינים, וועלכע האָבען דורכגעלייענט עטליכע הונדערט זייטען פון אונזער נייער אויסגאַבע, האָבען באַגייסטערט געזאָגט אַז דאָס איז איינע פון די בעסטע לייס־טונגען פאַר אונזער דור.

אין קורץ־געפאַסטע באַמערקונגען אויף יעדער זייט פון אונ־זער אויסגאַבע, ערקלערט דר. בירנבוים די אַלגעמיינע באַדיי־טונג און מקור פון יעדער תפילה אינ'ם טראַדיציאָנעלען סידור, וועלכער שטעלט מיט זיך פאַר אַ לאַנגע ליטעראַרישע ענטוויק־לונג פון אַ משך פון צוויי טויזענט יאָהר.

אונזער ציעל איז אַרויסצוגעבען אַ סידור וואָס זאָל זיין העכסט פּאָפּולער, באַלעהרענד, און אַ כבוד פאַר'ן אַמעריקאַנער אידענטום.

היברו פּאָבלישינג קאָמפּאַני